

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

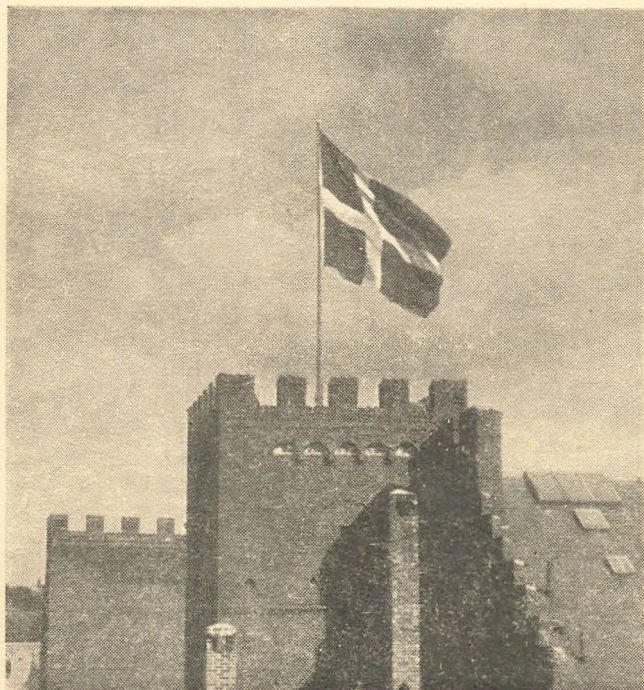
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LOUIS PETERSEN

SOLDATERMISSION

I ANLEDNING AF

K. F. U. M.s SOLDATERARBEJDES 50 AARS DAG

UDGIVET AF LANDSUDVALGET FOR
K. F. U. M.s SOLDATERMISSION I DANMARK

LOUIS PETERSEN

SOLDATERMISSION

I ANLEDNING AF

K. F. U. M.s SOLDATERARBEJDES
50 AARS DAG 1. NOVEMBER 1939

UDGIVET AF LANDSUDVALGET FOR
K. F. U. M.s SOLDATERMISSION I DANMARK

GOTHERSGADE 115 - KØBENHAVN

2. OPLAG
4.—5. TUSINDE

CH. JOHANSENS BOGTRYKKERI

Dette Skrift tilegnes

min Ungdoms Venner,

min Manddoms Medarbejdere

Olfert Ricard

i levende Erindring

og Gunner Engberg

i fortsat Samarbejde.

L. P.

INDHOLD

	Side
Indledning	7
I. Soldatens Sjæleliv — særlig under Krig.....	11
II. Soldatens Fritid — Soldaterhjemmet	86
III. Andet dansk Soldaterarbejde	105
IV. Soldaterarbejde i Norge og Sverige	113
V. Forsvarsordningen og Soldaterarbejdet	118
VI. Soldatermissionens Organisation	129
VII. Fremtiden	138
Noter.....	142

INDLEDNING

I Anledning af, at K. F. U. M.s Soldaterarbejde 1. November 1939 fylder 50 Aar, har „Landsudvalget for K. F. U. M.s Soldatermission i Danmark“ besluttet at udgive et Skrift, hvis Udarbejdelse er overdraget til undertegnede.

Skriftet er ikke et Festskrift i almindelig Forstand. Det fortæller ikke Arbejdets Historie fra Aar til Aar. En saadan Fremstilling vil næppe findes paakrævet allerede af den Grund, at dette Arbejde gennem lange Tider hvert Aar har udsendt en Beretning, hvor man nøje kan følge Virksomheden. Desuden har Bladet „Soldatervennen“, der udgaar i ca. 7800 Eksemplarer og er et Bindeled mellem K. F. U. M.s Soldatermission og Landssammenslutningen „Soldaternes Venner“, siden 1923 hver Maaned bragt Bud om Arbejdet, ogsaa i Provinssoldaterhjemmene, saa denne Virksomhed maa siges endog i særlig Grad at være lagt frem for Offentligheden.

Skriftet nævner derfor ogsaa kun sjældent Navne. Men det bringer en Række Billeder fra Arbejdet. Dels ligefrem Illustrationer, dels Skildring af Arbejdsmetoderne og det Liv, der leves i Soldaterhjemmene til Hverdag og ved de mange Fester. Endvidere fremstilles Arbejdets Organisation og den personlige og økonomiske Støtte, det nyder Landet over, og som betinger dets Liv og Vækst.

Men Skriftet gaar videre. Det er naturligt, at det ogsaa omtaler andet dansk Soldaterarbejde, dels det grundtvigske, dels Foreningen „Dannevirke“s. K. F. U. M.s Soldatermission arbejder i den bedste Forstaaelse med disse Virksomheder. Endvidere har

Landsudvalget i de senere Aar knyttet Forbindelse med tilsvarende Soldaterarbejde i Norge og Sverige. En Omtale af Arbejdet i vore Broderlande vil vise, at der foruden Lighedspunkter er Forskelligheder i Arbejdets Organisation og Metoder, som kan tjene til Belæring og Tilskyndelse.

Det væsentlige for hele Skriftet er, at det handler om et af Guds Riges Arbejder — nærmere bestemt om et Omraade af det kristelige Ungdomsarbejde i Danmark. Den kristelige Ungdomsbevægelse — K. F. U. M. —, plantet midt i Hovedstaden den 16. September 1878, var kun 7 Aar gammel, da den skød sit første, friske Skud: Ungdomsafdelingen eller Arbejdet blandt de 14—17 aarige Drengene, stiftet 18. September 1885 — og kun godt 11 Aar gammel, da den i November 1889 satte sit næste Skud: Soldatermissionen. Dette Arbejde er saaledes til alle Tider her i Landet ført frem under den kristelige Ungdomsbevægelses Fane. Dette Skrift er da ogsaa ment som en Tak til denne velsignede Bevægelse.

Fanen er Dannebrog, vort gamle danske Flag. Mange af de frivillige kristelige Arbejder i vort Land har et Forhold til den danske Stat, men i særlig Grad gælder dette Soldaterarbejdet, der forsøger at tage sig af Soldaten i hans Fritid. Den militære Ledelse er naturligvis i høj Grad interesseret i, hvad der gøres paa dette Omraade, og Soldaterarbejdet er paa sin Side afhængigt af, at det har Ledelsens Velvilje og Tillid. Det maa med Hensyn til Soldaterhjemmenes Placering m. v. nøje følge den til enhver Tid gældende Forsvarsordning. Denne er i Aarenes Løb, ikke mindst siden 1909, undergaaet adskillige gennemgribende Ændringer. Her skal blot nævnes Oprettelsen af en Række nye Garnisoner i Provinsen og Mandskabets Forlægning til faste Lejre uden for Byerne. Til Forstaaelse af Soldaterarbejdet hører derfor ogsaa noget Kendskab til den militære Ordning, og en vis Orientering paa dette Punkt (som ikke har kunnet gives uden militær Vejledning, for hvilken jeg takker) er forsøgt i dette Skrift.

Endelig er Skriftet efter Anledningen til dets Fremkomst — et Mindeskrift. 1939 er et Mindeaar for os Danske. Det er

75 Aar, siden Danmark sidste Gang var i Krig. Det er Dannevirkes-, Dybbøls- og Helgolandts Mindeaar. Men det er tillige Europas Mindeaar — 25 Aar efter Verdenskrigens Udbrud i 1914, da det danske Folk paa sin Vis ogsaa kom med, hvad 6000 kendte og ukendte sønderjydske Grave fortæller om. Der regnes med, at ialt 25000 danske Sønderjyder og mere end 50000 Danske fra de Forenede Stater, Canada og andre Lande har deltaget i Verdenskrigen. Midt imellem 1864 og 1914 ligger Soldatermissionens Fødselsaar. Tanken finder Forbindelseslinjer til begge Sider. Soldaterarbejdet er helt igennem et nationalt, dansk Arbejde, men det kristelige Ungdomsarbejde, hvoraf det er en Del og i hvis Navn det drives, er internationalt. Det staar ikke over Nationerne, men det søger at skabe og fremme gode, levende Forbindelser mellem dem. Dets Motto er hentet fra Kristi Ord (Johs. Ev. Kap. 17, V. 21): „At de alle maa være eet“! Vort Hjerte banker for Danmark, men vi vil have Udsyn til hele Verden.

Verdenskrigen var en Rædsel. Midt under den sagde Englænderen Herbert Stead disse pessimistiske Ord: „Krigen truer inden længe med at komme til at ligne Menneskeslægtens Selvmord i Fællesskab“. Der er dog mere at sige om Krigen. Jeg standsede bl. a. ved en af Slutningsbemærkningerne i daværende Professor V. Ammundsens Bog fra 1916: „Krig og krigsførende Kristne“: „Bagved, længere inde end Vaabenlarmen, foregaar en vældig aandelig Kamp“.

Hvad der fra Soldaterarbejdets Side særlig interesserer og bevæger os, naar vi tænker paa Verdenskrigen, er dette: at aldrig før i Menneskeslægtens Historie er unge og ældre Mænd i Millionvis stillet paa en Belastningsprøve som i Aarene 1914—18. Gennem Soldaternes egne Breve fra Skyttegrave og Slagmarker er der givet os et Indtryk af deres Kaar og Behov. At Brevene er censurerede, betyder jo kun, at vi ikke faar det allerværste at vide. Undertiden siger Brevskriverne selv, at det vil de ikke fortælle om. »Nej, det skal du ikke høre om, lille Mor.“ For os er det berettede fuldt tilstrækkeligt til at understrege, at heller ikke Soldatens aandelige Udrustning kan nogensinde være for god, og

at han helst maa have den med i Forvejen hjemmefra, fra Fredens Dage.

Bliver vi forskaandede for Krig, bliver der endda Brug for den aandelige Udrustning — i Livets Strid.

— — —

Efter at ovenstaaende var skrevet, er der udbrudt en ny Krig, hvis Virkninger ingen kan overskue.

Soldaterarbejdets Betydning bliver os endnu mere nærværende.

September 1939.

Louis Petersen.

I. Soldatens Sjæleliv — særlig under Krig.

Er Soldatens Sjæleliv anderledes end andre unge Mænds? Det er det vel i og for sig ikke. Men den unge Mand kommer i Tjenestetiden — baade i Fred og navnlig under Krig — ud for talrige nye, forskellige Indtryk, som i høj Grad paavirker hans sjælelige Indstilling, saa at han i mange Henseender er en anden Mand efter end før sin Soldatertid. Han forandres ikke blot fysisk, men ogsaa aandeligt. I Garnisons Kirke beder Menigheden „for det unge, indkaldte Mandskab, at dets Tjenestetid maa blive det en god Tid, baade til Legeme og Sjæl“. Det er naturligt, at dette Skrift begynder med nogle Overvejelser angaaende Soldatens Sjæleliv.

Naar dette Emne behandles først, antydes dermed ogsaa, at Soldatens Sjæl er Soldatermissionens højeste Maal. Soldaterarbejdet har tillige en meget omfattende *praktisk* Side. Den ses straks af enhver, der kommer i Berøring med Arbejdet. Nogle ser maa ske ikke mere end den og har ikke derfor misforstaaet Soldaterarbejdet. De har blot ikke helt forstaaet, hvad *Soldatermission* er.

Det maa i Arbejdets egen Interesse saa stærkt som muligt slaas fast, at al den praktiske Hjælp, der ydes Soldaten i Soldaterhjemmet, er *ikke* en Slags Løkkemad. Det er *ikke* Midler, hvorved han — saa at sige — skal „købes“ til ogsaa at tage imod Hjemmets aandelige Paavirkning. Den praktiske Hjælpetjeneste har sit ganske selvstændige Formaal, sin Berettigelse i sig selv. Den ydes enhver Soldat uden Vederlag og uden Hensyn til hans reli-

giøse Indstilling. Han behøver end ikke at sige Tak for den. En anden Sag er, at han gør det næsten altid.

Den praktiske Side af Soldaterarbejdet har, kan man maaske sige, endog en Slags skriftmæssig Begrundelse i det nye Testamente. Ordene i Matthæus-Evangeliet, Kap. 25, Vers 35—36, kunde være Soldatermissionens Skriftsted:

*„Thi jeg var hungrig, og I gav mig at spise;
jeg var tørstig, og I gav mig at drikke;
jeg var fremmed, og I tog mig hjem til eder;
jeg var nøgen, og I klædte mig;
jeg var syg, og I besøgte mig;
jeg var i Fængsel, og I kom til mig“.*

Nogle vil maaske finde, at disse Ord kun delvis passer paa Soldatermissionen. Den unge Mand mangler jo hverken Føde, Klæder eller Pleje i Tjenestetiden. Han faar endda lidt Løn oven i Købet. Det sociale Spørgsmaal eksisterer ikke for ham. Staten sørger for ham. Men der bliver alligevel noget tilbage, saa der er Plads for Soldaterarbejdets praktiske Hjælpetjeneste. Den møder ham i hans *Fritid*, naar han træder ud af Kasernen.

Hvert af de ovennævnte Ord faar sit Indhold.

Lad os begynde med dette:

„Jeg var fremmed, og I tog mig hjem til eder!“

Han er i Sandhed fremmed, hin unge Karl fra Landet, som paa Indkaldelsesdagen om Morgenen tumler ud paa Hovedbanegaardens Perron efter en temmelig søvnløs Natterejse. Ofte kender han ikke Vej i Hovedstaden. Men der staar en venlig Mand paa Perronen med en stor Plakat paa en Stang. Paaskrift: *„K. F. U. M.s Soldaterhjem“*. Om ham flokkes de mange andre fremmede unge Mænd, og han fører dem til Gothersgade 115 — til *„Hjemmet“* — som det snart kommer til at hedde i Kammeraternes Sprog.

*„Jeg var hungrig, og I gav mig at spise;
jeg var tørstig, og I gav mig at drikke.“*

Der er sørget for, at de unge Værnepligtige straks kan faa noget at spise og drikke til en meget billig Pris i Soldaterhjemmets Restauration (selvfølgelig ikke Spiritus).

Rekrutterne skal hurtigt til Kasernen for at „iklædes“. Naar det er overstaaet, kommer de tilbage til Soldaterhjemmet med det civile Tøj, og nu faar Ordet om Klæderne sit Indhold. Tøjet og Rekruttens Haandbagage modtages til Opbevaring i Soldaterhjemmets store, dertil indrettede Kældere. Der erlægges herfor ialt 1 Kr. pr. Mand for hele Tjenestetiden. Soldaten kan komme og se til sine Sager, naar han vil, hente og lægge Ting i sin Kuffert, og Tøjet bliver med Mellemlum taget frem til Udluftning og Børstning — alt for den samme Krone, som formentlig er Verdens billigste Garderobeafgift. (Naar den overhovedet opkræves, er det tildels ogsaa af den pædagogiske Grund, at Mennesker undertiden skønner mere paa en Ting, naar der betales lidt for den, end hvis den er helt gratis).

De to sidste Ord:

„Jeg var syg, og I besøgte mig;
jeg var i Fængsel, og I kom til mig“.

behøver ikke at faa praktisk Betydning for alle Værnepligtige, men en Del kommer dog paa Militærhospitalet eller Infirmeriet, og ikke mindst her er Soldaterarbejderens Besøg til megen Glæde og Nytte. I Arresten, hvor en Soldats Ophold jo heldigvis i Almindelighed er kortvarigt, kommer Soldaterarbejderen kun sjældent. Men tænk paa *Fangelejrene* under og efter Verdenskrigen!

I denne Omtale af „Soldatermissionens Skriftsted“ har vi strejft Sider af det praktiske Soldaterarbejde, som vil blive udførligere omtalt i det følgende Afsnit, men Fremdragningen af selve Skriftstedet skete for at slaa et *Hovedsynspunkt* fast: den praktiske Hjælpetjeneste har sin selvstændige Betydning, sin Berettigelse i sig selv.

Hvis nogle nu vil være meget aandelige og spørge:

„Jamen, har da alle disse praktiske Ting i sig selv noget med

Soldatermission at gøre?“, saa svarer Kongens Ord i Evangeliets Beretning (Vers 40) for os:

»Sandelig siger jeg eder: Hvad I har gjort mod een af disse mine mindste Brødre, har I gjort imod mig“.

Og vi kan tænke os, at en Soldaterarbejder, som slider i det med alle disse praktiske og tit trættende Ting, kommer til at læse Ordene i Vers 37—39 og 41—45. Han vil maaske spørge sig selv: „Gjorde jeg nu alt dette lige saa glad og selvfølgelig, som hine Mænd i Beretningen, der næsten ikke havde tænkt over, hvad de gjorde, eller undlod jeg at gøre noget, som jeg skulde have gjort, saadan som der staar om de andre Mænd“? — og saa vil han skynde sig med at servere de næste Kopper Kaffe til de ventende Jenser, der puffes foran Disken for at komme til — eller hænge i med at banke og børste Tøjet, for at det ikke skal mugne i Kælderen.

— —

Kan vi foreløbig sige det saaledes:

Mens vi gør alt dette praktiske, meget vigtige Arbejde for de unge Værnepligtige, har vi altid i Tankerne, at de har en Sjæl, som er deres højeste Gode. Den vil vi gerne være noget for, hvis vi maa faa Lov til det.

At hjælpe til et aabent Øje for og en rigtig Vurdering af Soldatens Sjæleliv er Formaalet med dette Skrifts første Afsnit. Man kan ogsaa sige, at det vil hjælpe til at forstaa Soldaterne bedre og holde mere af dem.

Nu maa jeg hellere med det samme oplyse, at jeg ikke selv har været Soldat. Den Dag, jeg som kasseret paa Grund af Platfodethed forlod Sessionen i de daværende „Larsens Lokaler“ paa Skt. Annæ Plads, følte jeg nærmest Skuffelse over ikke at kunne bruges til Militærtjeneste. Mange Aar efter fik jeg uventet en Slags Oprejsning. En af mine nærmeste Medarbejdere i K. F. U. M.s Centralforening kom en Dag op til mig og meddelte, at Bestyrelsen paa et Møde, hvor jeg havde været forhindret i at deltage, havde besluttet at bede mig overtage Ledelsen af „Landsudvalget for K. F. U. M.s

Soldatermission i Danmark“. For mig var dette ikke blot en Ordre, men en Tillid, som jeg takker for. Paa denne Maade søger jeg nu at aftjene min Værnepligt for Danmark.

Desværre har jeg saaledes ikke personlige Erfaringer at ty til. Men der er Kilder nok at øse af for den, som vil lære Soldatens Sjæleliv at kende. Jeg har fortrinsvis valgt saadanne Udtalelser i Soldaterbreve, som giver et umiddelbart Indtryk af, hvad der bor i Brevskriveren. Brevene er skrevet under Verdenskrigen 1914—18. Man kunde spørge, om Forholdene under en Krig ikke er saa ekstraordinære og paavirker Soldaten i den Grad, at vi netop ikke faar ham at se, som han er. Naar en ung Mand allerede i Fredstid paavirkes saa meget under Militærtjenesten, at han i mange Henseender er en anden efter end før sin Tjenestetid, gælder dette naturligvis i langt højere Grad Krigsdeltageren. Det er da ogsaa en hyppig tilbagevendende Bemærkning i Krigsbrevene: „Hvis jeg kommer hjem, er jeg en helt anden, end da jeg rejste ud“. Den kan ogsaa faa følgende Form: „Ganske vist er jeg en anden Mand nu, en hel Del alvorligere, og først og fremmest har jeg lært at sætte Pris paa Livet og takke Gud for, at jeg i det Hele taget lever“. Men der bliver selv sagt i de fleste Tilfælde meget tilbage af Mandens oprindelige Personlighed, hvad den lignævnte Brevskriver kort forinden udtrykker paa denne Maade: „Ja, du har Ret, jeg oplever noget, baade glædeligt og sørgeligt, maaské mest det sidste, men det har ikke forandret mit gode Humør“. Sagen kan muligt udtrykkes saaledes: Personlighedens Kerne bevares, men dens Præg ændres mere eller mindre. Der er her bortset fra de Tilfælde, hvor Krigsoplevelserne har rystet en Mand saa dybt, at han enten er blevet sprængt (Vanvid) eller fuldkommen sløvet.

Sønderjyden Mikael Steffensen*) hørte en Gang under Krigen en Felttelefonist sige: „Sjælen har vi ikke taget med herud“. Vi forstaar nok, hvad Manden mener, men Udtalelsen er kun delvis rigtig. For det første passer den ikke paa alle. Selv om Flertallet af Soldater forraaes eller forsimples i Krigen, er der nogle, som forædles. Og dernæst maa man i en vis Forstand altid tage sin Sjæl

*) Se nærmere S. 49—59.

med, hvor man end færdes. Udtalelsen hænger sammen med, at man bruger Ordet Sjæl i forskellige Betydninger. Det bruges baade om Evighedsmennesket i os („Hvad gavner det et Menneske, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjæl“) og om det, vi kalder vort Sjæleliv : alle vore Tanker, Følelser, Stemninger o. s. v., kort sagt hele den usynlige Verden i os, i hvilken Evighedsmennesket, den udødelige Sjæl, lever.

Jeg er mig fuldt bevidst, at hvad der her er samlet og skrevet til Belysning af Soldatens indre Verden, hans Sjæleliv, er ufuldstændigt og mangelfuldt. Men jeg har fulgt den Vej at fremdrage, hvad der har gjort Indtryk paa mig selv og lært mig noget, i det Haab, at dette ogsaa kunde bringe Læseren Udbytte. Til Forstaaelse af det nedenfor gjorte Udvalg af Citater bemærkes endnu følgende:

Indenfor *Brevlitteraturen* har jeg særlig holdt mig til de af Magister *Harald Nielsen* under Krigen udgivne 6 Samlinger af Breve fra Soldater af forskellige Nationer (her er citeret engelske, sønderjydske, tyske og danske Breve). Udgiveren har forsynet hver af Samlingerne med en klar, særpræget Indledning. I Indledningen til den første Samling („Engelske Soldaterbreve“) gør H. N. opmærksom paa, at Brevene er Kildeskrifter til Forstaaelse af det, der foregaar i Krigen. De har Selvoplevelsens Fortrin. De eneste, der véd, hvorledes en moderne Krig forløber, er de, der som Deltagere betaler deres Viden med Livet som Indsats. I Brevene kan Psykologen se Menneskesjælen under dens højeste Prøvelser.

De engelske Soldater er — ialtfald i Verdenskrigens første Tid, indtil almindelig Værnepligt midlertidig indførtes i England — Soldater af Fag, og mange af dem var Veteraner fra tidligere Krige. De *fortæller*, ligetil og uden Tilsætning, hvad de har oplevet. „Man faar at vide, hvordan de spiser, snakker, spøger og beder — hvordan de dør“.

I Indledningen til de sønderjydske Soldaterbreve (den Samling, som fik den største Udbredelse, 16 Oplag) fremhæver H. N., hvor ypperlige Fortællere de fleste af Brevskriverne er, og at to Aandsmagter har givet Brevene et Fællespræg: Danskheden og Kristendommen. Jeg tillader mig at citere Slutningen af Indledningen.

Holbæk.

Vordingborg.

Roskilde.

Ringsted.

„I Sandhed, det er ikke nødvendigt at tale om Danskheden, den er til Stede overalt.

Om en anden Aandsmagt, nemlig Kristendommen, kan omtrent det samme siges. Det vilde være at fordølge Sandheden ikke at indrømme, hvad den har betydet; Brev efter Brev vidner derom. Nationalt staar vi i Gæld til den. Den har givet Haab i Fortvivlelsen, gjort det muligt at bevare Kræfter og Fortrøstning under selv de strengeste Prøvelser, den har bidraget sit til det Præg af rolig, ja munter Mandighed, der gør disse Breve — trods alt — til et opløftende Vidnesbyrd om, hvilke Kræfter der bor i vor Æt. Vi har Grund til at være stolte af vort Slægtskab med disse Mænd. Maatte vi ogsaa have Ret dertil.

Dette Spørgsmaal, som de stiller os i vor Tryghed, er maaske det dybeste i det gribende Indtryk, de efterlader“.

Om de tyske Soldaterbreve, der alle er skrevet af tyske Studenter, udtaler H. N. bl. a.:

„Mig bekendt findes der ingen anden Samling, der paa en smukkere, værdigere og mere oplysende Maade end denne repræsenterer tysk Soldateraand. Her ser man den tyske Nation: ikke maalt ved det, som andre maa betragte som Overgreb, eller ved Agitatorers Ensidigheder og Overdrivelser, men ved dets bedste Sønners Tro og Offervilje“.

Sidst kom to Samlinger „Dansk Soldaterbreve“, hver indeholdende Breve fra tre Brevskrivere, de første i den franske Hær (Fremmedlegionen), de sidste i den engelske. Om disse Breve bemærker H. N., at „det vilde ikke være udtømmende at betragte disse to Bind Breve blot under den verdenshistoriske og psykologiske Synsvinkel, de er ogsaa et Vidnesbyrd om det Folk, Brevskriverne tilhører, om det muntre og sejge i dets Natur, om dets Holdning i Fremfart og Modgang, og en Bekræftelse paa, at denne i 1915 og 17, om det gjælder, er den samme som i 48 og 64“.

Den ubetinget frodigste af de 6 Brevskrivere er Jules Eliasen, en Smedesvend fra Rødovre. Hans prægtige Humør berettiger til en Plads paa de følgende Blade. Nogle vil maaske finde, at hans Udtryk ikke altid er helt „stuerene“. Enkelte Læsere vil maaske ogsaa føle

sig ubehagelig berørt ved at blive stillet overfor Glimt af Krigens Gru. Vi maa tage baade Mennesker og Tilværelsen, som de er. Ingen vil sige, der maa ikke komme Soldater, som bander, paa vore Soldaterhjem. Vi stræber efter, at Hjemmets Aand bliver saadan, at bandende Soldater holder op med deres Eder. Men paa Forhaand er de velkomne, — de som de andre. Det fortælles, at en Kirkebetjent i Skt. Johannes Kirke en Gang forfærdet kom til Olfert Ricard og spurgte, hvad han skulde gøre. Folk puffede til hinanden nede i Kirken for at faa Plads, og der var nogle, som bandede. „Udmærket“, sagde Præsten, „saa har vi faaet de rigtige Folk i Kirke i Dag“. Enhver Soldat er vor Næste. Vi skal tænke paa, hvad der kan komme ud af ham, naar han kommer under den rigtige Paavirkning.

Som Eksempler paa, hvad den stærkeste af alle forvandlende Kræfter — Kristendommen — kan hjælpe unge Mænd til at blive, naar de helt giver sig ind under dens Magt, er til Slutning optrykt en Række Breve fra to Sønderjyder og en Franskmand.

Foruden Soldaterbrevene har jeg søgt til de af Digteren *Valdemar Rørdam* udvalgte og oversatte „*Digte fra Verdenskrigen*“. Disse Digte er næsten alle skrevet af Krigsdeltagere, Mænd, som Krigen gjorde til Digtere eller gav stærkere og dybere Toner, end de havde før. Digterens Evne bestaar jo bl. a. i at kunne udtrykke, hvad der bor i ham, paa en klarere og skønnere Maade, end det er givet andre at kunne aabenbare deres Sjælsindhold. Men Digteren kan tillige tale alment : udtrykke, hvad der bor i de mange, og undertiden skænkes det Digteren at tale paa hele Folkets Vegne. Netop under en Krig kan dette vel ske. Valdemar Rørdam levede som faa Danske med i Verdenskrigen. Han udsendte en Række Bøger, baade Poesi og Prosa. Bl. a. udgav han Sønderjyden Mikael Steffensens efterladte Breve. Glemmes skal det heller ikke i Mindeaaet for 1864, at denne Digter i Aarene omkring Verdenskrigen udsendte Digtsamlingen „Den gamle Kaptajn“, Fortællinger fra vor sidste Krig.

„Digte fra Verdenskrigen“ vakte med Rette Beundring. Ofte spørger man sig selv under Læsningen: Mon Digtet virkelig er lige saa godt paa Originalsproget?

I den her foreliggende Sammenhæng noteres, hvad en Anmelder skrev i et af vore mest udbredte Blade: „Ingen, der ønsker at faa det paalideligst mulige Billede af de unge Kriegeres Sjæleliv, kan gaa uden om disse Bekendelser, der har Oprigtighedens uvurderlige Tønfald“.

Endnu en Kilde har jeg øst af, nemlig to systematiske Arbejder: *Eivind Berggrav*: „*Kriegerliv og Religiositet*“. Erfaringer og Dokumenter fra Fronten. 2. Oplag 1915 (udsolgt) og *Valdemar Ammundsen*: „*Krig og krigsførende Kristne*“. Strejflys fra Tyskland, Frankrig, England. 2. Oplag 1916.

Grundlaget for Berggravs Bog er en Rejse, han i Somren 1915 foretog til Tyskland og til Fronten. Han vil undersøge, „hvorledes Krigen virker paa Soldaternes Sind, og hvilken Skæbne Religionen har i Felten, specielt, hvordan det føles for de personlig Kristne at maatte gøre Krigens Gerninger, som er stik imod Mesterens Bud“. Ammundsen vil, efter det i Bogens Indledning udtalte, søge at stille Krigen i kirkehistorisk Belysning. „Undertitlen skulde antyde, hvor stykkevist Forsøget er. Det begrænses til de tre Lande, som staar os aandeligt nærmest“.

Forfatterne, der siden begge fik en fremskudt Plads indenfor „Kirkeligt Verdensforbund til Fremme af international Forstaaelse“, har gjort det, vi kalder Krigsreligiositeten, til Genstand for et virkeligt Studium. I Forbindelse hermed kommer de, navnlig Berggrav, ind paa Undersøgelser af Sjæleliv i videre Forstand. Berggrav kom først med sin Bog, og Ammundsen henviser ofte til den i sit Skrift. Men Berggrav siger nu om sin Bog: „Husk, at den er skrevet i 1915“. Billedet af Religiositeten var i Krigens første Aar langt lysere, end det senere blev. Begge Forfattere mødes i den Opfattelse, at det afgørende for, hvad der religiøst vilde komme ud af Krigen, er, „hvorledes Menneskene fra Freden af var rustet“ (Berggrav Side 225), eller som Ammundsen siger det (Side 29): „Krigen kan antages at have den varigste religiøse Virkning hos dem, der i Forvejen var troende Kristne eller hos dem, der blev hjulpe frem fra blot Krigsreligiositet til kristelig Frelsestro“.

Vi skal senere komme tilbage til Betydningen af denne Opfattelse,

naar vi — efter at have betragtet de følgende Billeder af Sjæleliv hos Soldater i Krig — søger at danne os et Helhedsindtryk og at udfinde, hvad der deraf kan læres for Arbejdet blandt Soldaterne i Fredens Dage.

Endnu bemærkes, at den fyldige Citering — hvortil fornøden Tilladelse er indhentet — ogsaa er sket i det Haab, at Læseren selv vil søge til Kildeskrifterne. Han vil ikke fortryde det. Bortset fra den Aktualitet, disse Skrifter har faaet, efter at nærværende Arbejde blev til, bevarer disse ærlige Udtryk for, hvad der bor i en Menneskesjæl, altid deres Værdi. Et glædeligt Vidnesbyrd herom er, at flere af dem er efterspurgt Litteratur hos Antikvarboghandlerne. Soldaterbrevene og Digtene er anført med de Overskrifter m. m., som de har i Samlingerne.

ENGELSKE SOLDATERBREVE OG DIGTE

Religiøse Samtaler.

Du skal ikke tro for meget paa Fortællingerne om Soldaterne, der synger i Løbegravene, som om det hele var lutter Solskin. Jeg har oftere hørt religiøse Samtaler end Slagmelodier — og det fra Mænd, af hvem man mindst vilde vente det. Nogle af de Ting, man ser, er ganske simpelt rædselsfulde, saa at man ikke engang kan tale om dem.

Menig Pope.

Sammen i Bøn.

Efter at have været i den frygteligste Granatild otte Dage i Træk, blev jeg saaret, men Gudskelov uden at det gik ud over nogen Knogle. Jeg skal aldrig glemme min stakkels Sidekammerat. Han fik sit Ben brækket, saa at Benpiben stak ud, og samtidig fik han en stor Flænge i Læggen. Men hvad der var herligt var, at saa snart vi blev klare over, at vi var saarede, forenede vi os i Bøn til vor himmelske Fader, hvorpaa vi hjalp hinanden med at forbinde os. Jeg har ikke set ham, efter at vi blev baaret ud af Løbegraven, men jeg er vis paa, han har det godt.

Menig W. Marshall af første Devonshire Regiment.

Omringet!

Pat Ryan af Connaught-Skytterne syntes han maatte gøre noget for at fejre sin Fødselsdag, der indtraf Fredag i forrige Uge. Uden at fortælle nogen derom gik han op af Løbegraven ud paa Eftermiddagen og kom tilbage, da Mørket var faldet paa, med to store Tyskere i et Reb. Hvorledes eller hvor han har faaet fat paa dem, er der ingen der véd. Kaptajnen spurgte, hvordan han havde baaret sig ad med at fange dem. „Ja, jeg omringede dem, Sir,“ svarede han.

En Artillerist.

En Skaal Mælk.

Jeg er glad ved at se saa mange af vore Gutter nævnet i Dagsbefalingen og udpeget til Belønninger af forskellig Slags. Jeg frygter blot, at ikke en Tiendedel af de tapre Bedrifter, der er øvet af Folkene under Udførelsen af deres daglige Pligt, nogensinde vil blive omtalt. Mange af dem er selv saa beskedne, at de ikke kan taale at høre det omtalt. Jeg havde det Tilfælde, at en Mand kom til mig med Taarer i Øjnene for at bede mig om ikke at sige til nogen Officer, hvad han havde gjort. Han laa en Dag i Løbegraven med en Skaal Mælk, som han under Fjendens Ild havde hentet fra en Bondegaard, da han saa en saaret Dorsetshiremand skæve til den. Skønt han havde haardt Brug for den selv, rejste han sig og sagde: „Tag den, gamle Dreng; jeg henter en anden“. Ud styrtede han gennem en Hagl af Kugler og Granater og kom tilbage helt hvid i Ansigtet bærende en anden Skaal i sine skælvende Hænder. Han var bleven haardt saaret paa Tilbagevejen.

En Sergent i Liverpool-Regimentet.

Et kostbart Æble.

Der var i Connaught Jægerne en „Gut“, der midt i Kuglereggen styrtede ud af Løbegraven og over til en Have nærved for at plukke et Æble til en saaret Kammerat, der led af Sult og Tørst. Han fik ogsaa fat i Æblet, men fik tillige en Kugle eller to i Kroppen paa Tilbagevejen, og faldt død om omtrent halvtredsindstyve Fod fra sit Maal. Den saarede fik imidlertid sit Æble, efter at en Artillerist var blevet saaret for at hente det, og jeg haaber, han skønnede paa

det, thi det var det kostbareste Æble, jeg nogensinde har hørt Tale om, undtagen eet, men det ligger langt tilbage.

En menig Højlænder.

De græd som Børn!

Forleden standsede jeg for at hjælpe en ung Knøs af West Kent Regimentet, der var bleven haardt saaret af et Granatstykke. Han havde ikke lang Tid tilbage at leve i, og han vidste det. Jeg spurgte ham, om han havde noget Budskab at ville have bragt til nogen derhjemme. Den stakkels Fyrs Øjne fyldtes af Taarer, da han svarede: „Jeg løb hjemmefra og lod mig indrullere for et Aar siden. Mor og Far véd ikke, at jeg er her, men sig dem, at jeg er ikke ked af, at jeg gjorde det.“ Da jeg bagefter fortalte Kammeraterne om det, græd de som Børn, men Du skal vide, at det er den Aand, der vil bringe England igennem denne Krig, og der er ikke en af os, der ikke tænker paa den stakkels Fyr og det Eksempel, han har givet, naar vi gaar i Kamp.

Korporal Sam Haslett.

Paa Lyttepost.

Solkuglen gløder i Egens Top,
og Græsset ligger graat af Dugg.
En Solsort sang; nu holdt den op.
Den veed om Krigen ikke et Fnugg.

Her venter saa min Ven og jeg
bag hver sit taagesvøbte Træ.
Hvis nogen kommer denne Vej,
snapper vi Riflen fra vort Knæ . . .

Paany den Sang, saa dyb og sød.
Hvor skal et Fuglesind forstaa,
at hvis vi ikke slog og skød,
vilde England snart forgaa?

Sært, at den Solsort synger dør
sin rige Lovsang uden Ord,
mens vi, saa meget mere værd,
grunder paa Brodermord!

Dog tør det ske, at Gud engang
— Mesteren for det store Spil —
ud af vor Mislyd gør en Sang,
som ingen Fugl har Mage til.

R. E. Vernéde.

Faldet.

Hvad skal jeg bringe dig?

Hvad skal jeg bringe dig, Hustru min,
naar Krigen er endt om et Aar?
Et Silkesjal fra et Slot i Berlin?
Et Diadem til dit Haar?
En ædel Hest, paa hvis gyldne Skabrak
der er Blod af den dræbte Uhlan?
Eller den Pokal, hvoraf Kejseren drak
en Skaal for sin Angrebsplan? —

Kun lidt vil du regne det Sjal, den Ring,
og alt, hvad jeg stolt lægger frem.
Men hvis jeg nu bringer dig slet ingen Ting?
og aldrig selv kommer hjem? —
O, tapre Hjerte, du veed, du vil faa
to Ting til Trøst i din Nød:
Min Ære, for hvilken du bød mig gaa,
og min Troskab i Liv og Død.

R. E. Vernéde.

Den evige Pine.

I

Jeg har lært at være en Gentleman.
Alt hvad en saadan bør og kan,
det lærte mig i fjorten Aar
den gamle graa Kollegiegaard:
At alt godt uden Rag og Rift

kan findes i Den Hellige Skrift;
at Ran er syndigt, Manddrab værre
imod vor Næste og Vorherre;
at fik Ens venstre Kind et Klask,
bydes den højre frem til Dask;
at hvo, som føler Naadens Tørst,
maa selv tilgive andre først;
at al vort Hjertes Bøn maa bunde
i Bønnen: „Frels os fra det Onde“! —
paa mine Fingre jeg det kan.
Jeg har lært at være en Gentleman.

II

Men da jeg fyldte nitten Aar,
lød i den graa Kollegiegaard
et Raab: „Kom ud! Kom ud og slaas“!
Al Fromhed, Flid og Dyd tiltrods,
jeg adlød. Jeg har glemt hvorfor.
Det stod vel knap i Fadervor.
Jeg var ej god, ej heller slet;
jeg kom; og gjorde deri ret.

III

Nu er jeg toogtyve snart
med Huden hel og Hodet klart;
mit Regnskab over Drab er stort,
jeg stod i mangel Helvedport,
og ud fra hvad jeg selv erfoer,
ser jeg paany til Skriftens Ord
om Helved som et Pinested,
hvor Lyst er dømt, og Latter med,
hvor Sult og Last paa Satans Bud
gør skændigt Oprør imod Gud.
Jeg svarer i mit stille Sind:

Helved helbreder Halt og Blind,
det træder Støvets Hovmod ned
og fjerner Syndens Indbildskhed,
ja, gør En til en bedre Taabe,
end Skolens Lærdom før lod haabe,
thi — det har Biblen intet om —
Helved gør ydmyg og gør from.

IV

O Gud! Mænd, flængt af Ild og Staal
skreg højt; jeg skjælv for deres Skraal,
ved Tanken: „Saadan skriger vel
jeg selv, naar jeg skal slaas ihjel.“
Jeg saae dem knust. Granaten faldt;
og Jern, Jern sønderriver alt!
Staklerne jamrer sig ved Gry,
ej for Jerusalem det ny,
for hver sin lille Hjertenskær,
hvis kendte Skygge sidder dør
og bader Saar og kysser Kind,
grædende blidt som Dugg og Vind . . .

V

Manddrab forbydes af Guds Ord.
Men i Snavs og Blod og Stank af Klor,
som Mænd krøb ud og strøede tæt
paa laset Kød i Pigtraadsnet;
naar iskold Angst gør Kinden graa,
og Mænd som Børn lar Vandet gaa;
naar Jordan revner, Luften brænder,
og dør staar Døden, som du kender,
og kalder paa dig — naar den kom,
den Stund, som du blev varslet om,
da du skal ta din Chance hjem,
skal op, og ud, og styrte frem;

naar du ser rødt; naar Sjæl og Krop
kaster ukendte Eder op —
da sprænges i din Sjæl en Dør;
et Sind, du ej har drømt om før,
driver dig frem, Hug efter Hug,
til Fjenden drog sit sidste Suk;
du skyder, slaar; du kværker ham,
der viger for dig — uden Skam,
uden at væmmes. Det skal til.
Men Gud i Himlen, hvilket Spil!

VI

Alt dette har jeg set og øvet,
rørt Dødens Klokkestreng, og prøvet
alt hvad man prøver, ført af Fanden:
Jeg veed, at Helved støber Manden.
Og Gentleman'ens blide Rest
gror af sig selv. Den trives bedst,
hvor Manden veed, hvad Tommy veed —
han kender Menneskekærlighed!
Hvad Christus vandt, og Djævlens tabte,
det lever skjult i alt det skabte.
Dybt i os, under Ras og Rus,
som Kernen i sit Æblehus,
bor Christus, Kærligheden selv —
ikke hint Lig, hvis Krampeskælv
vi skjælv for. Christus, dobbelt kær
som Del af os, bestandig nær;
vi elsker ham, naar vi forstaar:
Hans er den Haand, som Aar for Aar
og Nat og Dag vi alle fast
kan holde, naar alt andet brast.
I Livet er det Lys, vi søger,
ikke i mugne Skillingsbøger,
der præker om, at Straffen venter

evindelig med Renters Renter
 hvert Kræ for Spil og Drik og Hor —
 som sad en Engel ved et Bord
 og skrev hver Synd med Streg og Prik,
 og Vinder blev, hvo færrest fik.
 Hint haarde Straffens Ord er galt;
 hint Ord har Christus aldrig talt.
 Vi fødes midt i Synders Hjem,
 hvor Jesu Haand os leder frem;
 han rejser op det brudte Rør,
 naar det vi kalder Livet dør;
 han favner Sjælen, som den staar,
 ynkeligt nøgen, fuld af Saar;
 dens Vej gik, som de flestes Vej,
 lidt skævt; og Christus hilser ej
 med Kys den Sjæl, der saadan kom;
 han sukker. Dette er vor Dom.

VII

Saadan tog jeg, hvad Krigen gav.
 Saaledes gaar jeg til min Grav.
 De Tanker har hin Ildovns Glød
 brændt dybere end Liv og Død.
 Blandt Vennerne, som faldt, var een,
 hvem Christus kyssed. Han var ren.
 Mindet om ham, uplettet smukt,
 er Sødmen i den beske Frugt:
 En søvnløs Fremtids Ensomhed
 med det jeg var og det jeg veed.

I. R. Ackerley.

Jeg har et Rendezvous).*

Jeg har et Rendezvous med Døden,
 etsteds bagved et omstridt Hegn,
 naar Majdagssol og Majnatregn

*) Stævnemøde.

gør Stien grøn og god at gaa.
Jeg har et Rendezvous med Døden,
naar Himlen bliver blank og blaa.

Han tar mig med sig bort, maaske,
dernel, hvor ingen mer kan se
den gyldne Kvæld og Morgenrøden —
Maaske han skaaner mig, hvem veed?
Jeg har et Rendezvous med Døden
et Sted, hvor alt er styrtet ned,
nu, naar det bliver Vaar paany
med Æbleblomst og Rosensky.

Gud veed, jeg foretrak at hvile,
Bryst imod Bryst og Mund paa Mund,
med Smertehulk og Lykkesmil,
og Glemsels Dugfald over Gløden,
og frisk Fryd født af hvert nyt Blund . . .
Men vi har aftalt, jeg og Døden,
at jeg skal komme til hans Kammer
ved Midnat gennem Røg og Flammer,
naar Fugletrækket gaar mod Nord.
Og jeg har aldrig brudt mit Ord.

Allan Seeger.
Faldet.

SØNDERJYDSKE SOLDATERBREVE

Dagene skifter.

Det gør de i Freden, og det gør de ogsaa i Krigen, om end de fleste er af dem, hvorom man siger: „De behager os ikke“.

Det er vel i Reglen saadan, at Folk tror, naar deres Paarørende er ved Bagagen, er de vel bjærgede, saa godt som uden Fare. Nej, langt fra! Bagagen har en farlig Fjende, og det er Flyverne. Aldrig glemmer jeg første Gang, vi stiftede Bekendtskab med dem. Der kredsede et Par ovenover os, og vi løb raadville om mellem hverandre, skød paa dem, hvad naturligvis ikke nyttede det mindste.

Det fornuftigste, vi kunde have gjort, havde været at kaste os fladt ned paa Jorden, helst i en Fordybning; men det vidste vi dengang ikke. Vi kom '6 Mand ud paa en Chaussé og havde nu Flyverne lige over Hovedet paa os. Uden at tænke over det (man tænker overhovedet ikke i saadanne Øjeblikke) sprang jeg om bag et tykt Træ. Da gav det et forfærdeligt Brag, og Jord og Stene og Stykker af Bomben suste forbi mig, men Træet havde beskyttet mig.

Flyverne sejlede bort, og jeg skulde se, hvad der var blevet af mine Kammerater. Der laa de, døde og saarede; én af dem kaldte paa mig og bad mig løse hans Livrem; han kunde ikke faa Luft. Remmen trykkede ham. Jeg skar den over, men kunde nok se, det var ikke den, der trykkede; han var dødelig saaret i Brystet, og faa Minutter efter var han død.

Det var en ubeskrivelig Følelse, hvormed jeg stod der uskadt mellem mine døde og saarede Kammerater. Jeg var som bedøvet, den første, klare Tanke sendte jeg i en Tak op til ham, hvis Haand, det er jeg sikker paa, havde ført mig om bag Træet. Det er én af de Dage, man mindes med Gru, men ogsaa med Tak til Gud, saa længe man lever

Iver.

Jul i Frankrig.

25.—12.—14.

Min kære Kristine!

Ja, saa blev det Jul igen, men hvad for en Jul, en Jul, som vi maatte fejre adskilte, men med Haab om at komme til at fejre Jul sammen igen.

Om Morgenen holdt det op med at sne, Solen kom igennem, Sneen smeltede, og henimod Aften var det Frostvejr med Maaneskin og klar Stjernehimmel, en rigtig smuk Juleaftenshimmel, meget for smuk til denne syndige Verden.

Om Eftermiddagen begyndte Julestemningen at komme over os, skønt vi endnu ikke havde faaet de længe ventede Julepakker. De naaede os ikke til Julen. Men i alle vore Jordhuler blev der pyntet til Julen, saa godt det lod sig gøre efter Forholdene, med Grankviste

og Julelys. Under dette Arbejde kom der Meddelelse om, at Fransk-mændene vilde gaa over til Angreb om Aftenen, og vi skulde derfor holde os parat. Denne Spaadom gik dog ikke i Opfyldelse. Her var det i Forhold til andre Aftener roligt. Der kom næsten ikke et Skud fra dem, vi har liggende lige over for os, men baade til højre og venstre for os var der til Tider temmelig stærk Geværild.

Da det saa blev Aften, Klokken 6, samledes vi i en af de største Huler, 6 Nordslesvigere, og holdt saa Jul sammen en Timestid. Ly-sene blev tændt, og der blev gjort saa hyggeligt som muligt. Under Tilberedelsen kom der én og saa' inden for, det var en teologisk Kandidat fra Nordslesvig, her Officerstedfortræder, Søn af Pastor *Beuck*, Hørup paa Als. Han sagde: „God Aften“ og „Jeg kommer snart igen“ (paa Dansk). Lidt efter kom vor Kaptajn (Hauptmann). Han kom ind i vor Hule, lod et rosende Ord falde om vor Julepynt og sagde med Taarer i Øjnene: „Naa, — her bliver der nok ogsaa fejret Jul, lad Jer ikke forstyrre“. Derpaa ønskede han os en glædelig Jul og udtalte Haabet om, at det maatte se bedre ud for os til næste Aar. Vi takkede i lige Maade, og med et „God Nat“ forlod han Hulen.

Vor Stue var ikke stor. Men vi kunde være der. Jeg vil lige beskrive den. Rundt med Væggen en Jordbænk. Over mod den ene Side et lille Bord, der var opslaaet af et Par gamle Brædder. Væg-gene pyntet med Grankviste med et Par Julelys paa, som blev tændt, et Par Papirsrosetter og en Stjerne var ogsaa anbragt, og under dette havde vi nogle Julekort opslaaet. Bordet var dækket med en Avis og der laa nogle Juleblade, Bibelen og et Par smaa Salmebøger paa Bordet, — henne ved Døren stod vore Geværer med 5 skarpe Patroner i, og Bajonetten paa, — parat til at tages i Brug, men godt, at vi slap for at bruge dem denne Aften — det var vor Julestue. —

Da vi nu var samlede, begyndte vi med at synge „Julen har bragt velsignet Bud“. Jeg var Forsanger. I Førstningen bar Sangen os, og den lød frejdigt, men allerede da vi kom midt i det første Vers, begyndte Stemmerne at blive usikre. En Landeværnsmand, der har Kone og 5 Børn hjemme, slap først; han kunde ikke synge med

mere — han græd. Vi andre mandede os op lidt endnu, men da vi kom til Slutningen af det andet Vers, var det forbi, vi kunde ikke mere, vi græd alle. Efter nogle Øjeblikkes Ro fik vi begyndt paa det tredje Vers og kom ogsaa igennem, men Taarerne blev ved at løbe os ned ad Kinderne. Vi tænkte paa Jer, I Kære derhjemme. Hvad de franske Kugler endnu ikke havde faaet os til, det formaede denne Julesalme; den fik os til at græde, uden at vi skammede os derved.

Efter Sangen blev der Ro en lille Tid. Det var nu Meningen, at vi vilde læse Juleevangeliet; men ingen kunde. Da kom den før omtalte Kandidat os til Hjælp. Vi bad ham saa læse det, hvilket han var meget villig til, og han knyttede nogle Ord til. Hidtil havde vi staaet som Soldat med Huen paa Hovedet (den er næsten aldrig fra Hovedet i denne Tid), men da Juleevangeliet lød, tog vi Huen af og foldede vore Hænder, saavidt de ikke brugtes til at tørre Taarerne af med. Og da vi var færdig og bad Fadervor, da bad vi højt, det vil sige, jeg maatte give tabt, og de andre kunde kun lade sig høre ved enkelte Bønner. Ja, aldrig har jeg været med til en mere oprigtig Juleaften. Efter Evangeliet sang vi de to sidste Vers af „Dejlig er Jorden“.*) Derpaa læste Kandidaten et Stykke mere, og vi sang „Glade Jul“ og „Den yndigste Rose er funden“. Derpaa gav vi hinanden Haanden og ønskede hinanden gensidig en velsignet Jul. Endnu sad vi en lille Stund og talte om Julen derhjemme. Men saa kaldte Pligten os, og vi maatte ud at staa Vagt, og vi skiltes. Men jeg tror aldrig, vi vil glemme denne Juleaften, om det ogsaa skal blive os forundt at leve — — og blive gamle Mennesker.

Ja, saadan var vor Juleaftensfest. Men hele Tiden, medens vi stod paa Vagt, var vore Tanker langt borte. De var hjemme, hvor I Kære holdt Jul, og om det ogsaa frøs temmelig haardt, saa kunde det for mit Vedkommende ikke holde Taarerne tilbage, men ved Tanken om Jer derhjemme listede den ene Taare efter den anden sig ned over Kinderne.

Juledagsmorgen hilste vi paa hverandre med et „Glædelig Jul“.

*) „Hvilken Ærlighed og Takt i et lille Træk, som at de synger de to sidste Vers af *Dejlig er Jorden*“! (V. Ammundsen S. 31).

Vi samledes igen og sang et Par Salmer. Derpaa blev den kære Post uddelt, og jeg maa sige, jeg fik særdeles meget og er meget taknemlig derfor. Ja, saadan fejrede vi Jul heroppe. Jeg synes, det var en god Jul efter Forholdene, og jeg haaber ogsaa, at I har fejret en god Jul.

Jeg har det ellers godt, er sund og rask og sender Jer alle en kærlig Hilsen med Ønsket om, at vi maa faa et bedre Aar i 1915 end 1914 og at det ogsaa maa blive os forundt snart igen at komme til at leve sammen, — det give Gud! Og nu de kærligste Hilsener til Eder alle. Din

P.

Lidt Krigspsykologi.

Flandern i Maj 1915.

..... Krigen har sin egen Psyke. Det er en bekendt Sag, at vedvarende skadelige Indflydelser, for Eksempel stadig Nydelse af Alkohol, indvirker omformende paa Karakteren. Saaledes foregaar der ogsaa i Felten betydningsfulde Forskydninger i de sjælelige Anlæg. Milieuet præger os. Alene dette, at vi fører en ren Mandfolketilværelse, at vi er revne ud af Hjem og Arbejde og saa godt som fuldstændig maa savne Kvindernes og Børnernes Selskab, sætter sit Præg paa os. Vi er ikke mere Borgere og Familiefædre, men Krigskarle. Hvor gør det godt at komme til befolkede Egne og se Børnene lege ved Vejen. Ja, i Gaar blev jeg helt hjertegreben ved at møde en So med et Kuld Grise, som vi havde taget til Fange. Det var noget af en Oplevelse at se en Moder, selv om det kun var en So. Og saa Omgivelserne og Haandteringen! Hvor man kommer frem, Ruiner af menneskelige Boliger, den evindelige Brummen og Knalden i Luften, det daglige Myrderi, det stadige Syn af Saarede og Døde, alt dette indgaar i Bevidstheden som det givne, som den naturligeste Ting af Verden, og bundfælder en vis Barskhed og Sløvhed i Sjælen.

Jeg erindrer fra Psykologien, at der er noget, der hedder Sløvelsens Lov. Den hører ikke til de Love, som ophæves ved Krigstilstanden. Den gælder heldigvis ogsaa i Felten, ellers var det ikke til at holde ud.

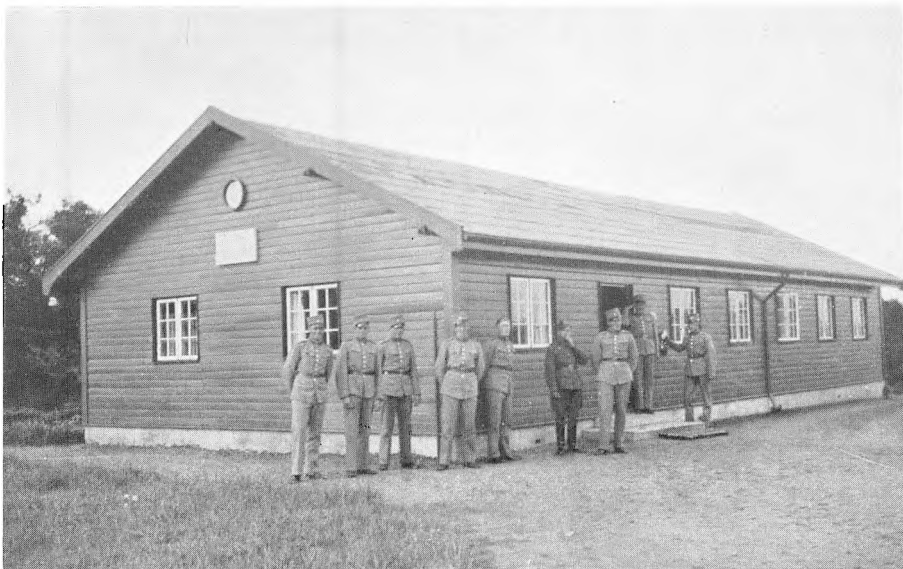
Randers.

Søgaardhus.

Borris.

Oksbøl.

Vi maa her revidere vore Begreber om mange Ting. Grundigst er vel nok Forskellen i Opfattelsen af al Slags Fare. Jeg maa saaledes smile ved Tanken om alle de Farer, der truer Borgerens Liv og Sundhed. Forspis dig ikke, forkøl dig ej . . . ! Hvor er det farligt i Civil at sætte eller lægge sig paa Jorden! Det maa man først i Højsommeren, naar Solen har gennembagt Jordbunden, ellers risikerer man at faa Snue, Influenza eller Lungebetændelse paa Halsen. Alle-rede i Garnisonen var det mig imidlertid paafaldende, at man kunde ligge i halve Timer paa Maven i Frost og Sne uden at blive saa meget som forkølet. Og her ligger vi ofte hele Dage i fugtige Lerhuller; naar den ene Side bliver vaad, lægger man sig om paa den anden. Vaade Fødder hører ogsaa til Dagens Orden, og alligevel er Sundhedstilstanden fortrinlig. Der er rigtignok dem, der paastaar, at Straffen for vore Overtrædelser af Sundhedens Bud kommer bag-efter i Form af Gigt, naar vi en Gang kommer hjem og i Seng. Det er muligt, men den Tid, den Sorg. De Pinsler, som lurar under de hjemlige Dyner, skænker jeg ikke en Tanke. Hver Dag har nok i sin egen Plage. Det eneste, jeg sporer, er en vis Mathed og Stivhed i Lemmerne; vi har ikke godt ved at udholde Marchens Anstren-gelser.

Tidligere nærede jeg en til Mani grænsende Angst for Ild. Den er jeg bleven grundig kureret for her. Vi laa en Tid lang i Kvarter paa et Loft. Halmen flød over hele Loftet, og midt i Halmen stod tre belgiske Ovne, som vi kogte og stegte og tørrede vort Tøj ved. De var for det meste gloende, og jeg undredes ofte over, at der ikke hændte en Ulykke. En Dag gik der da ogsaa Ild i Halmen, men tror I, at der var nogen, der vilde slukke? Alt imens vi skændtes om, hvem der var nærmest til at gøre det, brændte Ilden lystigt videre. Tilsidst maatte vi naturligvis bekvemme os til at slukke den for ikke at indebrænde.

I gamle Dage kunde jeg ikke godt taale at se Blod, jeg har saaledes aldrig været at formaa til at holde ved en Slagtegris. Jeg overværede en Gang en Hanekamp af en Duel mellem et Par Studenter og greb mig i, at jeg stod og skjulte mig bag — en Damehat. Og da Krigen udbrød, gøs jeg ved Synet af de blanke Bajonetter

paa Landstormsmændenes Geværer. Nu staar jeg selv med paasat Bajonet, og de brave gamle Landstormere forekommer mig helt borgerlige og tamme.

Man kan vænne sig til alt, ogsaa til Synet af Saarede og Døde. Noget af det første, som mødte os, da vi kom hened, var Kirkegaardene med de friske Krigergrave, og jo længere vi kom frem, desto hyppigere traadte Døden os i Møde, desto nærmere rykkede den os ind paa Livet. Marken mellem Skyttegravene var oversaaet med Lig fra Kampene i Efteraaret, den ene Part tillod ikke den anden at komme frem og jorde dem. Jeg har i Uger haft dette grufulde Syn for Øje og efterhaanden vænnet mig til det, og, da den fjendtlige Skyttegrav var taget, været med til at begrave de Døde. Det var et ubehageligt Arbejde, som vi helst havde undslaaet os for. Men det var nødvendigt, og da vi først var i Gang med det, gik det hurtigt og rent mekanisk fra Haanden.

Pinligst er det at møde de Haardtsaarede, naar de jamrende eller tavse bæres ud af Slaget — som oftest bærer de deres Smerter med en beundringsværdig Sjælsstyrke. Man staar saa hjælpeløs overfor deres Nød; her føler man allermest Savnet af en nænsom Kvindehaand, hvor godt og dygtigt Sanitetsvæsenet end arbejder. De Letsaarede beklager vi ikke; den Ferie, der venter dem, holder dem skadesløse for udstaaet Pine. Men Hjertet maatte være af Sten, om det ikke rørttes ved Synet af en haardtsaaret Kammerat. Og dog, jeg maa med Skam bekende, at jeg med Sindsro har tændt min Pibe ved en Haardtsaarets Leje. Jeg bebrejdede mig mit Hjertes Kulde og søgte at bøde derpaa ved at hjælpe ham, saa godt jeg kunde.

Denne Erfaring om Vanens sløvende Magt har vi Lejlighed til at gøre, hver Gang vi fra Kvarterets Fred vender tilbage til Kampens Tummel. De første Geværkugler, som krydser vor Vej, ser vi slemt skævt efter, og vi har ikke meget, vi skal have sagt, naar Kanonerne aabner deres Malmunde. Men det varer som Regel ikke længe, inden vi er fortrolige med Skydningen, og jo tættere Kuglerne falder, desto mindre farlige forekommer de os. Troels Lund skriver i sin Afhandling om Kulturhistorie til Karakterisering af dansk Aand i Modsætning til tysk, at Vittighederne regnede om

Kap med Kuglerne paa Dybbøl. Det kan jeg ikke sige om os. Jeg husker, at en Forstærkningsmand første Gang, han var i Skyttegraven, mente at have Raad til at gøre sig lystig over Granaterne, som slog ned i vor umiddelbare Nærhed, og at jeg fandt Lystigheden stødende og utidig. Men man kan blive ganske døv for Tum-melen og sløv for Faren. Der fortælles om Napoleon som et Vidnes-byrd om hans Aandsoverlegenhed, at han kunde lægge sig til at sove midt under Slaget. Jeg er ogsaa slumret ind til Kanonerens Torden; det er ingen Heltegerning, men en ganske naturlig Reaktion mod Nervernes Anspændelse.

Endnu et har jeg undret mig over, og det er den Lethed, hvormed vi bærer vor Skæbne, naar Faren ikke ligefrem er overhængende. Vi har det i den Henseende som Børnene: vi lever i Øjeblikket, og det er godt. Dersom vi bestandig havde de Farer for Øje, som lurar paa os, vilde Livet i Skyttegraven være uudholdeligt. Naar Granaterne slaar ned i Nærheden, naar Shrapnellerne springer over Hovedet, saa er der vel ingen, der kan sige sig fri for Ængstelse. Men blot Ilden flytter sig en Kende, er vi fuldstændig beroligede. At den gaar ud over andre, er ikke vor Sag. Indenfor Vaabenarten er der dog en vis Samfølelse, er det derimod Artilleriet, Fjenden betænker med sine Granater, rører det os ikke en Smule. Lad dem bare sende dem derover, siger vi gerne, der er Plads til mere. Ja det er nær ved, at vi har mere Medfølelse med det fjendtlige Infanteri, naar vi ser det lide under vor Artilleriild. Mod Skyttegraven har Artilleriet frit Slag, vi maa tage imod dets Ild uden at kunne besvare den. Det er altid Infanteriet, det gaar ud over.

At vi lever i Øjeblikket og glæder os over hver Dag og Time, vi kan nyde i Fred, hænger vel i nogen Grad sammen med, at vi ikke er vore egne Herrer, men lydige Redskaber i højere Hænder. Vi kommer og gaar paa Kommando og maa tage imod, hvad der falder paa vor Vej. Men det beror ogsaa paa en Svaghed — jeg kunde fristes til at sige en lykkelig Svaghed — i den menneskelige Natur. Jeg har ofte haft Lejlighed til at iagttage, at Soldaten mere tænker paa sin Bekvemmelighed og paa Øjeblikkets Krav til Mad og Drikke

og Hvile end paa sin Sikkerhed. Dette gælder i endnu højere Grad de unge Tropper end os.

De Tab, vi lider, berører os smerteligt. Men vi faar ikke Lov til at hengive os i Smerten og dvæle i Mindet. Krigen gaar sin ubønhørlige Gang frem mod nye Kampe og nye Tab. Dagene ruller som tunge Bølger mod Stranden. De Mærker, den ene afsætter i Sandet, sletter den næste ud. Enhver Dag har nok i sin Plage.

Det er Krigens Kaar. Saaledes indvirker den paa Sjæl og Sind, saadan har jeg i hvert Fald fornummet dens Virkning. Det, som optager Sindet mest, det Spørgsmaal, som bestandig staar for vor Tanke og møder os i ethvert Brev hjemmefra, er dette: Hvornaar vil det ende, hvornaar vil der atter blive Fred? Vi spejder efter Fredstegn i Aviserne og knytter vort Fredshaab til de spinkleste Holdepunkter. Et Rygte, en Spaadom er tilstrækkelig til at holde det oppe — — Den Dag, da der atter bliver Fred paa Jorden, vil vi, om vi ellers faar Lov til at opleve den, hilse som en Genfødselse, som en Befrielse fra en ond Mare, som en Udfrielse af Dødens Favn.

A.

TYSKE SOLDATERBREVE OG DIGTE

Bauvin, d. 18.—11.—14.

Jeg tror, at I forestiller Jer vort Liv langt værre end det er. Imod Kulden har vi Kapper, Telte, Tæpper, mod den haarde Jord rigelig Halm, mod Tørsten Kaffe og af og til lidt Vin. Imod Sulten stegte Kartoffler (Lækkerbidskener, naar man ikke kan faa andet), Pillekartofler, naar der, som hyppigst er Tilfældet, intet Fedt er at opdrive, desforuden den ikke daarlige Mad fra Feltkøkkenet. Postens Ankomst er altid ensbetydende med sande Festtimer for Hjertet og Maven, især for Hjertet.

Det, man maa give Afkald paa, erstattes af meget, som jeg forhen ingen Anelse har haft om. Aldrig har jeg følt en saadan Andagt ved en Stjernehimmel eller levet saadan sammen med Naturen. Morgen, Aften, Middag, Nat betyder noget her. Tidligt imorges f. Eks. var der faldet Rim; en kold, diset, hvid Vintermorgen. Jeg gik sammen med Joseph rundt om Landsbyen til Bageren. Solen steg just vinter-rød op. Folk gik over Marken for ligeledes at hente Brød. Det var

helt hjemligt, det hvidslørede Landskab, Marken og Trægrupperne og den nette Landsby, den friske, kolde Luft.

Sjæleligt er jeg atter saa nogenlunde i Orden, stolt over at faa Lov til at hjælpe med, at maatte kæmpe for Forældre, Søkende, for det elskede Fædreland, for alt det, som hidtil var mig det højeste. For Digtning, Kunst, Filosofi, Kultur staar Striden. Det er sørgeligt, men stort. En ophøjet Alvor gennemtrænger hele Livet her i Felten. Døden er den daglige Gæst, der indvier alt. Man modtager den ikke mere højtideligt og med højlydt Klage. Man bliver lille, ubetydelig overfor dens Majestæt. Den er ligesom mange Mennesker, som man holder af, selv om de ogsaa indgyder Ærefrygt og Gysen. — Ingen kommer fra denne Krig uden at være blevet en anden. —

Vær altsaa glade i Freiburg, som vi i Felten er glade.

Rudolf Fischer. †

Souchez, d. 11.—3.—15.

.... Nu maa enhver gøre sig fortrolig med Døden, i hvilken Skikkelse den saa kommer. Man har maattet anlægge to Soldaterkirkegaarde heroppe, saa mange Tab har vi haft.

Jeg ser Døden og kalder ad Livet. Kun lidet har jeg udrettet i mit korte Liv, der jo mest var viet Studeringerne.

Gud Herren har jeg befalet min Sjæl, ham har jeg overdraget den helt og fast. Jeg er fri og kan vove alt. Min Evighed tilhører Gud, mit Liv Fædrelandet, Glæde og Styrke har jeg tilovers til mig selv.

Fædreland, Hjem! hvor ofte har jeg ikke glædet mig i dine Skove, i dine Bjerge! Nu kræver I Eders Sønner, ogsaa jeg har hørt Eders Kalden og kommer, træder ind i de kæmpendes Rækker og bliver tro til det sidste.

Lev vel da Søkende, Forældre kære,
maaske vi aldrig ses paa Jordens Strand.
Men skal det da vor sidste Afsked være,
Vi mødes vist i Salighedens Land.

Det er tungt at dø langt borte fra Hjemmet, hvor intet kærligt Øje kan følge en. En Grav derhjemme i de kæres Kres, en Grav til

hvilken de, man har elsket, kommer og græder og beder, bliver kun faa Krigere forundt. Dog stille. Vor Fader i Himmelen har befalet Skytsengelen at lindre den døende Dødens Kval; han bøjer sig kærlighedsfuld ned til ham og viser ham Kransen, den uvisnelige, der hisset oppe skal smykke hans Hoved.

Og nu vil jeg tappert stride,
om end jeg skal Døden lide.

Alfons Aukenbrand. †

Allaines, d. 30.—8.—15.

Jo længere jeg er i Krig, jo lysere bliver mit Syn paa Livet. Jeg havde ikke troet det muligt, at Krigen i den Grad kunde uddybe Mennesket. Jeg er truffen sammen med uhyre mange Mennesker, med Akademikere, Militære, Købmænd, Arbejdere o. s. v. Og enhver gør sit yderste for at blive delagtig i Tysklands Sejr. Aldrig vilde den højeste Pligt troskab, det alvorligste Arbejde give sig saa stærkt Udslag, hvis ikke man havde Døden saa nær for Øjne. Kun Krigen kan udvikle Ansvarsfølelse og Kraft til en saadan Højde. Denne Tid, der gør den højeste Idealisme og Optimisme berettiget, er mit Livs skønneste. Og hvad Strabadserne angaar, saa vokser vor Krigerstolthed med Overvindelsen af dem. Vi oplever Schillers Ord:

„Und setzet Ihr nicht das Leben ein,
nie wird euch das Leben gewonnen sein.“*)

Vi er gladere end alle dem, der tilbringer Livet hjemme i Klubstolen, allergladest din Kamerat

Hans Hirschhorn.

Den sidste Dag.

Naar En skal falde, føler han selv,
tidlig paa Dagen, det, som ingen veed.
Halvvaagen Verden under halvlyst Hvælv
hengiver sidste Gang sin Herlighed.

*) „Og sætter I ikke Livet ind,
vil aldrig Livet I vinde“.

Alt, hvad hans Sjæl kan rumme, samles her.
Det er et underligt forklaret Gry.
Og alt, hvad han i Livet har haft kær,
det takker ham. Al Fryd staar frisk og ny:

Lykken i Gud — Lykken ved Luft og Jord —
Lykken ved rask at faa sit Værktøj fat —
den travle Glæde, naar Ens Arbejd gror —
den søde Træthed, og den trygge Nat ...

Og nu? — Den Død! — Som i en Drøm han gaar.
De andre falder. — Du? — Jeg kommer hjem!
Hans Hjerte ler. O, mange, mange Aar!
Paa Himlen vælder Morgenrøden frem.

Ja, Solen favner ham fra Top til Taa.
Lys Dag — han gyser. Gaar dør rask og rød,
smiler og snakker. Naa, man klemmer paa ...
— — — — —

Se, siger de, hvor kønt han dog er død!

Heinrich Lersch.

Tak ej med Ord —

I som derhjemme færdes frit, med Fred,
sig ej til Krigerne: „Vi takker Jer,
hvis Offer Fædrelandet lever ved,
og hylder i hver Mand den Helt han er.“

Tak ej med Ord! Selv Gerning svigter her.
Skønt dyrebar, den naaer ej deres Daad.
Saa stort er Maalet, som de stred sig nær,
saa højt ophøjet over Smil og Graad.

Som Helgener vandrer, sultne, uden Sko,
og snavsede, men i Guds Følgeskab,
saaledes gaar og de; med samme Ro
møder de Livets Vinding eller Tab.

De hærer i sig det, som de kun har:
En nyfødt Fryd af Gud og Fædreland
blev under Glimt og Brag dem aabenbar;
det skete dem paa dybest Afgrunds Rand.

Og dette nye Liv, det skænkes Jer.
Lyt til de Folk, i hvem den ny Kraft gror!
Føl, hvad de vil! Bliv selv, som disse er!
Bliv nye Mennesker! — Tak ej med Ord!

Heinrich Lersch.

Fred.

Op fra stinkende Huler, hvor Hærene vakler
ud og ind i et Mørke, der aldrig ender,
løfter vi vore Hjerter som flammende Fakler,
løfter vi som Faner de blødende Hænder.
Vi var Orme i Dyndet og Dødens Fanger;
nu skal Verden høre, hvad vi forlanger.

Fred! Lyksalige Hjemvé, ser du Tegnet?
Solen gennemskærer den tykke Taage,
Blomstervej staar aaben i Pigtraadshegnet.
Længe laa vi roligt i Fængslets Kroge . . .
Lyt! Hvad hører I bag Kanonernes Torden?
Rejs Jer, Brødre, fremad, saa brister Porten.

Eder, franske Brødre og Kammerater,
rækker vi Haanden over de hærgede Grænser
gennem den afsindige Storm af Granater.
Hvis I vil som vi, gaar vi ud og renser
Menneskehedens Mark med forenede Kræfter,
saa en helt ny Fremtid voxer derefter!

Max Barthel.

FRANSKE DIGTE

Faderen.

Tungt gaar du, bøjet af Alder, mæt af Aar.
Dog funkler dine Øjne under de hvide Haar.
Hvad er det, du mumler om, hvergang du midt i Flokken
standser, barsk smilende, og luder dig over Stokken?

Aa, nu forstaar jeg. Tilgiv. Jeg har intet sagt . . .
Hvor din Søn er henne, viser din sorte Dragt.
Med sit Ansigt vendt mod Himlen, paa den Plet, hvor
de skød ham,
hviler han stolt og stille; han har gjort hvad Pligten bød ham.

Tilgiv. Jeg forstaar din Smerte, ubekendte.
Du kunde hulke og skribe over dit Barns Død,
og vrive dine Hænder, og forbande hvad Pligten bød.
Dér gaar du stoisk rolig, som om intet hændte.

Jeg beundrer dig, du Fader, jeg kan ikke andet,
for den barske Stolthed, det mørkt smilende Sind,
hvormed du paa din indsjunkne taareløse Kind
modtog dette blodige Kys af Fædrelandet! . . .

Henri de Régnier.

Ærens Dag og Sorgens.

Til Gustave Hervé.

Maaske den Dag er nær, da glorieomstraale
Frankrig staar frelst; men vi, naar Mark og Vang
genlyder af Trompeternes gyldne Sejrssang,
vil føle, hvad det kosted at naa frem til Maalet.

Da, naar Freden er der, vil vi, der kunde le,
haardt og stolt, mod Faren, tillade vore haarde
og stolte Øjne at brænde, fulde af bitre Taarer,
ved Mindet om de Venner, vi aldrig mer skal se.

Og de, som vender hjem, med deres Nerver flængte
af den evige Kanonlarm, de, som har lidt og stridt,
kan gaa i grønne Enge, hvor Solen lyser blidt;
men Syner ser de: Ligtog af uendelig Længde . . .

Triumfbuen hilser dem: Idag er Ærens Dag!
De høre hverken Sangene eller Talerne ved Festen.
Blomsterguirlander gynger, Vimpler vifter i Blæsten.
De vil græde, saa de hverken ser Blomster eller Flag.

A. Ferdinand Hérolde.

Alt er uforandret.

Alt er uforandret. Huset
staar, som det har staaet før,
med de fire lysegrønne
Skodder og den lave Dør.

Rundt om, gemt bag Hegn og Haver,
ligger lunt den lille By,
meget lille, ganske stille,
i den gamle Kirkes Ly . . .

Alt er uforandret. Hytten
med det stejle Teglstenstag
er beskeden som de Skæbner,
man kan vente sig der bag.

Træd kun ind. I Dagligstuen,
ud til Gangen staar en Skænk,
staar tre Stole, en er polstret,
højrodt Rejs med grønne Stænk.

Midt paa Bordet Plat-de-Menagen;
Vin; de Glas, hvoraf de drak;
Duften fra den fyldte Frugtskaal
blandes blødt med skarp Tobak.

Alt er uforandret. Manden
pulser barsk, med Fynd og Klem.
Sandt nok, der er Krig i Landet,
men de fik dog Sønnen hjem.

Konen sidder tavs, i Tanker;
ja, den Tid har været streng.
Alvorsfuldt og ømt betragter
hun sin store tapre Dreng.

Ogsaa Sønnen ryger. Mager
er hans Haand, og Huden fin.
Pibehovedet er en Neger
med et vildt fortrukket Grin.

Alt er uforandret. Krigen?
Vent kun, de skal nok faa Tamp!
Frankrig, ja, og Rusland, England ...
Men, hver Gang han med fuld Damp

fra det ubekvemme Sæde
farer op som til Appel,
høres imod Gulvets Fliser
det ny Træbens dumpe Smæld.

Ja, man skulde tro, man hørte
her i Stuen, ganske nær,
Sejrens skæbnetunge Fodtrin,
undervejs med Frankrigs Hær.

22. Marts 1915.

Henri de Régnier.

DANSKE SOLDATERBREVE (fra Jules Eliassen)

Au front le 9.—5.—16.

Kære Broder og Eva!

Allerførst Tak for det Kort, som du sendte, Eva; jeg er jo altid glad for at høre fra Jer og hvorledes det gaar Jer — — — — — Jeg tænker saa tit paa Jer og paa, hvorledes I har det, og tit ønsker jeg, at ogsaa jeg havde det saa, for det maa alligevel være rart at kunne sætte Poterne under sit eget Bord og sige: her bor jeg og min lille Madame. Naar jeg bare var der hjemme, saa kunde jeg tage min lille Felovede under Hanken, og saa kunde vi følges ad over og se til Bror Oskar og Søster Eva i Valby, og saa kunde vi sidde og faa os en Skvat god engelsk Te og lidt Syltetøj, en god Cigaret og en hyggelig Sludder. Og du Oskar, saa kunde Damerne gi' et lille Nummer paa Klaveret og synge lidt for os. Jeg kan huske Eva sang saa pænt, fra den Gang jeg var i Walthamstow [*en af Londons ydre Bydele*] og besøge hende. Min lille Skat, hvis jeg da ellers rigtig véd, hvem det er, kan ogsaa synge og spille Klaver. Ja, saadan kunde man jo have det, men du ved nok, Oskar, at jeg vælter mig altid ind i noget, jeg ikke kan komme ud af, og derfor maa jeg nu blive her.

Jeg har hernede faaet Brev fra en lille Pige, jeg ikke har set i mange Aar, og det lader til, vi skal blive helt gode Venner. Hun bor i Vanløse. Efter Krigen skal vi komme og besøge Jer. Saa skal vi spille denne her:

*We are the famous Légionnaires
you've heard so much about.
The people stop to stare at us, o. s. v.*

[*Vi er de berømte Legionærer, som I har hørt saa meget om. Folk standser for at se efter os.*]

Det er en Amerikaner her, der har lavet den Sang. Oskar, kan du ikke sige mig, om Moder er meget ked af, at jeg er i Krig! Jeg ved, at hun er ked af det, men nogen derhjemme fra skrev, at hun

sad saa tit og græd. Aa, du, det er det, jeg er mest ked af at gøre Moder den Sorg, for hun har saa meget, saa meget at tænke paa. Bare du og I alle vilde være rigtig gode ved hende, for hvis jeg falder, at ikke hun skal gaa hen og blive syg over det; det piner mig saa tit, at jeg skulde have Skyld i det. Jeg vilde saa tit gerne herfra for hendes Skyld, men jeg har jo min Kontrakt og kan ikke. Kommer du og Eva tit derud? Oskar og Eva, gaa ud til Damhuskroen tit, hører I! I ved jo ikke, hvad Dag, der kommer en stor fransk Konvolut og fortæller, at „Jules Eliassen“ er faldet for „la Liberty“ „la France“, og saa vilde det da være en Glæde for Moder, at I andre var der og trøstede hende.

Hun er saa tit i daarligt Humør, men hun har ogsaa saa meget at gøre, og er tit saa træt. Hun behøver jo ikke saadan at tage sig af enhver Smaating, men „Vanen“, hun er vant til at ordne alt fra den Gang, hun var ung og ikke blev træt, og du véd, Oskar, naar man er træt, er man gnaven. Det er selv du og jeg, som er unge stærke Mænd.

Mange kærlige Hilsener til Jer begge.

Au front le 16.—5.—16.

Kære Svoger!

De venter vel tit paa Brev fra mig, men jeg har for mange at skrive til, og her er det saa daarlige Forhold til at skrive. Vi ligger for Øjeblikket i første Linie. Jeg har lige staaet og set paa, at Tykkerne skød efter vore Flyvemaskiner; det ser jeg forresten hver Dag. Et Par Gange var de ikke langt fra Jorden og de skød efter dem med Mitrailleurerne og Geværer. Det er helt sjov at tænke sig, at man kan høre Tusinder af Skud, og at man dog ikke kan se Fjenden, og at han dog kun er 3—4 til 500 Meter fra os her. Jeg er i disse Dage Minegraver, er ikke mere Ordonnans; jeg kan ikke lide at børste Støvler for andre — holder mere af, at andre børster dem for mig. Jeg arbejder under Jorden, kan lige staa oprejst. Det er en lang underjordisk Gang, som er stivet af hele Vejen med Brædder og Stolper, efterhaanden som vi gaar frem. I Aften skal jeg paa et interessant Stykke Arbejde. Vi skal over og klippe i

Tyskernes Staaltraad. Jeg elsker at gaa paa Patrulje, Spændingen og Faren, der er derved, er herlig. Vi kravler paa Maven ind til deres Traad, og saa lægger vi os paa Ryggen og vrikker os ind under Traaden, og saa med en lang god Tang ligger vi og klipper. Det er ogsaa interessant at gaa paa Jagt efter deres Vagtposter — et farligt Stykke Arbejde — kravler tæt ind til ham, lægger godt an: Bang!, saa triller han lige paa Snuden, men saa gælder det ogsaa om at komme saa mange Hundrede Meter bort i saa faa Sekunder som muligt, for der følger gerne en Regn af Kugler efter saadan et Skud. Det er jo længe siden, jeg er kommet fra Verdun. I otte Dage brændte jeg tyske Lig dernede. Vi hældte dem over med Klor for Stanken. Bagefter samlede vi dem i Bunker og hældte Petroleum paa og brændte dem. Der er faldet Tusinder og atter Tusinder af Tyskere. De kan tro, at nu véd man til hvilken Side det hælder. Tyskerne er snart færdige.

Mange o. s. v.

Jeg er stærk Røger. Uden Tobak og Drikke dur jeg næsten ikke. Modtager stadig Aviser og Tobak. Tobak ikke saa tit.

Au front le 16.—5.—16.

Kære Mor og Far og allesammen!

Jeg har i Gaar modtaget de 20 Frcs., som Fader sendte og jeg sender dig og Mor saa mange Tak for dem. De kom saa overraskende denne Gang, for jeg havde slet ikke begyndt at vente paa dem, men det er vel fordi, at Tiden gaar saa hurtigt nu, naar det er saa godt Vejr. Ja, jeg havde jo laant lidt i Paris, men jeg var jo i Ferie, og det var jo ikke saa nemt at gaa i Paris og se paa alle Herlighederne, naar man havde været borte fra Verden i et Aars Tid. Det ser jo ud til, at jeg skal tilbringe en Sommer til i Skydegravene, ja, men saa er det ogsaa nok den sidste. Det er ikke saadan, at jeg i og for sig er ked af det, for jeg er *altid* i godt Humør og er veltilfreds, men alligevel kunde jeg nok lide at blive et Menneske igen. Altid at bo som en Vild eller som et Dyr, naar man engang har været en „Herre“, det er ikke sjov. Altid at sidde paa Jorden og æde af et Bliktrug, ta' Sulet med Næverne og lægge det paa et Stykke tørt

Brød, og saa med Dolken skære et Stykke Sul og saa en Klods Brød. Naar jeg nu fortæller Jer ligesom jeg har det, maa I ikke tro, at jeg lider under det, lider Nød eller saadan noget. Sengen er haard, *men jeg sover altid godt* (naar ikke Lus og Lopper bider for slemt); Maden er ensformig og i al Tarvelighed, *men jeg spiser altid godt* — er berømt for min gode Appetit; Forlystelserne er faa og smaa, *men jeg er altid glad og i godt Humør* — underholder tit Kammeraterne med smaa Forestillinger og Koncerter og Tyskerne med smaa uventede Visitter, som de bliver meget overrasket over. I Gaar langede Tyskerne et Par Hundrede store og smaa Knaaldperler over i vores Linie. Under saadan et Kunstfyrværkeri kravler vi allesammen 5—6 Meter ned under Jorden, naar ikke man da ellers har Vagt. Har man Vagt, tænder man sig en Cigaret og stiller sig ganske roligt op og ned paa sin Plads og ser paa Forestillingen. Man bliver aldrig ramt, ved I hvorfor? Fordi der er bedst Plads uden om En. De havde kun een Træffer i Gaar og den ramte et lille Ammunitionsrum. Den rev den ene Væg helt ud af Pladsen. Vi havde nogle Kasser og Poser med Haandgranater og nogle Lysraketter derinde, men intet af det blev ødelagt. To Timer efter havde vi allerede faaet fyldt nogle Hundrede smaa Sække med Jord og muret en anden Væg og faaet lagt et Par Lag over det hele for en anden Gangs Skyld. Vi skal snart ned i Byen i Hvil igen. Her er saa mange Lopper; en Dag fangede vi ca. 20. Det er første Gang jeg har Lopper her, ellers har det gerne været Lus. Lopper er de værste. Her er ellers meget roligt her og smukt. Det er i en stor Frugthave vi er paa flere Tønder Land.

I Dag d. 20de.

Jeg skulde i Grunden have været fotograferet i Dag og jeg havde ogsaa omtrent faaet lavet mig lidt i Stand, men saa kunde jeg ikke faa Lov at forlade Byen her. Jeg skulde betale 5 Frcs. for 12 daarlige Billeder, men det var da bedre end ingen Billede, for I længes vel efter et, saa I kan se „Generalisimus“. I Aften skal jeg ud og arbejde; vi skal bære Cement op i første Linie. Jeg er meget for fin i Dag til det Arbejde og det er meget for godt Vejr. I Dag har

jeg gjort en Le i Stand, som vi skal bruge til at slaa Græsset foran vor Linie; det maa jo ikke være højt. Det er interessant at arbejde med Bøssen paa Nakken og Værktøjet i Haanden. Jeg er ikke rigtig god til at slaa Hø, men jeg kan da manøvrere med et Slaatøj.

Au front le 27.—5.—16.

Kære Forældre!

Naar jeg denne Gang skriver til Jer, har jeg noget særligt og meget vigtigt at skrive om. Jeg vil prøve om jeg ikke kan komme hjem i Permission til Danmark. Det skal gaa for sig paa den Maade, at I derhjemme skal indgive en Ansøgning til Ministeriet om at faa mig hjem i Permission, og saa skal Ministeriet udvirke hos det franske Ministerium, at jeg kan faa Tilladelse til at gaa til Danmark i Permission. Her er for 4—5 Dage siden en Dansker, en af mine Kammerater, Karl Sørensen, som har faaet Permission til Danmark, 30 Dage, men jeg ved ikke rigtig om Rejsen den er medregnet. Kan I ikke prøve at gøre noget, saa det kunde gaa i Orden, helst saa hurtigt som muligt; jeg vilde saa gerne hjem og holde en lille Ferie. At de kan være sikre paa, at jeg tager herved igen er udenfor enhver Tvivl. Det vil jeg aflægge min Ed paa, hvis det er nødvendigt. Men desuden kan de jo nok stole paa mit Ord, for jeg ønsker ikke at holde op før Krigen er færdig med de forbandede Tyskere. Naar man betænker, at jeg faktisk talt har givet Frankrig to Soldater, saa skulde det vel ikke være svært for dem at opfylde dette mit Ønske. Den ene er mig selv, og den anden er den Dreng, jeg reddede i Loirefloden i Orléans; han bliver da ogsaa Soldat engang. Prøv paa at gøre noget for det, men saa hurtigt som muligt! Det kunde være interessant at sidde i fransk Feltuniform nede i Haven og drikke Kaffe. Jeg skulde saa fortælle Jer og hvem som ellers havde Lyst til at høre paa hvad Maade Tyskerne fører Krig. Jeg kunde f. Eks. holde et lille Foredrag i Damhuskroen og saa skal jeg garantere for, at Dagen efter skal hele Rødovre Sogn erklære Tyskland Krig, og der skal fra den Kant ikke blive solgt een Hest til Tyskland mer, ja ikke engang saa meget, saa de kan lave en Daase Labskovs af det

Haderslev.

Udflugt fra Haderslevhjemmet.

Viborg.

Aarhus.

I det følgende forsøges nu tegnet tre Billeder af nogle unge Soldater, hvem det ved Kristendommens Hjælp lykkedes at naa en høj personlig Udvikling, som satte dem i Stand til at sætte Livet ind for den Sag, de kæmpede for. For to af dem blev Indsatsen endnu større derved, at de som dansksindede Sønderjyder kæmpede for et Land, de ikke kunde regne for deres Fædreland. Den Inspiration, deres Kammerater hentede fra Fædrelandskærligheden, maatte de være foruden. Billederne stiger frem af de Breve, de paagældende selv har skrevet uden Tanke om Offentliggørelse. Til Brevene er føjet en kort, orienterende Indledning. Naar der er givet Brevene en saa stor Plads som sket, skyldes det, at vi her kan se det kristelige Liv udvikle sig til Modenhedens Fylde — „fuld Kerne i Akset“.

Først er der Billedet af den sønderjydske Landbrugskandidat *Mikael Steffensen*, der i November 1917 30 Aar gammel faldt i Flandern paa 3 Aarsdagen, efter at han var kommet til Vestfronten.

Dernæst et Billede af den franske teologiske Student (Protestant) *Alfred Eugène Casalis*, der faldt 19 Aar gammel i Maj 1915 under en stor Offensiv ved Roclincourt i Nærheden af Verdun.

Endelig er der fem Breve fra den daværende teologiske Student *Hans Fuglsang Damgaard*, fra Sommersted Sogn i Sønderjylland, skrevet fra Vestfronten i Frankrig i Aaret 1915.

Mikael Steffensen,

blev født 26. November 1887 i Hammelev Sogn i Haderslev Amt og stammede fra en anset sønderjydske Bondeslæggt. 7 Aar gammel blev han moderløs. Faderen døde, da Mikael var 15 Aar, og han maatte nu ud blandt Fremmede. Han havde faaet almindelig Landsbyskoleundervisning og var flittig og velbegavet. Vinterafterner satte han sig selv til at læse, skrive og regne for at udvide sine Kundskaber. I Efteraaret 1910 kom han til Kongeriget som Elev paa Høng Højskole. Derfra tog han til Landbohøjskolen i København, hvorfra han i 1913 blev Landbrugskandidat med en fin 1. Karakter. Man vilde gerne have ham tilbage til hans gamle Højskole som Landbrugslærer, men han foretrak et Tilbud fra den nordslesvigske Landboforening om at blive Konsulent i Hede- og

Mosekultur i hans egen Hjemegn. Her skulde hans Fremtidsgerning ligge. Han glædede sig ikke blot til at faa med Jorden at gøre, men ogsaa til Omgangen med de mange forskellige Mennesker, som hans Arbejde vilde bringe ham i Berøring med. Inden han overtog Stillingen, bestemte han sig til at søge et Par Aars praktisk Uddannelse ved det danske Hedeselskab.

Saa kom Krigen. Han kunde være blevet i Danmark, men han vidste, at Tusinder af hans Jævnaldrende derhjemme intet Valg havde, og selv vilde han heller ikke forspilde Muligheden for efter Krigen at faa sin Gerning i Sønderjylland. Saa meldte han sig frivillig til tysk Krigstjeneste, som en af de første.

Selv efter tre Aars haarde Lidelser i Krigen ændrede han ikke dette Synspunkt. Han fordømte ikke de Kammerater, der rømte — men selv kan jeg ikke gøre det, føjede han til.

I Forordet til det i 1918 udsendte Skrift „Sønderjyden Mikael Steffensen. Een af de Faldne“ siger *Valdemar Rørdam*:

„Mikael Steffensen turde være et værdigt Modstykke til den genialt kampglade Jules Eliassen i de af Harald Nielsen udgivne *Danske Soldaterbreve*. Han er den kristne Soldat, den grundtvigianske Sønderjyde — højstemt, af og til overspændt i Udtrykket, men tro i Sind, fast i Handling. Hans Breve viser ham, som han er, og han bringer et Budskab, vi har Brug for.“

Mikael Steffensen var et stemningsbevæget, følelsesbetonet Gemyt; f. Eks. kommer et Ord som „Længsel“ meget ofte igen i hans Breve, ogsaa i et af de allersidste, hvor det hedder: „Der er en Sygdom, som jeg nok slet ikke bliver kureret for. Det er Længslen hjem.“ Men han flyder ingeniende hen i sine Følelser. Viljen, Handlekraften har Tag i dem. Som den kristne Mand han er, taler han endnu mere om at „holde ud“. I hans Gudsforhold er det Bønnen, som har den mest fremtrædende Plads. Han døde da ogsaa knælende.

Mikael Steffensen var en af de mange (saaledes gaar det vist ofte i Krig), som havde en Forudnelse om, naar hans Time vilde komme.

Den 25. November 1917, Dagen før sin Fødselsdag, sendte han

alle de Breve, som han ønskede opbevaret, hjem til sin Forlovede, „for hvis der skulde tilstøde mig noget, da vil jeg gerne vide dem i gode Hænder“.

„Den 28. November blev han for sidste Gang sendt ud sammen med en Kammerat. Han var i en meget trykket Stemning, talte kun lidt. Og det blev en haard Tur. De skulde frem til forreste Linje med Befalinger og Postsager, samt Mad til de foran liggende Officerer. De maatte slæbe sig fra Granathul til Granathul med den tunge Byrde. Vejen var flere Kilometer lang og blev heftigt beskudt af Englænderne. Granater faldt til Højre og Venstre, og Shrapnels eksploderede over dem. Især de sidste gjorde det uhyggeligt; dem havde han altid været bange for. Han kunde gaa fuldkommen rolig i den værste Granatild, sagde hans Kammerater, men Shrapnelkuglernes Piben virkede stærkt paa ham. „Den Lyd kan jeg ikke fordrage“, havde han tit sagt. Var det en Anelse? Det blev en Shrapnelkugle, der gav ham hans Banesaar. Da de omtrent var naaet frem til deres Maal, blev Skydningen særlig voldsom. De knælede da ned et Øjeblik med Ryggen mod Fronten, Mikael tog sin Stormhjelme af, og mens hans Sjæl søgte Styrke i Bønnen, eksploderede en Shrapnel over deres Hoveder. Kammeraten blev haardt saaret i Halsen. Han meddelte dette til Mikael, som med et medlidende Udbrud vilde rejse sig for at hjælpe ham. Men i det samme faldt han sammen med et Suk, og var død paa Stedet. Kuglen var trængt ind gennem Ryggen og havde gennem-boret Hjertet“.*)

Af Mikael Steffensens Breve.

Til en moderlig Veninde:

Slesvig, 9.—11.—14.

... Om jeg er bange for Døden — aa nej. Men jeg har udrettet for lidt. Jeg fik ikke gjort al min Uret god igen, mit Liv fik ingen Betydning for dem, jeg kom sammen med ...

Flensborg, 2.—12.—15.

... I to lange Aar har jeg nu set Døden i Øjet, har lidt uendelig meget — og maaske kun, eller dog mest gennem dine Breve

*) „Sønderjyden Mikael Steffensen“, Side 29.

har jeg holdt ud, og *kan jeg holde ud* ... Du spørger mig i det dejlige Fødselsdagsbrev: „Er du forandret, min Dreng“? — Ja, Gud ske Lov. Min Sjæl er vokset, som jeg ikke havde turdet vente. Jeg er en lykkelig Mand, trods ydre haarde Kaar. Kun Længslen, aa den Længsel ...

Ved Fronten, 1.—9.—17.

... Jeg har det godt i denne Tid, lider ikke — ser lyst frem ... mon du kan kende din Dreng igen — kende den stille, alvorlige Mand? En livlig Gut drog ud — en stærk og hærdet Mand vil komme hjem til dig. Mangen Børnesygdom er helbredet, men Barnet lever — det vil du kende ...

Til Venner:

Slesvig, 14.—11.—14.

... Aldrig har Tanken om Døden været haard for mig, og nu er der slet ingen Angst. Kun knuger det mig, at jeg har udrettet for lidt her i Livet, jeg fik ikke Lov til at lyse, saa det lyste. Det, jeg fik udrettet, var kun Grundvolden til den Gerning, som ventede paa mig, og som jeg har viet hele min Kraft og mit Liv. Aldrig har jeg stilet højt. Mit Ønske var kun at virke jævnt og sundt i Stilhed. Hvem ved, om disse brændende Ønsker maa blive opfyldt ...

Lagny, 15.—2.—15.

... Vi er i Kvarter. Hele Dagen har vi holdt Øvelse i store Grupper, flere Tusinde. Nu er det mod Aften, Kl. er 5, men Solen staar endnu ret højt paa Himlen, et vidunderligt dejligt Vejr. Lærken slaar sin Trille saa glad, som hos os i det seneste Foraar. Alt grønnes, alt springer ud. Knopperne spryder ganske fint, og Gæslinge, den hvide Pils Rakler, staar fuldt udviklede. Noget mørkt og tungt, Vinterens knugende Mørke, viger. Sindet bliver trods alt mere let og glad, og der kommer en Følelse af Livsmod ind i Sjælen, hvorfra jeg aner det ej, men det maa være alt det, der lever op igen, Fornyelsen i Naturen, der gør sin Virkning paa Sindet. Og hvor gør det godt i Øjet at staa paa en af de mægtige

Banker og se ud over det dejlige Landskab en Aftenstund, naar Solen staar lavt. Alt faar en Farvetone af mat guldgult, det virker saa beroligende, der daler Fred over Egnen. Øjet mættes i al den Rigdom af Farvespil, alle saa beroligende, fulde af Ro og Fred. Hvor vilde det have været vidunderligt altsammen, hvor vilde jeg juble af stille Lykke ved al denne Herlighed, hvis ikke Kanonerne Brølen derude, knap en Mil herfra, minder om, at det maaske er sidste Gang, jeg faar Lov til at glædes ved Guds Natur i al sin Pragt, ja, maaske for sidste Gang. Men, mon det ikke netop er den Tanke, der virker saa stærkt paa Sindet, dette — for sidste Gang. — Et Farvel til noget kært kalder altid Følelserne stærkt frem. Det vælder frem, alt paa een Gang, det, man fik kært, og det man hænger ved med al sin Sjæl, det staar nu saa klart, nu ser man det først rigtig, nu, da man skal skilles fra det. — Venner, kære, gode Venner, som man har saa meget at takke for fra den Tid, der svandt, som har givet ens Liv Indhold, glædet, og højnet Glæden, og trøstet, naar Verden var mig haard. Alt det har jeg sagt Farvel, — men een Ven er om mig herude, og det er Guds frie Natur. Den har glædet mig mangen bitter Stund, den tyede jeg til, naar alle Mennesker ikke kunde forstaa mig, den tog mig i sin Favn, den lod Vinden vifte og køle min Pande, den lod sin Fugleskare synge Freden ind i det forpinte Hjerte, den lod sin Sol skinne varmt og varmende paa den taarevædede Kind. Et Farvel til den er et Farvel til Livet, til alt, hvad Gud har skænket mig af stort og godt. Drømmende ser jeg ud over Dalene, hvor de kønne Landsbyer ligger i Krans om en Kirke. Endnu skinner Solen paa Taarnet, nu glider ogsaa Skyggen over den, og saa op ad Skraaningen; nu gik den ned. En Dag gik til Hvile, Vinden bliver koldere, Natten kommer rugende sort, hvad vil den bringe, og hvad vil Dagen i Morgen bringe? Liv eller Død?

Frankrig 7.—1.—16.

... Et nyt Aar er begyndt, et tungt og mørkt Aar er gaaet til Hvile. Min Tak til Jer for det gamle Aar, — og trods alt — jeg ønsker et godt og velsignet Nytaar med Fred i Favnen. — Mørkt ser det ud, men jeg tror, at Aaret 1916 vil bringe det, vi længes

efter: „Fred og Gensyn og Arbejde under lysere Kaar“. For mig, og for mange andre, har det gamle Aar paa mange Maader været et frugtbart Aar. Der er ingen Grænser for, hvor rigt Sjæle- og det hele Følelsesliv kan udvikles, og i den Retning har Forholdene i det gamle Aar hjulpet os et godt Stykke fremad. Og det er en egen Lykke at føle, at det gror inden i os, at blive aandelig rigere. — Hvem af os havde anet, at f. Eks. en Følelse som Længsel kunde naa en saadan Udvikling? — Længsel i og for sig er vel ikke Lykke, snarere det modsatte — Smerte —, men af Længsel fødes Tanker, som jeg nødig vilde undvære. Det, som vi længes mod, er det, som er os kært. Og netop i Længslen føler vi, hvor stærkt vi er bundne til Længslens Genstand. Og derigennem faar vi en Følelse af Lykke, som vil komme, naar Længslen er stillet. — Altsaa er med Længslen ogsaa Kærligheden blevet udviklet ... Og jeg har følt Kærlighed, og det fra dem, fra det Folk, som jeg kalder mit. Tak til Jer, for hvad I gav mig, I lod mig føle, at jeg ikke staar ene ...

Frankrig 11. — 3. — 16.

... Herude kommer Barnet mere og mere frem igen. Og mest i de Forhold, at jeg kan lade Gud raade. Den kommer nok, den Sommer blid, som vi længes efter og bier paa. Og vi, som gaar saa magtesløse om, lad os tilraabe hverandre: hold ud! Hold ud derhjemme og hold ud herude, vi kan nu engang ikke leve uden hverandre, og naar en af os lider, lider vi alle sammen. Ja, jeg ser det for mig, det bakkede Land derhjemme, ser de mange Hjem, hvor vore Venner gaar saa stille om. Min Tak for det, thi det er for os I lider. Og derfor veed vi, at I holder af os, og det giver os en stille Glæde, saa rig og vidunderlig, at vi lover trofast at holde ud. — Dejlig vil Gensynets Dag blive; thi et Folk som vort har en dejlig Fremtid i Vente, netop i det dybe, stille Sammenhold ligger der en stor Lykke. — Hold ud, Gud vil hjælpe os ...

Jægerlejr, Efteraaret 1916.

... En haard Vinter gaar vi i Møde, vi herude og I derhjemme. Men jeg har lært af Livet, at naar Nøden er størst, er Gud mere nær med sin Hjælp. Det skal være haardt, før Folkeslagene lærer

at bøje Knæ. — Guds Mening med Krigen er sikkert at samle Slægter for sig. Og ser man i Dybden: Hvad betyder nogle Aars tunge Kaar, naar kommende Slægter dermed kan sikres Freden? Og hvad betyder for det enkelte Menneske al denne Ulykke, naar Evighedens rige Lykke dermed er vundet? Det er Sagen: Under de givne Forhold ikke gaa til Grunde, men altid se opad. — Jeg tror, at Gud vil velsigne vort Folk, tror, at der endnu kan vokse og trives en stærk og kraftig Slægt derhjemme af den gamle Stamme. En Slægt, som i Arbejde og Bøn kan pløje Fædrenes Jord. — — Lad os derfor holde ud i Haabet, lad os holde ud i Bøn, Gud forlanger det af os ...

Svevezeele 14.—3.—17.

... Da jeg stod ved Pozières og saa de Hundreder af døde Kammerater, lemlæstede, ilde tilredte, følte jeg Væmmelse ved Tanken om at skulle ligge saadan en Gang. Aldrig saa jeg andet end stivnende Rædsel malet i disse fortrukne Ansigter, aldrig et Smil, aldrig var et Stænk af Fred gydt ud over deres Træk. Sammen med disse Døde laa levende, slumrende Kammerater, hvilende med Hovedet paa deres døde Kammerat. I deres Ansigt læste jeg Fred og Tryghed. De kunde ikke mere, de opgav alt, lagde sig til at sove, og mange deres sidste Søvn. Sjælen var i Ro, som Børn gav de sig hen i Skæbnen. Aldrig nænnede jeg at vække disse slumrende, dødtrætte Mænd, de kunde jo vaagne til Gru og Forfærdelse. — Men det gav Tanker af dybeste Art.

Kødet værger sig mod Undergang og Smerte, men Sjælen kan finde Fred selv i alt dette uhyggelige. Dødskampen forvrænger Ansigtets Træk, men derfor kan Sjælen godt have fundet Freden, dens Paradis. Det er Angsten for Menneskers Ondskab, som endnu staar malet i den Dødes Træk; Sjælens Fred, Freden med Gud, kan Mennesker ikke røre. Og det er min Trøst nu, da vi igen gaar ud i de haarde Kampe: „Guds-Freden i mit Hjerte“. Kunde denne Fred overvinde Legemets Angst og Afsky for Tilintetgørelse, kunde jeg drage ud med Glæde, men det er ikke saadan for mig, jeg haaber, jeg tror, det vil komme i Dødens Stund, naar Gud lader Paradisets Klokker ringe, da vil Legemet endnu kæmpe hin tunge

Kamp, men Sjælen vil juble; thi den er forløst. — Men der var et endnu, jeg lærte ved Pozières: I den dagelange Kamp med Fjenden faa Meter foran os, under brændende Sol og mørke, kvalfulde Nætter, kunde jeg ikke bede. Der var ingen Ro til at folde Hænderne til Bøn, der var ingen Styrke, jeg vaagede for mit og for mange Kammeraters Liv. Da kunde jeg have raabt af Lungernes fulde Kraft, men jeg vidste, I kunde ikke høre det: „Bed for mig“! Det er Raabet, som jeg i Dag former som en Bøn: „Venner, bed for os.“ . . .

Bataillons-Stillingen, 15.—11.—17.

Kære N. N.!

Saa længe jeg har længtes efter rigtigt at kunne sige Dem Tak for den Glæde, De gav mig med Deres Brev. De kender jo selv, hvor forskelligt et Brevs Indhold kan være. Ikke blot Ordene, — men det, der ligger mellem Ordene, — havde jeg nær skrevet, — er det, man søger og længes efter at finde. Glæden er saa inderlig, naar man finder, at Brevskriveren har søgt at lægge sin Sjæl ind i det skrevne. Et Brev, en Hilsen er saa forskellig som et Haandtryk. Der kan ligge saadan en Varme i det Blik, som sænkes i mit, naar en Ven rækker mig sin Haand til Hilsen, — og det er, billedlig talt, det Blik jeg søger efter, naar jeg læser et Vennebrev. Det fandt jeg i Deres Brev, — og inderlig Tak derfor. — Vi laa den Gang ved Transloy som Reserve, og Englænderne trængte os haardt. Det saa ud til, at ingen af os skulde komme levende derfra. Mine Kammerater laa saa ængstelige paa deres usle Leje i den Træbarakke, som var anvist os. Rundt om os slog 28 Centimeters Granaterne ned, Væggene saa ud som en Si, saa hullede var de. Da kom Posten og Deres Brev. Jeg læste det flere Gange, og mod Forbudet tog jeg det med ud, da vi en Time senere gik frem. — Ord, som til andre Tider slet ingen Indflydelse vilde have og slet intet Indtryk efterlader, udøver under slige Forhold en Virkning, som spores — jeg tror næsten et Menneskeliv igennem. Den Aften troede jeg bestemt, at min Time var kommen. Tusinder af Malmunde brølte imod os og koncentrerede deres Ild mod vor Stilling. I tre Dage havde der været Stilstand, og Nat og Dag havde vort

Artilleri samlet Munition. At Englænderne havde gjort det samme, fik vi at høre. Jorden rystede milevidt under Drønene og Luften blev sat i voldsomme Svingninger, Aandedrættet paavirkedes og blev meget besværliggjort, men værre blev det, da vi kom ind i Krudtdampen. Kommandoen druknede i Bulderet; vi fulgte kun vor Formand, snart i Løb, snart i Skridt, men altid frem mod det Ildhav, som lyste imod os gennem Taagen. Værst var det næsten i og mellem Batteristillingerne. Hver Lavning i Terrænet, hver Busk, hvert Træ dækkede for et Batteri. — Da tænkte jeg: To Verdensmagter har her koncentreret deres Kræfter imod hinanden, to rasende, overnaturligt store Kæmper prøver her deres Styrke, — og du gaar her midt imellem deres fægtende Arme, som en svag, elendig Skabning. Men du gaar dog beskyttet. En endnu større Magt har du betroet dit hele Liv, i dens Varetægt har du jo betroet alt. Min Sjæl kæmpede for at vinde Fred. Men ogsaa inden i mig kæmpede Magter mod hinanden. Nu gjaldt det Vished, nu var det Alvor. — Jeg mindedes Dagene fra Pozières, da jeg saa rolig saa Døden ind i Øjnene, — da jeg havde Vished for, at Døden vilde bringe mig hjem til Gud. Den Aften var det anderledes. Fristeren kom med sin nagende Tvivl. Sandhed, Lys, Sandhed, det var det, jeg søgte, og ikke kunde finde. — Midt i alt dette skrækkelige var det, som Gud havde forladt mig, som om alt det, jeg havde knælet for og havde fundet Glæde og Trøst og Fred i, havde været Blændværk. — Min Tanke stod stille, en uhyggelig Angst greb mig. Er det muligt, at Mennesket fødes til Verden og glædes en Stund, for saa at gaa til Grunde i denne forfærdelige Elendighed! Hvor er Gud, at dette kan ske? Seks Døgn, seks Døgn uden Søvn og Hvile og næsten uden Mad og Drikke, seks Døgn med frygtelige Anstrengelser laa bag os. Hjernen var tom for Tanker, men overfyldt med feberhedt Blod. Ikke et Ord til Trøst var gemt derinde, — intet var der, kun Nat, bælgmørk Nat med Helvede omkring mig, med Døden for Øje. Hvad var det dog. — Aa, som de skreg og jamrede omkring mig, disse stakkels, brave Kammerater, som væltede i deres Blod. Vi laa i en ussel Rende, som var næsten jævnet af Granater, laa for at puste ud før det forfærdelige Løb gennem Spærreilden.

Foran mig, lidt til Venstre laa en herlig, gammel Kirkegaard, omkranset med flere Rækker ældgamle Linde. Alt blev knust i denne Nat. Ikke et Træ, som ikke splintredes, ikke en Grav, som ikke ødelagdes. — — Ogsaa dette maa ske, tænkte jeg — alt, hvad Mennesker freder om og holder i Ære skal knuses og forhaanes. Min Gruppe havde samlet sig om mig. „Vi kommer aldrig igennem“, sagde de, „aldrig“. Taarerne har sikkert haft frit Løb, Stemmen var saa usikker. Stakkels Gutter, — de fleste var ikke vant til Ilden. Men ogsaa de Gamle trængte til Trøst. „Værre end nogen Sinde før“, sagde de. — De trængte til Trøst; — men jeg kunde ikke trøste. Det var en indirekte Løgn, da jeg sagde: „Det gaar altsammen. Løb, naar jeg befaler det, og følg efter mig. Til Højre for Hulvejen ligger næsten ingen Ild, og der er en Gennemgang gennem Traadforhugningen foran Flankestillingen“. — Vi skulde gaa gruppevis frem, og jeg havde lidt Tid. — Da følte jeg Deres Brev i min Lomme, og alt det, jeg havde følt, da jeg læste det, gennemgik jeg i samme Øjeblik. — Min Gud, den Gud, hvorpaa jeg havde bygget mit hele Liv, men som jeg ikke kunde finde, havde Brevet jo vidnet om. Den Varme, hvormed De havde skildret Livet med Gud, det Vidnesbyrd, De havde aflagt, bevidst eller ubevidst, blev min Trøst og Redning. — Jeg maatte leve i andres Tro, maatte ledes paa Vej ved Deres Vidnesbyrd, styrkes ved andres Forbøn. — Og da kom det saa lykkelig stille, ikke overvældende, men lægende mildt: Guds Menighed, Vennerne derhjemme, staar bag dig i Bøn til Gud. — Da kom De med Deres varme Haandtryk, og De saa paa mig og sagde: Der er kun een Gud, og det er vel ogsaa din Gud. . . . Jeg følte, at De havde talt Sandhed, følte, at Lykken laa gemt bag Deres Vidnesbyrd, og dette førte mig ind paa Vejen igen — paa Vejen hjem til Ham. — — Et Kvarter efter laa vi i forreste Linje, — alle omkring mig næsten jublede af Glæde. Gruppen havde naaet sit Maal og fundet sin Plads, og ikke en Mand var tabt. Granaterne slog ned omtrent 150 Meter bag os, — nu havde vi kun med Infanteri at gøre, en lige Kamp, paa lige Vilkaar, den frygter ingen. Stormen kom henad Morgenstunden, den blev standset foran vor Linje, thi vi havde Skudfelt paa 600

Meters Afstand. — Da Solen stod op, havde jeg endnu alle mine Folk, og dem havde jeg den Lykke at faa med uskadt derfra, da vi paa anden Dags Aften blev afløste. — Aa, der var saa meget, jeg vilde skrive, men det lakker mod Midnat, og Brevet vil blive for tungt, naar jeg skriver mere. Jeg fortsætter en af de første Dage. I Aften de kærligste Hilsener og en inderlig Tak.

Deres hengivne

Mikael Steffensen.

Alfred Eugène Casalis

blev født den 24. Februar 1896 i Basutolandet i Sydafrika, hvor hans Forældre da var Missionærer. Fra den tidligste Ungdom var det Drengens faste Beslutning at blive Missionær ligesom Faderen, og iøvrigt ogsaa Bedstefaderen. Med den Tanke søgte han til det teologiske Fakultet i Montauban i Syd-Frankrig og skulde netop til at begynde paa sit andet Studieaar, da Verdenskrigen kaldte ham bort fra Bogen.

Ejendommelig for denne Yngling er hans sjældne Modenhed og Maalbevidsthed. Fra det Øjeblik, han under et Besøg i Juleferien 1914 hos sine Forældre i Paris har meldt sig som Frivillig, er han optaget af at forberede sig til det, som skal komme — ogsaa paa Døden, om det skal være.

Denne læsende Ungersvend, som er en spekulativ Natur, bliver takket være sin Energi en udmærket Soldat. Han er ikke stærk af Fysik. Til sin Ærgrelse forfølges han bestandig af Sygdomme. I Løbet af de faa Maaneder, hans Soldatertid varer, naar han at faa Mæslinger — Betændelse i Armen, stammende fra Vaccination mod Tyfus — Bronchitis som Eftervirkning af Mæslingerne — og endelig Faaresyge. Men han gaar paa. Han slæber paa sin tunge Op-pakning. Naar alt er komplet, vejer den omtrent 24 Kilo. Han gennemgaar de sædvanlige Stadier: Kaserneuddannelse — Skyttegravskamp — Stormangreb med Bajonetfægtning.

Han er musikalsk, har et aabent Øje for Naturen og elsker sit

skønne Frankrig. Han er med i Spejderarbejdet og som vordende Missionær i „Frivilligbevægelsen“. En glimrende Kammerat. Men først og sidst og overfor alle: en Kristen.

Da Bataillonschefen den 12. Maj 1915 — 3 Dage efter Casalis' Død — skal meddele Forældrene, at deres Søn er faldet, begynder han sit Brev saaledes:

„Jeg havde overdraget Deres kære Søn at sige Dem, at det var med Glæde, jeg modtog ham ved Bataillon. Vi har gentagne Gange haft Lejlighed til at bede sammen. Jeg var ikke længe om at opdage alt, hvad der hos denne beskedne, unge Mand skjulte sig af Godhed, roligt, behersket Mod, aandelig og moralsk Styrke“.

3 Dage efter faldt Bataillonschefen, ramt af en Granat.

Af Casalis' Breve.

Paa Kasernen.

Castelsarrasin, 15.—3.—15.

Det var svært at skulle rejse hjemmefra; men lige til sidst var Far og Mor saa rolige, saa tillidsfulde, at det alligevel blev let; det blev som en almindelig Afrejse. Især var alt godt, da vi havde bedt med hinanden, for da blev vi saa sikre paa, at dette kun var et midlertidigt „paa Gensyn“.

16.—3.—15.

... I det store og hele, det som det kommer an paa for en kristen Soldat, det er at være stærk. „Hold fast ved det, du har“. Desværre det læres ikke under nogle Dages Forberedelse, det er et Livs Studium, og det læres aldrig godt nok. Hovedsagen ved Soldaterlivet er først og fremmest at passe paa ikke at blive „afstumpet“, vort Sind er saa tilbøjeligt til at sløves. Hele Tiden gælder det om at være paa Vagt, holde sig aarvaagen, men for at det kan lykkes, maa man forberede Emner for Tanken, der under Marchture og i Uvirksomhed kan give Stof til Overvejelse.

Det er paa de lange Marchture, at man oplever sine pinligste Øjeblikke. Der kommer Mandskabets raa Natur tydeligst for Dagen, den giver sig Udslag i uanstændige Sange. Man væmmes ved

dem, bliver tavs. Men der kommer et Øjeblik, hvor selv de ivrigste har nok, og dette Øjeblik gælder det om at drage Fordel af til at istemme vore rene, smukke, gode Sange; vi har ingen Mangel paa dem.

Til Kasernelivets Ubehageligheder hører ogsaa den Omstændighed, at man er saa tæt paa hinanden; de forskellige Karakterer giver sig øjeblikkeligt og uforbeholdent tilkende. Derfor maa man straks og uden Tøven lade forstaa, at man er Kristen, og siden staa fast. Men aldrig glemme Guds Bud, elsk den ene saavel som den anden. Ogsaa i dette Tilfælde passer Spejdernes Valgsprog: „Altid beredt til at tjene“. Er det dit Standpunkt, saa vil de andre komme til at respektere dig, og det er det første sikre Skridt til at opnaa Adgang til deres Hjerter.

25.—3.—15.

Naar jeg ikke ved, hvordan jeg skal faa Tiden til at gaa paa Marchture eller under Øvelser, saa synger jeg indvendig.

Jeg lytter til den Musik, der slumrer i mig. For Tiden er det især Beethoven, som taler til mig. Et Par af hans Kompositioner har gjort mig saa godt i disse Dage: Menuetten af VII Sonate, Andanten af X Sonate, og saa Chopins VII Præludium.

28.—3.—15.

Jeg tror, at nu er jeg færdig til at gaa med, jeg mener moralsk set. Jeg har vænnet mig til at se Tanken om Døden i Møde; den forfærder mig ikke. Skal jeg blive derude, saa er jeg rede. Jeg skal dø uden at klage, fordi jeg ved, der er andre, som vil gøre min Gerning bedre, end jeg kunde have gjort den, og fordi jeg har Vished for, at Herren vil vedkende sig mig som en af sine. Jeg har Fred i mit Sind; jeg ved, at Faderen vil drage Omsorg for dem, jeg elsker, og bevare mig. Mere og mere føler jeg, at jeg vil leve for og arbejde mod det ene Maal: „Komme dit Rige“.

7.—4.—15.

Jeg drager glad afsted, tillidsfuld og med Fred. Dig, Far, og dig, kære Mor, takker jeg for al den Ømhed og Kærlighed, I har givet os, fordi I har lært os at have Tillid til Livet og Tillid til

vor Herre og Frelser, Tak ogsaa, fordi jeg nu ved Afrejsen kan sige til mig selv, at jeres Lidelse ikke er altfor stor, fordi I ved, hvem der vaager over os. Med hele min Sjæls Kærlighed kysser jeg eder.

7.—4.—15.

Saa er vi afsted. Jeg rejser med Glæde, naar jeg tænker paa, at nu endelig kan jeg faa Lov til at udrette noget . . .

Jeg er ikke bange for at dø. Nu kan jeg sige det med Sikkerhed.

Jeg bringer mit Liv som Offer, og jeg gør det uden Frygt. Først fordi jeg ved: at dø, det er at leve, ikke at leve i evige Betragningers Lyksalighed, men virkelig leve. Jeg tror, at de Døde lever med de Levende; maaske er det dem, Gud sender til os med Svar paa vore Bønner, for at deres Aand, som er hans Aand, skal lede og anspore os.

Saa haaber jeg ogsaa, at jeg har efterladt Spirer i en og anden Sjæl, som vil komme til Syne paa Herrens Dag. Alt det, som jeg har levet for, alt det føler jeg, vil leve og ikke dø.

Tro nu ikke — fordi du og andre bliver tilbage uden at være med til at stride — tro ikke, at I derfor er unyttige — tværtimod. Der er noget, I kan gøre: bede. Bed for dem, som er derude; de trænger til at holdes oppe. Bed for dem, der lider . . . Bed Faderen i Himlen sende Arbejdere til sin Høst. Bønnen er ogsaa Strid; en Kamp, hvori vi overvinder vore Ønsker, vore Indskydelser. Det er igennem Bøn, vi naar til at sige til Gud: „Du ved bedre end vi selv, hvad der tjener os til gode. Hjælp os til at lægge alt i din Haand, vel vidende, at din Vilje, hvad den saa end er, udspringer af din uendelige Kærlighed“.

Jeg skriver til dig om Døden, fordi jeg tænker paa den, fordi al min Kraft gaar ud paa at forberede mig til den, — den er jo dog en Mulighed. Hvad der saa sker, saa husk, at han „vil aftørre hver Taare af deres Øjne“. Men jeg har Tro paa Livet, Tro paa Gud. „Frygt ikke, tro kun“. Vær tillidsfuld og bed ogsaa paa deres Vegne, som kæmper og ikke kan faa den belejlige Tid.

I det hele har vi det bedre her end paa Kasernen. Jeg har sovet som en Konge. Men — — der er mangebenede Indbyggere af alle Farver, Former og Tykkelse.

Vi har faaet mange gode Raad, men først og fremmest dette: „Gør Oppakningen saa let, som det er muligt“.

— — —

Nu er det min Tur at gaa med! Jeg er ikke bange! Jeg har Fred! Jeg er rede! Det er saa usigelig dejligt at vide, at jeg overalt følges af Bønner og Tanker fra dem, jeg elsker ... Desuden, er vi ikke enige om at sige:

I Sorgens som i Glædens Stunder,
dig vil jeg følge paa min Vej,
og hver en Dag, du mig forunder,
den indvier jeg, min Gud, til dig.

Jeg tænker ofte paa det Frankrig, som kommer, det Frankrig, som skal opstaa af den befriende Krig. Maa det dog komme til at forstaa Menneskekærlighedens Pligt. Maa dog enhver vide, hvem han er, og hvad han vil, og saa leve for at gøre sin Pligt? Det er ikke nok, at Livet forpligter, vi skal leve for Pligten, og det sker kun derved, at vi har ham, kender ham, lever for ham ...

Jeg vedlægger to—tre Violer herfra. Foraaret er ens overalt, mildt, nyt, fuldt af Haab.

Jeg har gaaet en Spadseretur op over Højderne. Det var dejligt. Vejret var varmt og stille, hele Dalen dækket af en blaa, næsten gennemsigtig Taage. Paa Kanten af den Sølvvej, som slynger sig igennem denne Del af „den sovende Eventyrskov“, staar de tavse Popler og ligner store, døsiges Pager. Man hører ikke andet end Lærkernes Sang, Guldtonen fra Frankrigs Himmel, og saa Kanonernes forfærdende Bas, som i Dag ikke et Øjeblik standser deres Brummen ...

Jeg maa tilstaa, jeg begynder at blive ked af denne lange Vente-tid; jeg vilde hellere gøre Gavn. Nu hører vi igen Kanonerne ved Verdun, og det er en Pine at tænke paa, at dør gaar det løs, og her gaar vi uden at udrette noget; dertil er det altfor nær, at andre strider og dør . . . Jo nærmere jeg kommer dem, som har kæmpet og er faldet, jo mere jeg paa nært Hold forstaar den umaadelige Kraftudfoldelse, der har været udøvet, tænker jeg mere og mere paa det Frankrig, som kommer, det guddommelige Frankrig. Jeg vilde ikke kunne slaas, hvis jeg ikke havde det Haab, at et Frankrig skal fødes, som er det værd, at man dræber og dør for det.

Jeg vil prøve paa at benytte disse Dage til yderligere at forberede mig. Jeg har Tid til at læse og tænke. Om Morgenens ser jeg at slippe ud paa Skrænterne for at bede, og om Aftenen gaar jeg et Øjeblik ind i Kirken for at styrke mig; der kommer nogle enkelte Soldater.

Naar du vidste, hvor jeg fortryder, at jeg ikke har været mere for mine Søndagsskoleelever, mine Spejdere, mine Venner! Men det nytter ikke at fortryde. Mit Hjerte strømmer over af alt det, jeg gerne vilde sigè til alle dem, der lider, græder, venter og haaber.

For mig har Soldaterlivet forenklet alt. Tingene har faaet deres sande Værdi, deres fulde Betydning. Vanskeligheder, som før forekom mig uoverkommelige, er nu overvundne, aandelige Ofre, som jeg før troede, det var umuligt for mig at indlade mig paa, gaar nu næsten af sig selv, uden Lidelse. Jeg har faaet nye Kræfter og en dyb Trang til Virksomhed. Men først og fremmest har jeg faaet Fred.

Jeg har intet at fortælle Dem. Mit Liv er ørkesløst optaget af Smaaøvelser, jeg lider af Lediggang. Dog, dette gælder kun udadtil. I Virkeligheden lever jeg stærkere og inderligere, mere aarvaagent, end den Gang jeg var civil. Følelser og Tanker stormer og bruser i mig. Det er vist, jeg er ikke den samme, som jeg var før.

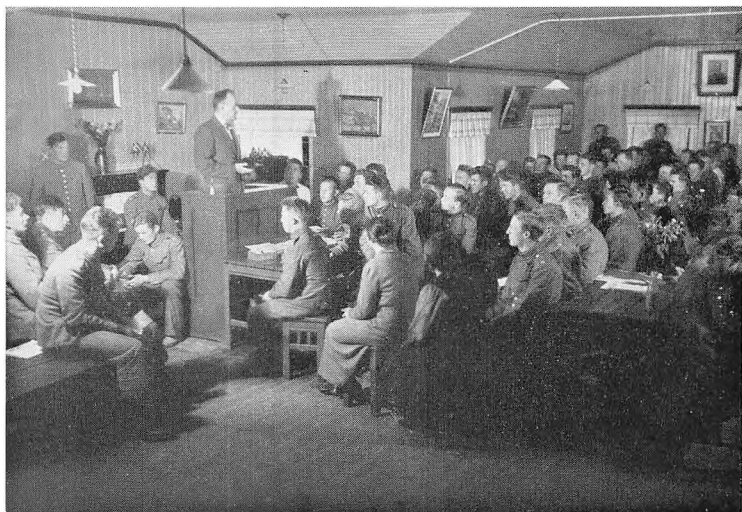
Evig og altid grunder jeg over, hvad det er, der giver os Retten

Fredericia.

Tønder. Hjem Nr. 3.

Fra Tønderhjemmet Nr. 2 (1927—36).

Værløse.

til at føre denne Krig. Jeg er overbevist om, at vore Bevæggrunde er gode og retfærdige, men i saa Fald maa vi faa et Resultat at se — den maa blive frugbringende; fra alle disse døde maa der skyde nyt Liv frem til Gavn for Menneskeheden.

Jeg tænker uophørligt paa de kommende Dages Frankrig, paa det unge Frankrig, der venter paa sin Time.

At det dog fremfor alt maa blive et helligt Frankrig, hvor det at opfylde sin „Pligt“ giver eneste Ret til at leve. For Mennesker lever kun i Forhold til, hvorvidt de kender deres Pligt og strider for at opfylde den. Det er os Protestanter, eller rettere sagt, os, de troende, som det tilkommer at kalde dette nye Liv til Verden.

Vor Pligt, det er den at blive Apostle. Den er let at se, vor Pligt. Jesus har anvist den: „Bliver fuldkomne, som eders Fader i Himmelen er fuldkommen“. Fuldkomne „for os“, det vil sige at udvikle vor Personlighed til dens yderste Grænse, saa vi udretter alt det, vi kan udrette, og naar frem imod det fuldkomne Kristus-billede. For derefter at fuldkommengøre de andre (for ikke sandt, vi tror med al vor Styrke paa de Helliges Samfund), bede for dem, at de maa leve og udvikle sig efter Gud vor Faders kongelige Vilje.

27.—4.—15.

Du kan ikke forestille dig, hvor jeg i denne Hviletid har formaet at trænge ind i mig selv. En velsignet Tid har det været. Medens det daglige Arbejde udføres efter en Gang givne og faste Regler, har min Sjæl haft Lejlighed til at udfolde sig i Frihed.

Jeg har ofte drømt om den Time, hvor Jesus Kristus vilde blive levende i mig; men jeg har ikke troet, det vilde komme saa snart, og nu er jeg lykkelig ind til min Sjæls Inderste.

Det eneste, jeg er bedrøvet over, det er, at jeg ikke har Tid nok til at kæde mine Tanker sammen. Det vil komme selvfølgeligt, lidt efter lidt, Forbindelsen imellem Tankerne vil blive naturlig, organisk i Stedet for anstrengt. Men jeg har ikke Tid til rigtig at bede.

Bed for mig; bed Gud om, at jeg maa faa den nødvendige Taalmodighed til at vente, nu hvor Timen er til at gaa i Ilden, og til at vente paa rigtig Maade.

Det er usigelig herligt, i Tider som disse, at der er andre Sjæle hos os og bag os, Sjæle med de samme Maal og Idealer, som vi selv har, og som gaar den samme Gang mod Evigheden. Hvis vi ikke kan, saa vil andre arbejde paa det store Værk, Verdens Overgivelse til dens Konge. Andre vil løfte de Fakler højt i Vejret, som vi drømte om at bære frem.

Andre ... nej, jeg har altfor stor Tro til Livet og dets Værd til at lade mig standse ved disse Forudsætninger. Jeg vil ikke forberede mig til Døden, men til Livet. Til det evige Liv, det er klart, men allerførst til Livet her paa Jorden.

Det er sandt; som alle de, der er med, vil jeg være forandret, naar jeg engang kommer tilbage. Jeg har ikke engang Lov til at være den, jeg var før. Hvad skulde da denne Krig have hjulpet mig? Har vi ikke Troen paa, at den skal forny Menneskeheden? Og er det da ikke vor Pligt at blive fornyede, vi først og fremmest?

1.—5.—15.

Kan du forestille dig, at vi i Morges fik vor Ilddaab. Aah! Vi blev ikke meget vaade i den Daab, den kunde næppe tages alvorligt, men en Begyndelse var det.

— — —

2.—5.—15.

Ja, nu er jeg altsaa i disse berygtede Løbegrave.

I Aftes Kl. 8 $\frac{3}{4}$ Samling foran Kvarteret; med Tornyster paa Ryggen og vore Kogesager i Hænderne drog vi af under dybeste Tavshed.

— — —

Naturligvis er de gribende, de første Øjeblikke, der tilbringes i en Skyttegrav. Fra alle Sider piber Kuglerne, Granater og Bomber farer forbi. Men man finder sig hurtigt til Rette, efter en Times Forløb er man i Ligevægt.

Morsomt er det at lytte efter Løbegravenes mangeartede Lyde. Tyskernes Eksplosioner er tørre, spidse, de vibrerer, vore er mere dumpe; saa er der de forskellige Kanoner, Maskinkanoner og Bombekastere, Granaternes forskellige Klang, eftersom de passerer

eller springer, Metalklangen, naar Kuglerne rammer en haard Genstand, Rakterne, Aeroplanernes Motorer og endelig Lærkernes Sang, for de synger endnu over de Marker, der skiller Skyttegravene, som om der ikke var noget i Vejen ...

Du og Mor kan slet ikke tænke jer, hvor nær jeg synes, I er hos mig, og hvor dejligt det er for mig.

I Gaar Aftes ved Nitiden kom ... Komp. og afløste os; nu er vi indkvarterede i Landsbyen Roclincourt eller i det, der er tilbage af Landsbyen. Huset, vi logerer i, har takket være Granaterne, flere Vinduer end efter Arkitektens Plan. Vi sover paa Halm hulter til bulter med en Vrimmel af Rotter.

4.—5.—15.

Jeg glæder mig over forskellige Erfaringer, som jeg har Lejlighed til at gøre under de øjeblikkelige Forhold.

For det første med Hensyn til Mandskabet. I disse Timer i Løbegravene, hvor vort Liv hvert Minut staar paa Spil, viser de sig saadan, som de i Virkeligheden er; de praler hverken af godt eller ondt. Alt det, som kun var kunstigt, maskeret Væsen, forsvinder, og kun Mennesket bliver tilbage. Man lærer deres Sjæle at kende under Forhold, der uden Tvivl aldrig kommer igen.

Saa er der Erfaringen om „de Helliges Samfund“. Aldrig har jeg under nogen anden Omstændighed været mine Kære, alle dem, jeg elsker saa nær, og aldrig har jeg tænkt mig, at man trods Afstanden kan være i saa inderlig Forening med dem, der strider med os. Dette gælder ogsaa mine Venner, de „Frivillige“ og dem, som, uden at være „Frivillige“, har givet samme Svar som disse: „Her er jeg, Herre, brug mig“.

Igennem saadanne Erfaringer er jeg ført til den skønneste af dem alle, til Bønnens enestaaende og vidunderlige Hjælp.

5.—5.—15.

I haaber, at jeg skal lære noget af dette. Tak for det. Jeg føler mig allerede forandret. Mine spekulative Tilbøjeligheder er gaaet i Stumper og Stykker; meget af det, som før stod for mig

som Taagebilleder, er blevet Virkelighed igennem Erfaringen, som hvert Øjeblik fornyes.

Jeg lærer at leve.

Men en alvorlig Time forestaar nu. I Morgen eller i Overmorgen skal vi gaa frem til Storm; gaa paa med Bajonetten; Fægtningen skal være rædselsfuld; da er det ikke en Skyttegrav, det gælder om at tage, men en Fremgang paa flere Kilometer.

Hvis jeg bliver derude, saa skal I vide, at jeg er død uden Frygt og med Fred i Sindet . . . En Ting beder jeg om, og det er, at den Smule helligede Kraft, som var i mig, maa blive til Styrke for dem, der har elsket mig, og som jeg har elsket, for alle mine Kammerater i fælles Tro og Arbejde.

8.—5.—15.

Siden i Torsdags Aftes har jeg været i Løbegravene; jeg ved nu, at det store Angreb er nær forestaaende. I disse Dage har mit Liv været en ængstelig, skælvende Venten paa Timen, der kommer. Men nu er jeg rolig, jeg frygter intet, med Guds Hjælp skal jeg vide at gøre min Pligt.

— — —

Jeg er ved godt Mod. Det maa ikke ske, at Stormen ikke lykkes. Den vil koste saarede og dræbte, men vi gaar fremad og fremad . . .

Dette Brev var ufuldendt og fandtes i Lommen paa hans Kappe, da han blev begravet.

Der fandtes ogsaa hans „Testamente“, skrevet med fast Haand fire Dage før Stormen. Det lød saaledes:

„I skal vide, at i dette Øjeblik, hvor jeg skal afsted, kan jeg sige uden Stolthed, men ogsaa uden falsk Beskedenhed: „Jeg har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet og bevaret Troen“. — Hvor jeg dog ønsker, at alle mine Venner, alle dem, som hvert Minut lever med mig, hvis Hjerter slaar i Takt med mit, sammen med mig vil gentage dette Ord, hvori alt vort Haab samles: „Thi jeg lever, og I skulle leve“!

Roclincourt, 5. Maj 1915.

A. E. Casalis.

H. Fuglsang Damgaard.

Den tredje Brevskriver, daværende stud. theol. Hans Fuglsang Damgaard, nu Biskop over Københavns Stift, er saa kendt, at Læseren ikke behøver nogen Indledning til de følgende Breve, som Biskoppen med Glæde har givet Tilladelse til at gengive i nærværende Skrift.

Denne Brevskriver kom altsaa i Modsætning til de to foregaaende *hjem*.

Men der er Grund til at minde om, *hvorledes* han i Aar for 20 Aar siden kom hjem. Han kom sejlende en tidlig Foraarsdag 1919 til København om Bord paa „Østasiatisk Kompagni“s Skib „St. Thomas“ i Spidsen for 300 Sønderjyder, der havde været i fransk Krigsfangenskab i Aurillaclejren. Stud. theol. Fuglsang havde faaet Tilbud om at komme til Paris, saaledes at han der kunde fuldføre sine Studier. Dette noble Tilbud sagde han „Nej Tak“ til. Som den eneste af Sønderjyderne, der kunde tale Fransk, vidste han, at han vilde blive haardt savnet af Kammeraterne, hvis han forlod dem. Saa blev han hos dem i frivilligt Fangenskab, ialt i to Aar, indtil de alle som frie Mænd kunde forlade Aurillac. Blev ikke blot som Kammeraternes Tolk, men som meget mere — som deres Sjælesørger.

I et Brev fra Foraaret 1915.

„Jeg har trukket mig tilbage til et stille, ensomt Sted for at meddele Eder noget om de sidste Dages Oplevelser. Vi marcherede jo ved vor Ankomst straks ind i Skyttegraven, og om Natten var vi ude for at foretage Skansearbejde. Nogle døde og saarede har vi allerede i Kammeraternes Rækker. Ja, Døden holder her en rig Høst. Netop i Hjørnet af den lille Skov, i hvilken vi i to Dage har ligget i Hvil bag Fronten, suser stille Klagesange igennem Trærnes Toppe over de Dødes Grave. Der ligger en lille Kirkegaard. Under Blomster og Buske, som trofaste Kammeraters nænsomme Hænder plantede, hviler de fra deres Arbejde. Taarerne rinder, naar jeg træder ind gennem den lille Port; men i Hjertet

bliver det dog alligevel saa forunderligt stille. Gravene skal ikke være lukkede for bestandig. Den mørke Jord maa give sit Bytte tilbage. Vi maatte jo fortvivle ved Synet af de mange Grave, dersom vi ikke fast og sikkert vidste, at Kristus, den trofaste Frelser, er Opstandelsen og Livet, og at hver den, som tror paa ham, skal leve, om han end dør.

I Gaar havde vi en forunderlig Dag. Vi fejrede Feltgudstjeneste ude i Skovens høje, hellige Hal. Under to blomstrende Syrener stod Prædikestolen, og Alteret var rejst foran. Det var, ligesom om Gud personlig vilde tale til mig. Indledningsordene forvissede mig om den Almægtiges Kraft: „Bjergene skulle vige, og Højene rokkes, men min Miskundhed skal ikke vige fra dig, og min Freds Pagt skal ikke rokkes, siger Herren, din Forbarmer“. Til Grund for Prædikenen laa den 27. Salme. (Læs den!) I Tilslutning til Gudstjenesten fik vi Lov til at fejre den hellige Nadver og til at smage og se, hvor Gud er god. I Grupper traadte vi frem til Herrens Bord, og hver Gruppe fik et Trøstens Ord med paa Vejen. Til mig sagde Herren: „Min Naade er dig nok, thi Kraften fuldkommes i Magtesløshed“. Hvor forunderligt! Ja! I kære! Naar Kanontordenen ruller, og Kuglerne hviner, saa bliver det forsagte Hjerte let bange. Saa raaber han nu til mig, at hans Kraft vil være stærk og mægtig i mig skrøbelige Menneske. Ham alene ske Lov og Tak! I hans trofaste Hænder kan jeg nu lægge Glæde og Sorg. Jeg beder ham ikke om, at han vil bevare mit Liv, men at han vil fri mig fra det onde.

15.—7.—15.

Kære Fru Pastorinde!

„Herre, lær os saaledes at tælle vore Dage, at vi bekomme Visdom i Hjertet“!

Dette Ord kan staa som Overskrift over de sidste Dages Oplevelser. For Dem vil jeg skildre det oplevede ikke med saa levende og glødende Farver, at De kommer til at genopleve det, men jævnt og enfoldigt, for at De kan forstaa, i hvor høj Grad vi trænger til vore Kæres Forbøn og den trofaste Guds Hjælp. Det var den

6. Juli. Vor sidste Dag i Hvil var kommet. Om Aftenen skulde vi ind i Skyttegraven. I de tidlige Morgentimer hørte vi i Retning af vore Skyttegrave en frygtelig Artilleriild, som stadig tog mere og mere til. Vi anede noget ondt. Kl. 10 blev vi alarmerede, og i Ilmarch gik det fremad. Vi rykkede ind i Reservestillingen og ventede taalmodigt paa vor Opgave. Der kom triste Efterretninger fra de forreste Linier. Vildt svirrede Rygterne mellem hinanden; men det følgende viste sig snart at være Sandheden: Englænderne havde foretaget et stærkt Angreb, som de havde indledet med den frygtelige Artilleriild. Saa var de trængt ind i Skyttegraven og havde dels dræbt vore Kammerater fra 3. Bataljon, dels taget dem til Fange. Inden Middag havde vore Soldater erobret Graven tilbage med Undtagelse af en lille Rest. Men i den holdt Englænderne sig haardnakket og havde befæstet deres Stilling med Maskingeværer, som mejede alle ned, der nærmede sig. Nu vidste vi, hvad vi skulde; det lille Stykke Skyttegrav skulde tages med Storm. Taalmodighed! Time efter Time gaar. Aftensolen gaar blodrød ned, et talende Symbol. Da faar jeg Besked om at komme til Forbindingspladsen for at gøre Tjeneste som Sanitetssoldat. Fra det Øjeblik kom jeg bort fra mit Kompagni. Hvad det har lidt, og hvad det har stridt, blev mig fortalt af de Kammerater, som vendte tilbage. Gud bevarede dem for det værste. Det blev ikke til noget med Stormangrebet. Andre Kompagnier maatte frem og desværre: kære Venner ser jeg aldrig mere. Nu maa De ledsage mig paa min Vej ud at læge Saar og lindre Smerter. Jeg fik Ordre til straks at begive mig ud i den forreste Skyttegrav. Hvor saa den ud! Hele Skyttegraven var vendt op og ned fra øverst til nederst af Granaterne. Sandsækkene laa sønderrevne og søndertrevlede rundt omkring. Og i Hullerne og i Hulerne sad Mennesker. Mennesker, som hvert Øjeblik maatte være forberedte paa, at den dødbringende Granat kunde slaa ned ved Siden af dem. En Lysrakete stiger til Vejrs. Det gule Lys kaster sit Skær hen over Dødens Mark. Da ser jeg ind i Kammeraternes Ansigter: ligblege, dødtrætte, slagne af Forfærdelse, saaledes læner de sig med dukket Nakke mod Skyttegravens Væg, mod Lervæggen. „Et

Menneskes Dage er som Græs, som et Blomster paa Marken saa blomstrer hen. Naar et Vejr farer over det, da er det ikke mere, og dets Sted kender det ikke længere“. Nogle genkender mig og vil tale med mig. Gud bevare jer! Saa gaar jeg videre fremad. Jeg bøjer om Hjørnerne. Maanens blege Straaler belyser de trofaste dødes frygtelig tilredte Legemer. Ak! deres Tal er saa stort, saa stort! Saa mangt et Øje er bristet, saa mangen en Mund er forstummet, som for nogle Timer siden glædede sig ved og talte om Lyset og Livet. Hvorfor? — Der ligger de saarede og døende paa den kolde Jord. Deres Jamren lyder saa rystende, saa ubeskrivelig vemodig, at vor Følelse slet ikke formaar at udmaale det. Vi bliver, kunde jeg næsten sige, udeltagende. Jammeren og Elendigheden er for stor. Saa hurtigt som muligt bort med de Stakler, bort. Jeg vilde saa gerne trøste dem. Smerten er for bedøvende. Vel den, som ikke venter til sin sidste Stund med at paakalde Guds Naade. Det kunde blive for sent. Der ligger de nu, vore saarede og døde. Det er Krigen, den frygtelige, om hvilken vore Kære derhjemme slet ikke kan danne sig noget Billede. Jeg takker Gud, fordi Forældre, Børn og Hustruer ikke skal se, hvorledes deres Kære dør. Saaledes saa det ud paa Dødens Mark.

Jeg kommer lige tilbage fra et Fredens Sted, fra Kirkegaarden, hvor vore Kammerater er stedt til Hvile. I den stille Skov er den anlagt af kærlige Hænder. Da jeg var der for 8 Dage siden, var der ni Grave, nu vel nok Hundrede. Ja, Døden gaar frem med hurtige Skridt. Der i Midten tæt ved det store Kors ligger Kap-tajnen; med draget Sabel stormede han foran. En Kugle ramte ham i Hovedet og strakte ham til Jorden. Vi gaar gennem lange Rækker af Grave. Her er det! Vor gode Ven, Assessor Dr. H. ligger her. For 14 Dage siden, en Søndag Aften, læste han for mig Brevet fra sin Mor, et meget kærligt Brev. I Dag læser jeg Brevet fra hans eneste Søster: „Nej, det kan ikke være sandt! Vi kan slet ikke fatte og forstaa det. Ligger han ikke et eller andet Sted saaret paa et Lasaret“? — Nej, desværre — det er sandt! Følg med mig herud paa Kirkegaarden, der ligger han. Hvorfor? Hvorfor min eneste Broder? Det er, som om Graven skulde aabne sig.

Men ikke nu. Dog ved jeg, at den skal aabne sig paa den yderste Dag.

Den kære Gud har naadigt bevaret mig i Granaternes og Shrapnellernes Regn. Ham ske Lov og Tak! Om end Jorden forandres, og Bjergene synker ned i Havets Dyb, om end Vandene deri bruser og oprøres, saa vil vi dog ikke frygte. Gud er min Tillid og min Styrke. Jeg ser synligt, at han har bevaret mig. Min Sidemand faldt for en Shrapnel. Hvis jeg havde været der! Dog, Guds Vilje ske!

Nu er de forfærdelige Dage overstaaet. I Aften kommer vort Kompagni tilbage. Jeg har nye Testamenter til Uddeling. Gud har sikkert talt mægtigt til mange i de tunge Dage. Deres kære, kære Breve har jeg modtaget. Min socialdemokratiske Ven hedder H. I Morgen ser jeg ham igen. Mon Gud har faaet Lov til at tale til ham gennem Kanonernes Torden? Gud kan jo sønderknuse Hjerterne Nu maa De læse dette lange Brev og tænke længe paa mig. I Kærlighed sendes Dem mange Hilsener af Deres

H. F. D.

I Skyttegraven paa Aarsdagen for Verdenskrigens Udbrud.

2.—8.—15.

Kære

I disse Dage for et Aar siden begyndte Krigen. I Gaar Aftes gik Solen blodrød ned. Hele Himlen lignede mod Vest et Hav af Blod. Mon Solen ved Aarets Slutning endnu engang spejlede sig i de Strømme af Blod, som i Løbet af de tolv Maaneder var blevet udøst over Flanderens Marker? Jeg sad paa Brystværnet i Reservestillingen og saa' paa den nedgaaende Sol. Den saa' saa bedrøvet paa mig, som om den var tilhyllet af et Slør. Stille Vemod sneg sig ind i mit Hjerte. Solen saa rød som Blod. Blod! Ja, det flød i stride Strømme af vore stakkels Soldaters Saar. Jorden har været tørstig, og begærligt har den drukket sine Børns Blod. Og den drak i fulde Drag, den berusede sig. Det var en Blodsød, der blev saadet. Hvad vil der gro op af den?

Et ædelt Korn blev lagt i Jorden, ædel maa ogsaa Frugten blive. Vi venter at se et rigt Liv i Gud, en Staatsættelse af den sædelige Kraft, saa Menneskene maa staa hærdede midt i det brændende og sydende Hav af Verdens Fristelser og Lokkelser. Ja, det sker, naar Blodet ikke faar os til fortvivlet at stirre paa den Jord, som optog det i sit Skød, men leder Øjet opad, saaledes at vi fæster vort Blik paa Korset paa Golgata, paa det Blod, som flød af Gudslammets Saar. Det Blod har rensende Kraft.

„Det er dem, som kommer ud af den store Trængsel, og de har tvættet deres Klæder og gjort dem hvide i Lammets Blod“.

Solen synker. En alvorlig Præken har den holdt, før den tog Afsked. Men naar den blot faar vort Øje vendt til hans Blod, gør det ikke noget, om den ogsaa skal spejle sig i de kommende Dages Blod

Kærlig Hilsen
din *H. Fuglsang Damgaard.*

Kære Fru Pastorinde!

12.—9.—15.

Hvor glædede De mig igen med Deres sidste gode Brev, 6 lange Sider. De anvender megen Tid og Møje for at glæde mig, og jeg kan kun takke Dem med mine kummerlige Breve. Forhaabentlig giver Gud mig endnu Lejlighed til at takke Dem i Gerning. Maa jeg nu fortælle lidt om de sidste Dages Oplevelser.

„De gaar i Aften med paa Forpost“. Javel! Mange hører ikke gerne denne Befaling; thi Posten anses for at være meget farlig. Allerede mangan ung Kammerat sank til Jorden derovre mellem Buskene, ramt af en Kugle fra Flanken. Lumskeligt kommer den ofte flyvende. Dækning foran er til Stede; men fra Siden kommer den næppe hørligt summende, og en Kammerat er ikke mere. Dog, jeg pakker trøstigt mine Sager sammen, trøstigt, thi der kan ikke times mig noget uden Guds Vilje. Klokken er halvti. Et barmhjertigt Mørke har beskyttende bredt sig over Jorden. Den mørke Nat er Soldatens Ven; jo mørkere, desto bedre; thi Mørket afvæbner Modstandernes mistroiske Øjne. Sagte Skridt af ti Soldaterskikkelser, som ogsaa omhyggeligt undgaar at træde paa de

tørre Grene, fører hurtigt ned til Oversvømmelsesomraadets Bred. Der ligger som en mørk Skygge en skrøbelig lille Baad. To Mand gaar ombord. Den støder fra. Ingen Plasken i Vandet. Forsvundne er Skikkelserne som spøgelsesagtige Skygger. Der kommer Baaden igen. Jeg ned i den! Ud i Vandet. Sumpen er dyb. En gurglende Lyd stiger op fra Dybet, naar vi støder fra med Aaren, ligesom Røsten fra en lurende Troid dernede paa Bunden. En let Gysen farer igennem én. Der farer en Lysraket op ovre fra den anden Side. Hele Vandfladen ligger i dagklar Belysning. Hold Aarerne stille! Ingen maa røre et Lem! Der falder et Par Skud. De gælder ikke os. Langsomt slukkes den svovlgule Kugle. Velkommen igen, Mørke! Med høje Skrig flyver nogle Vildænder op, ængstelig dukker de smaa Vandhøns ned. Skarpt spejdes der fremefter. Der staar en mørk Skikkelse. Stille! Herhen! Det er Underofficeren, som viser Vej. Læg til, stig ud, følg med, forsigtig, sammenbøjet. Der er den lille Stilling, og der er Kanalen, og derovre paa den anden Side skimtes de ubestemte Omrids af noget, som maa være Modstandernes Stilling, i en Afstand af 20 Meter. Paa Post til Højre i et Hul! Paa alle fire kryber jeg derhen, svøber mig ind i min Kappe og spejder skarpt ud i Natten, indtil Dagen bryder frem. Det er saa koldt, saa det gyser igennem én, saa uhyggeligt. Men deroppe blinker de venlige Stjerner: Fred paa Jorden. Uvilkaarligt gaar Tankerne paa Udflugt, og de rejser saa hurtigt. Jeg tænker paa mine Kære i Hjemmet langt borte Tænker maaske ogsaa nogle paa mig? Aa, de ligger vel nok alle i deres søde Søvn, og jeg holder Nattevagt her i den kolde Nat for dem. Der falder en Stjerne i en stor, klar Bue: „Hjem, Hjem, mit kære Hjem“. Nu lyder der heftig Geværild til Venstre. Hvem dør mon der? Hvilket Moderhjerter skal nu atter gennemstinges af Smerte? — Gud ske Lov! Her falder ingen Skud. Overalt flammer det paa Himlen. Søge-lysene gennemstøver de fjerneste Hjørner. Ildkuglerne flager op og slukkes. Lyset skinner i Mørket Men alt dette Lys er et Udtryk for den sorteste Mistro Træernes mørke Skygger bliver tydeligere i deres Omrids. Fra Jorden stiger Lyset op, og mærkeligt, Bølgerne strømmer opad, og de gyldne Stjerner synker

ned i den lysende Dags Hav. Nu forsigtig tilbage! Et spejdende Blik til dem ovre paa den anden Side. Se, de kigger over til os. 4 Mand, mørkhaarede Franskmænd. Jeg vinker med Huen: „Avez-vous bien dormi“? Jeg sporer intet Had imod dem. — Sove, sove, længe. Klokken er to, da jeg vaagner op. Læse, spise, skrive. Eftermiddagen gaar; Natten kommer igen; Mistroen vaagner; igen spejder jeg ud i den mørke Nat

Tilbagefarten er overstaaet. Jeg klatrer igen ned i Skyttegraven. Der er megen kærkommen Post, og i Dag er det Herrens Dag. Jeg har læst den 37. Salme: „Vælt din Vej paa Herren, og forlad dig paa ham, han skal gøre det“.

Det var nogle Dage af Soldaterlivet

En Mundharpe spillede for et Øjeblik siden:

„Hjem, Hjem, mit kære Hjem“ . . .

Harpespilleren sover nu ved Siden af mig. Nu begynder Artilleriet at spille op, og dets Musik ledsages af Flyvernes surrende Propeller. Og mine Tanker er hos alle mine Venner derhjemme.

I Kærlighed

Deres H. F. D.

Terrest, d. 31.—12.—1915.

Kære . . .

I Dag stiger vi op paa Tinderne af et højt Bjærg. Vi ser tilbage, og vi forsøger at spejde fremefter. Naar vi vender Blikket tilbage, begynder Taarerne at rinde paa vor Kind, og saa mange bange og næsten anklagende „Hvorfor“? stiger op af Sjælens Dyb. Vi spørger atter, som saa mange Gange før, hvorfor al denne Lidelse? Hvorfor varer Lykken saa kort? Hvorfor slaar Adskillelsens Time saa snart? Hvorfor brister saa mange Øjne? Hvorfor forstummer saa mange Læber? Hvorfor? Ja, hvorfor? Billederne fra Kampene ved Het-Sas og Tilkens stiger frem for mit indre Øje, de blodige Kampe. Ja, dengang brast mange Øjne; dengang blev mange Læber stumme. Et Øjeblik vil jeg være stille for at lade disse Lidelser og al denne Rædsel glide forbi. Sammen med

alt det andet er det gledet ind i Evighedens store, stille Hav, men ikke alt er flygtet bort; meget er blevet tilbage. Tilbage blev mine Kæres Kærlighed; tilbage blev den dybe Længsel i Hjertet: „Nærmere Gud, til dig“. Og tilbage blev Forvisningen om, at hans Naade er ny hver Morgen. Han har hjulpet hidindtil. Han hjælper ogsaa herefter. „Gud er vor Tillid og Styrke; en Hjælp i Angst, prøvet til fulde“.

Og saa vender vi vort Øje mod det ubekendte Land, mod det nye Aar, der nu er ved at oprinde. Medens jeg skriver, tordner de store Kanoner; de udspyer Død og Fordærvelse. Hvad vil der ske? Hvad venter der os? Atter et Øjeblik stille Eftertanke. Et Vers rinder mig i Hu, et Vers fra min Konfirmationsdag:

*Gennem Tider saa,
Jesus, med os gaa,
At paa tornefulde Veje
Lys og Trøst i dig vi eje;
Naar vort Løb er endt,
Hjem til dig os hent.*

Men den haarde Krig lader ikke megen Tid tilovers til Eftertanke. Nytaarsnat skal der graves Skyttegrave.

Hvad bringer 1916?

Glæde og Sorg vil jeg lægge i Guds trofaste Hænder.

Ved Aarets Slutning siger jeg af hele mit Hjerte Tak for al Kærlighed.

Herren velsigne dig og bevare dig!

Herren lade lyse sit Ansigt over dig og være dig naadig!

Herren løfte sit Aasyn paa dig og give dig Fred!

H. Fuglsang Damgaard.

SAMMENDRAG.

Forsøger vi nu at samle de mange spredte Træk, der har belyst Soldatens Sjæleliv i Krig, til et Helhedsbillede, træder særlig følgende Træk frem:

1) *Krigen er en Rædsel*. Det Udtryk, Soldaterne hyppigst bruger, er, at Krig er Helvede. („I derhjemme aner jo ikke, hvad det Ord Krig vil sige. Det lader sig slet ikke udtrykke, men tro mig, det er noget forfærdeligt“. — „Det er absolut Helvede oppe i Løbegravene“. — „Jeg vil ikke nægte, at det er farligt at være Soldat, og at Krig er et Helvede“).

2) *Den menneskelige Tilpasningsevne*. Naar Soldaterne overhovedet kan udholde Krigen med dens bestandige Anstrengelser, Farer og Rædsler, skyldes det bl. a., at den menneskelige Natur ejer en forunderlig Evne til at kunne tilpasse sig efter Forholdene. Vi kender det fra Fredens Dage. Læger og Sygeplejersker vilde ikke kunne røgte deres Kald, hvis de skulde lide intenst med hver enkelt Patient. Selv i Krigens Dage kan man til en vis Grad vænne sig til alt. Som en Sønderjyde skriver: „Menneskets Tilpasningsevne er endnu større end dets Fornødenheder“. — „Man kan slippe i Søvn i alle mulige Stillinger; en Pæl at læne sig til er tilstrækkeligt“. Man kan her ogsaa henvise til det foran aftrykte Brev „Lidt Krigspsykologi“, ligeledes fra en Sønderjyde.

Soldaterne selv siger ofte, at de sløves. Jo længere Tiden gaar, des stærkere gør Sløvheden sig gældende. Den kendte Sønderjyde *Peter Poulsen*, der var tysk Soldat fra November 1916 til December 1918 og har skildret sine Oplevelser i den læseværdige og troværdige Bog „Til Kamp, til Kamp —“, beskriver et forfærdeligt Syn efter den sidste Offensiv i 1918. Paa Tilbagetoget kommer Tyskerne ind i nogle af de gamle Stillinger, hvor der tidligere har staaet blodige Kampe, og hvor der endnu ligger Masser af ubegravede Lig fra 1914 og 1915. De faldnes Nationalitet kan kun kendes paa Tøjresternes Farver! „Vore Følelser“, føjer han til, „var den Gang saa fuldstændig sløvede, at det ikke gjorde det bitterste Indtryk paa os“.

V. Amundsen udtrykker det saaledes (Side 5): „Naturen selv

lægger saaledes selv en Skorpe over Sjælelivet; den beskytter, men den kan ogsaa kvæle finere Rørelser“.

3) Krigen dræber ikke den religiøse Følelse. Deene styrkes tværtimod hos de fleste, ialtfald til en Tid. Der opstaaer den saakaldte *Krigsreligiøsitet*. Troen paa Gud stiger igen op fra Sjælelivets Dybder. Man begynder paany at bede. Mange læser i Bibelen. Man flokkes til Feltgudstjenesterne, og der holdes store Altergange. „Jeg har oftere hørt religiøse Samtaler end Slagmelodier — og det fra Mænd, af hvem man mindst vilde vente det“ (en Englænder). — „Det for som et Lyn igennem mig: nu er du færdig, det er sikkert og vist, og jeg bad mit Fadervor for første Gang i mange Aar, medens jeg sprang ind i Hegnet“ (en Dansker). — „Efter den første alvorlige Fægtning, hvor jeg var med, og som jeg slap fra med hele Lemmer, greb jeg mig pludselig i at fremsige en Bøn, og det var Fadervor. I gamle Dage kunde jeg det knapt, og nu løb det mig med ét over Læberne“ (en Tysker). — „I Skyttegraven har jeg først for Alvor lært Gud at kende. De skulde se Folkene. De fleste har det nye Testamente og Salmebogen med. Jeg saa dem ofte sidde i Skyttegraven og læse. Og det hændte, at naar en var færdig med Testamentet, kunde Naboen raabe til ham: „Lad mig laane det et Øjeblik, Kammerat“! (tysk Løjtnant). — En tysk Fritænker, der var udtraadt af Kirken, skriver: „Jeg har set og oplevet alle en moderne Krigs Rædsler. Jeg laa i den stærkeste Granatild. Jeg hørte mine saarede Kammeraters Skrig om Hjælp, og jeg saa, at al menneskelig Hjælp var udelukket. Jeg véd, at i saadanne Øjeblikke folder enhver sine Hænder og ser op. Jeg har igen lært at bede og skammer mig ikke ved at bekende det. Hvis nogen kommer til dig og forsvarer sin nye fritænkeriske Lære, skal du blot spørge ham, om han kan staa inde for den i Tider, hvor der er Fare paa Færde. Hvis han ler overlegent ad det Spørgsmaal, maa du gerne vise ham dette Brev. Lad ham, saa meget han vil, erklære vor Religion for et Eventyr; jeg véd, at i Nødens Tid søger og trænger mangt et Menneske til Gud, som tidligere ansaa sig for klog nok til at kunne leve uden ham“.

4) Men *Krigsreligiøsiteten* har sine *Skyggesider*. Det viste sig alle-

rede efter Verdenskrigens første Aar, at den meget hurtigt svandt bort uden at have bragt virkelig Hjælp. Den barnlige Tro paa Gud Fader (Forsynstro), der rummes i Ord som disse: „Jeg bygger fast paa Guds Hjælp, uden hvis Vilje intet Haar falder af vort Hoved, — uden hans Vilje vil heller ingen Kugle træffe mig“, er ikke altid langt fra den Skæbnetro (Fatalisme), som ligger bag ved det ofte brugte Soldaterudtryk: „Hver Mand har sin Kugle“. Forskellige Former for Overtro (Kædebreve, Himmelbreve, Amuletter o. s. v.) breder sig.

5) Hos de Soldater, som i Forvejen var *overbeviste, personlige Kristne*, ses det ofte, at det religiøse Liv under Krigens Prøvelser vokser en rig Vækst og bærer fuldmoden Frugt. Saadanne kristne Soldater bliver til stor Velsignelse for deres Kammerater. De gaar ikke fri for Anfægtelser. Gud kan blive borte for dem i Krigens Mørke. Men naar de atter ser hans Ansigt, er Freden dybere end før, og de kan da blive brugt til stor Hjælp for os andre. Et Eksempel herpaa er givet Side 57—58. Endnu et Eksempel henter jeg fra *Peter Poulsens* førnævnte Bog: „Til Kamp, til Kamp —“. Det er en Oplevelse fra forreste Kamplinie:

„Vi kom ud til en lille lav Jordvold, hvor vi fik anvist vore Pladser med 5—10 Meters Mellemrum. Jeg havde den Morgen faaet med et Ord fra Brødremenighedens Løsenbog. Ordet var: „Holder Eder nær til Gud, saa skal han holde sig nær til Eder“.

Det Ord blev skrevet med Ild i mit Hjerte og i min Bevidsthed. Vi havde lige indtaget vore Pladser, saa begyndte Englænderne at overdænge os med Miner, disse frygtelige Miner, som i Nattens Mulm og Mørke ligner Ilddrager. De farer hvislende igennem Luften og styrter ned med et øredøvende Brag. Det varede ikke saa længe, før vor Underofficer kom springende, idet han raabte: „Følg mig, vi maa længere til Venstre, her er for farligt“!

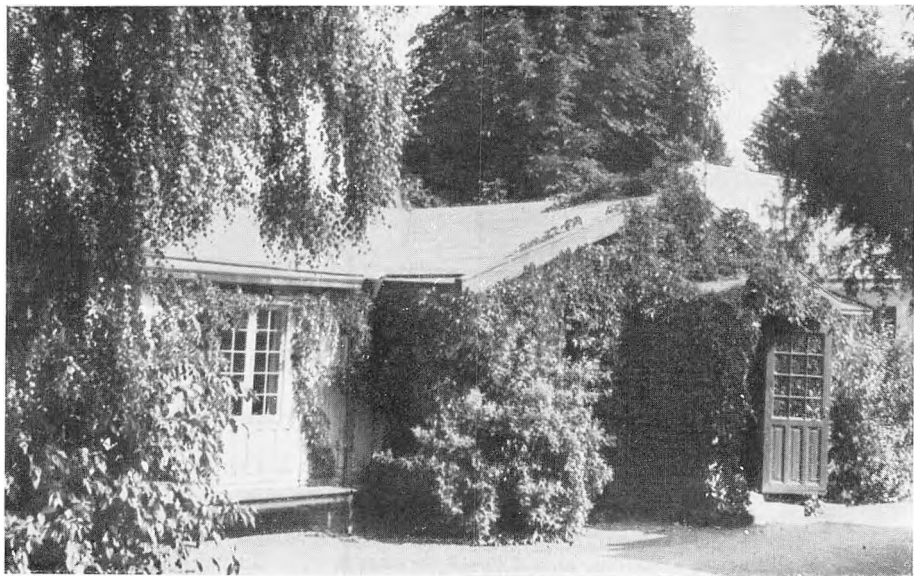
Jeg sprang op og fulgte, men aldrig har jeg været i en saadan Situation. Herredømmet over mig selv var som blæst bort. Jeg havde en Følelse, som var jeg omgivet af onde Aander; rystende baade paa Sjæl og Legeme, grebet af en ubeskrivelig rædselsfuld Angst, syntes jeg, jeg havde sluppet min Frelasers Haand.

Arresødal.

Melby.

Sandholm

Høvelte.

Minerne kunde vi jo ikke løbe fra, og da vi havde løbet ca. 100 Meter, kastede jeg mig ned og kravlede paany ind til Jordvolden, men jeg kunde hverken gribe Ordet fra Gud eller bede. Saa kom der en Mine og dumpede ned saa tæt ved mig, at da den eksploderede med et øredøvende Brag, slog Varmen ind imod mit Ansigt, som stod jeg foran en gloende Ovn. Jord, Smaasten og smaa Splinter haglede ned paa min Staalhjelms og raslede fælt; men i samme Nu blev Ordet fra Gud levende for mig: „Holder Eder nær til Gud, saa skal han holde sig nær til Eder“. Jeg kunde atter bede og lægge mig fuldt trygt til Hvile i min Frelasers Favn; Angsten var forsvundet, Uroen borte, jeg var igen mig selv“.

Naar denne Mand, som blev indkaldt 43 Aar gammel og blev en Missionær blandt sine Kammerater, undertiden ogsaa overfor sine Overordnede, tilsidst skal gøre Krigens Regnskab op, lyder det saaledes:

„Alt i alt maa jeg sige, at det, der var min Lykke under Krigen, og det, der bar mig, var barnlig, enfoldig Tro paa den levende Gud og det, at han aldrig tog den Vished fra mit Hjerte, at der hvor jeg var, var jeg efter hans Vilje. Det har aldrig kostet mig noget nævneværdigt at bekende mig som en dansk Mand og som en troende Mand, og Herren lagde alt saa vel til rette, at han gav mig en god Plads blandt Kammeraterne.

Det er det trangeste Liv, jeg har levet i mit Kød, men for Sandhedens Skyld maa jeg sige, at det er den skønneste Tid, jeg har levet som Guds Barn“.

— Mere alment udtrykker V. Ammundsen det saaledes (Side 21):

„Krigen er ikke saa meget skabende som afslørende og udviklende. Især i sin Begyndelse afslører den, at Mennesket paa Bunden har en mægtig religiøs Trang. I sit videre Forløb sonderer den mellem et Flertal, som brutaliseres, og et Mindretal, som uddybes. Det sidste sker især, hvor Forudsætninger eller Paavirkning fører ud over den naturlige Religiøsitet ind i Evangeliets Kristendom“.

Den for sit Arbejde indenfor Verdens kristelige Studenterforbund og den kirkelige økumeniske Bevægelse kendte tyske Præst Sieg-

mund Schultze, der under Krigen arbejdede blandt engelske Krigsfanger i Tyskland, beretter:

„Som i de engelske Menigheder var ogsaa disse Folks kristelige Interesse forbavsende for en Tysker. Det viste sig ogsaa, at hos Soldaterne ganske som hos alle andre Lag af det engelske Folk gaar Vækkelsen af den religiøse Interesse tilbage til de forskelligste Kilder. Der fandtes blandt dem, som talte med os, nogle, som havde oplevet deres Omvendelse under Indflydelse af „Frelsens Hær“, nogle, som var gaaet gennem en frikirkelig eller statskirkelig Mission, men især mange, som var vundet gennem Soldatermission hjemme i Lejren. Tankeudvekslingen med disse Fanger, der hurtig var rede til alt aandeligt Fællesskab, vil være mig uforglemmelig“.

„Især mange, som var vundet gennem Soldatermission hjemme i Lejren“. Disse Ord antyder baade det kristelige Soldaterarbejdes Plads og dets Betydning.

Det er et Hjemnearbejde, som gøres i Fredens Dage, men det bærer sin Frugt paa mange Maader i Krigens Tid. Officielt hører Soldaterarbejdet ikke med til Forsvarsordningen, jfr. ogsaa, at det er et ganske *frivilligt* Arbejde. Den af de militære Myndigheder ordnede Sjælesorg blandt Mandskabet sker gennem Feltpræsteinstitutionen (se om denne i V. Afsnit), men medens Feltpræsterne (det ligger allerede i Ordet) slet ikke eller kun lidt mærkes i Fredstid og først træder i Virksomhed i Krigstid, gør Soldatermissionen sin egentlige daglige Gerning i Fredstid, medens det er mere uberegneligt og ekstraordinært, hvad den kan faa Adgang til at udføre i Krigstid.

Men Soldatermissionen maa gøre sit aandelige Arbejde i den Jordbund, der i Forvejen findes i Soldaternes Sjæleliv. Det kommer derfor i høj Grad an paa, hvorledes Jordbunden er beredt, navnlig i Hjemmet, Skolen og Kirken (herunder det frivillige Arbejde i Søndagsskole og Ungdomsbevægelser). Under Verdenskrigen saa man de sørgelige Frugter af den religionsløse Skole i Frankrig. Man støtte paa bundløs religiøs Uvidenhed. En protestantisk Ambulancesoldat

traf to Saarede efter hinanden, som ikke vidste, hvilken Religion de havde; den ene syntes aldrig at have hørt noget om Gud (V. Ammundsen, Side 179). Omvendt gjorde for mange Aar siden Feltpræsten, Forfatteren Provst *E. Høyer Møller* en glædelig Iagttagelse under vore to sidste Krige, naar han kom ind paa Lasarettet, med Hensyn til de Breve, der var sendt fra Hjemmet til Soldaterne:

„Saa er jeg kommet til den første, har sat mig paa Sengen hos ham, har strøget hans Haar tilbage og holdt ham i Haanden; men, fordi jeg ikke i Øjeblikket følte mig istand til andet, begyndt at tale med ham om hans Hjem, og spurgt om mange Ting der; saa har han stukket Haanden ind under Hovedpuden — dér ligger det altid gemt — og har rakt mig det sidste Brev, for at jeg skulde læse det, og saa er jeg selv blevet grebet af den troskyldige, gudfrygtige Tone, der gik igennem det, saa har jeg sagt til de andre: „Her skal I høre, hvor smukt denne Mands Forældre skriver til ham“!

Og de har alle lyttet, har rakt mig deres egne Breve, ogsaa af dem har jeg læst nogle højt paa Stuen, og, naar jeg da saa den Virkning, disse simple Ord havde paa Hjerterne, saa var jeg istand til at tale og vidne om det Hjem, der er heroventil. Det er et smukt Vidnesbyrd om, at der er Guds frygt i Folket, at der næsten ingen Breve fandtes, uden at de var skrevet i en god Aand, fulde af Formaninger til at holde fast ved Herren som Gamles og Unges Tilflugt; der kunde være de Breve, der slet intet andet indeholdt, — med en Del Hilsener i Slutningen; thi de maa under ingen Omstændigheder savnes —, men i næsten ingen fattedes det. Vidste de, der tit med stort Besvær skrev og fik Brevene sat sammen, som saa godt følte det mangelfulde ved dem, men stolede paa, at den, for hvem de var bestemt, vel vidste at læse imellem Linierne, vidste de, til hvilken Velsignelse deres Ord ofte har været, saa vilde de have set en Stadfæstelse paa den Sandhed: „Mit Ord skal ikke komme tomt tilbage“!

Vi behøver næppe flere Eksempler. Enhver vil forstaa, at det, som det gælder om, er at komme saa tidligt som muligt med den gode Paavirkning. Den gode Sæd skal saas i Hjem, Skole, Kirke og gennem det frivillige kirkelige Arbejde. Sæden er Guds Ord og *alle*

andre gode Paavirkninger i Kristi Aand, ikke mindst det gode Eksempel. De troendes Liv studeres — med Rette — nøje af de ikke-troende.

Man maa endelig ikke glemme den *indirekte* Paavirkning, og der skal først og fremmest regnes med Vækstens Lov. Denne Lov har Kristus ofte fremholdt i sine Lignelser, f. Eks. om Sædemanden, Ugræsset blandt Hveden og Sennepskornet. Rigtigheden af, hvad her er sagt i Billedtale, bekræfter baade Videnskaben (Psykologien) og Livet selv.

Os Danske har ikke mindst *Grundtvig* lært det i skønne Udtryk som f. Eks. dette: „Her intet lader sig fremtvinge, i Stillehed virker her Guds Aand“.

— og saa det lille, dybe Vers:

„Op vi vokse ret som Pile,
plantede ved Bækkens Bred.
Blomster alle til os smile,
Folk og Engle smile med.
Dag for Dag og Aar for Aar
bedre vi Guds Ord forstaa,
finder klar Guds Ret og Naade,
Synd kun og os selv en Gaade“.

Vi ser mange Gaader i Livet. Synden er en af dem. Spørgsmaalet om, hvordan det Onde (Synden) overhovedet har kunnet komme ind i den af den hellige Gud skabte Verden, er maaske Tilværelsens Hovedgaade. Vi lærer heller aldrig til Bunds at forstaa os selv.

Vi ser ogsaa noget gaadefuldt i selve Krigen. Den Kristne maa se paa Krigen som Synd. Den er endda ikke en enkelt Synd, men en Ophobning af Synder. Den engelske Naturforsker Sir Oliver Lodge og den belgiske Digter Maeterlinck mente (jfr. V. Ammundsen S. 22), at „Krigen er det synlige Udslag af en uhyre Konflikt mellem godt og ondt i den usynlige Verden“.

Vi skal næppe bruge Tiden til at forsøge at løse Gaader, men hellere prøve at gøre noget godt.

Vi vil slutte disse Overvejelser med en af Kristi Lignelser om Vækstens Lov:

„Med Guds Rige er det saaledes, som naar en Mand har lagt Sæden i Jorden, og sover og staar op Nat og Dag, og Sæden spirer og bliver høj, han véd ej selv hvorledes. Af sig selv bærer Jorden Frugt, først Straa, derefter Aks, derefter fuld Kerne i Akset; men naar Frugten er tjenlig, sender han straks Seglen ud; thi Høsten er for Haanden“ —

og med hans Tilskyndelse til at arbejde:

„Jeg maa gøre hans Gerninger, som sendte mig, saa længe det er Dag; der kommer en Nat, da ingen kan arbejde.“

II. Soldatens Fritid — Soldaterhjemmet.

Vi kom langt omkring i forrige Afsnit. Men nu er vi hjemme igen. Læseren har maaske under den udførlige Skildring af „Soldatens Sjæleliv — særlig under Krig“ savnet blot en lille Skitse af den danske „Jens“'s Sjæleliv under almindelig Indkaldelse i Fredstid. Det er hans Brug af Fritiden, mens han ligger inde, vi her skal tænke paa, og nu skal der fortælles om det Soldaterhjem, hvis Døre i Fritiden staar aabne for ham, hvis han ellers vil have sin Gang dør.

Jeg har ikke selv kunnet tegne et saadant Billede af „Jens“ fra de mange, danske Hjem paa Landet eller i Byen, som sender Sønnen ind i Kongens Tjeneste, men en af mine Venner, som selv har været Soldat, har gjort det, og her er det:

„Hvert Folk har sit Kælenavn til sine Soldater. Den danske Soldat hedder som bekendt „Jens“. I 1849 kaldtes han „den tapre Landsoldat“, men det Navn har ikke rigtig hængt ved. „Jens'erne“ kender vi derimod alle.

Hvad dækker det Navn over? Hvordan er den danske „Jens“? I og for sig er han naturligvis som danske Mænd omkring de tyve; han er jo hentet ind fra Ploven og Værkstedet og Kontoret og noget modstræbende puttet i Kongens Klæder. I sit inderste Hjerte vedbliver han at være civil, men alligevel forstaar han at faa en hel Del ud af Soldatertiden. For mange blev det den Tid, da man oplevede noget, og det er ikke bare Mindets forgyldende Glans, som gør, at gamle Soldaterkammerater aldrig kan blive

færdige med at snakke om, dengang man var i Trøjen. Men sig det ikke til ham, mens han er Soldat. — En Præst skulde tale i et Soldaterhjem. Han begyndte saadan: „Den bedste Tid, jeg har haft, var, mens jeg var Soldat —“. To Soldater, som traadte ind ad Døren i det samme, vendte om og gik deres Vej øjeblikkelig — det skulde de ikke høre mere af!

Den danske Soldat i Fredstid er, som dansk Ungdom er, dog med det særlige Indslag, som Soldaterlivet giver: den stærke kropslige Træning, Disciplinens og Kammeratskabets ensprægende Indflydelse, Løsrivelsen fra Hjemmet og den tilvante Verden.

Soldatens Sjæleliv — man kan sige, at det gemmer sig. Overfladen er let at faa Øje paa, men den er mere præget af Krop end af Sjæl. Soldaterne befinder sig, i hvert Fald saa længe de er Rekruter, i skrap Træning, for adskillige noget hidtil ganske ukendt. Den medfører et legemligt Velvære, samt at man altid er oplagt enten til at spise eller til at sove. Derfor spiller det materielle en kolossal Rolle. De fleste Soldater vil — i hvert Fald efter deres Udtalelser — hellere drive den af, saa de er ved at falde fra hinanden af Kedsomhed, end skulle ud paa en spændende, men anstrengende Felttjeneste. Mad, Tobak og Søvn har en stor Plads i Soldatens Bevidsthed og i hans Fritid.

Naar man afleverer borgerligt Navn og Stilling tillige med sit civile Tøj og genfinder sig selv som et uniformeret Nummer i Kompagniet, saa er Forvandlingen i første Omgang kun udvendig. Men efterhaanden sker der ogsaa en Forandring med Ens Tænke- og Væremaade. Eksercits og Disciplin lærer Soldaten at føle sig som Led i en Helhed, hvor hans egne personlige Følelser og Ønsker ikke betyder noget. Endnu stærkere virker dog Kammeratskabet.

Kammeratskabet er — for godt og ondt — Soldatens egentlige Tilværelse. Han kan bryde mange Bud — bryder maaske ogsaa nogle, som han holdt, dengang han var hjemme. Men han bryder ikke ustraffet det Bud: „Du skal være en god Kammerat“. Det er Soldatens, og faktisk utallige danske Mænds, store Bud. Der findes jo Bud, som rækker højere og gaar dybere. Men der er i hvert

Fald det ved dette Bud, at det efterleves, og det kan mange Gange faa en Mand til at handle virkelig uegennyttigt, og uden at han blærer sig det mindste bagefter. Det sigter Flokken paa en ejendommelig Maade, saa Egoisten eller Farisæeren afsløres, mens Tolderen og Synderen ofte bestaar Prøven.

Til Kammeratskabets lyse Sider hører ogsaa det herlige Soldaterhumør. Det adskiller sig vel væsentlig fra det Humør, man finder paa en Arbejdsplads eller i en Skole, derved at det er sammensat af alle de Afskygninger, der findes indenfor det danske Folk, lige fra jydsk Underfundighed til københavnsk Rapmundethed. Hvor kan dette Humør hjælpe over mange døde Punkter og ryste sammen! Det stiller alle lige; Spot og Latter hagler ned over den, der vil være noget for sig selv. Det tager alle med, ingen behøver at føle sig udenfor. Kammeratskabet mellem Soldater er et virkeligt Demokrati.

Men Kammeratskabet har ogsaa sine Skyggesider. Uniformen dækker, og der er mange, der tillader sig Ting, som de aldrig vilde have gjort under deres Hjem eller deres Bys Øjne. De daarligere Elementer faar let et altfor stort Ord at sige. Mangen en Soldat er en anden og ringere, naar han slaar sig løs i Kammeratflokken, end naar han er paa Tomandshaand; han ler ad Ting og gaar med til Ting, som han inderst inde skammer sig ved.

Soldaten er jo revet løs fra sin tilvante Verden, og det gør ham paa mange Maader usikker. Den raa Jargon dækker tit over Følelser, som han ikke rigtig vil være bekendt overfor de andre. Men de kommer frem, naar Anledning gives. Især er det alt det med Hjemmet, som kalder paa de blide Følelser. En Sang som „Hjem, Hjem, mit kære Hjem“ er en af dem, der altid vil blive sunget kraftigt med paa.

Det er ikke let for en Soldat at tage en klar Stilling i Gudsforholdet. Der er saa meget, der frister til at opsætte og skubbe Ansvar fra sig. Den, som i Forvejen er en afgjort Kristen, faar sin Kamp for at hævde sig; den kan være haard, men den hærder sin Mand, og i al Stilhed øver han maaske større Indflydelse paa Kammeraterne, end nogen af dem aner. For de fleste er Soldater-

tiden en Tid, hvor man ligger aandelig brak; men Soldatermissionen har en stor Opgave baade med at virke bevarende og med at saa en Sæd, som kan bære Frugt senere hen.

— Der er stor Forskel paa Soldaterliv i Fred og i Krig. Og dog er det de samme Egenskaber, der træder frem paa forskellig Maade. Vi genfinder hos vor fredelige „Jens“ den Sejghed og det Sammenhold, som kendetegnede de danske Soldater ved Fredericia og Dybbøl“.

Et Menneskes Fritid er et meget vanskeligt Problem. Den Tid, som var tænkt til Hvile og Fornøjelse, til Ópbyggelse af Legemets og Sjælens Kræfter, bliver ofte brugt til forcerede Fornøjelser, og nedbrydende Kræfter faar frit Slag. En klog Jurist, der nøje fulgte alle nye Love og administrative Bestemmelser, overraskede mig en Gang for mange Aar siden ved pludselig at sige: „Det kan være meget godt med alle de nye Regler om Indskrænkning af Arbejdstiden baade for ældre og yngre Mennesker, men hvem lærer dem at bruge Fritiden ordentligt“? Jeg husker ikke, om jeg svarede: „Det gør bl. a. Aftenskolerne og K. F. U. M.“. Nu vilde vi ogsaa have nævnet Idrætsforeningerne.

Biskop *H. Ostenfeld* skrev for mange Aar siden: „Fritiden er den mest udsatte Tid, og her er det godt og glædeligt, at der arbejdes paa, at denne kan faa en god Anvendelse og blive frugtbar. K. F. U. M.s Soldaterarbejde og Soldaterhjem indtager her en smuk Plads og kan paa ingen Maade undværes, men fortjener at støttes og udvides“.

Der er maaske ingen Unge, for hvem Fritidens rette Brug er et større Problem end for Soldaten. I „Arbejdstiden“ er han under mere Tvang end andre; det kan ikke være anderledes, naar man er under Kommando. Og saa snart han kommer uden for Kasernen, „dækker Uniformen“, som jeg først har hørt *Olfert Ricard* sige det; han er et Nummer mellem alle de andre, vanskeligt at kontrollere. Hvor gaar han hen? Soldaterhjemmet maa gerne ligge skraas over for Kasernen, saa han let kan falde derind.

Det Navn „Soldaterhjem“ er saa godt, at man maa vente, at ogsaa andre end de organiserede Virksomheder, som vi her taler om, har fundet paa at bruge det. Det er ikke blot blevet brugt, men ogsaa misbrugt.

Nu er det lykkeligvis længe siden. Men det erindres af de ældre, at der f. Eks. omkring de københavnske Kaserner i sin Tid laa Kælderbeværtninger, som skiltede med, at de var „Soldaterhjem“. De handlede med Soldaterrekvisitter, og det civile Tøj kunde hænge i et Baglokale. Soldaten kunde stoppe sin Pibe gratis dør, men Øl og anden Spiritus var ikke gratis, og det blev ofte paa den ene og den anden Maade et dyrt Sted for Soldaten at komme. Tvivlsomt Selskab kunde han ogsaa let komme i dør.

Saa prøvede man i Forstaaelse med de militære Myndigheder at indrette Soldaterhjem paa selve Kasernen. I III. Afsnit er der fortalt nærmere om, hvor spartanske de Opholdssteder var, som endnu omkring Aarhundredskiftet fandtes paa Kasernerne til Brug for Mandskabet uden for Tjenestetiden, og om, at det var et velkomment Supplement, da der ved privat Initiativ blev oprettet Soldaterhjem paa Kasernerne, hvortil Militæret stillede Lokaler med Lys og Varme til Raadighed. Men Soldaten vil nu engang i Fritiden helst uden for Kasernens Mure.

Da Soldaterhjemmene i den Skikkelse, hvori vi nu kender dem, begyndte, maatte det blive en af deres første Opgaver at konkurrere de oven for omtalte lyssky „Soldaterhjem“ ud. I Kampen mod „Rekvisithandlerne“, som Indehaverne ogsaa kaldte sig, var det en stor Chance, at man kun vilde tjene Soldaterne, ikke tjene paa dem. Men Kampen blev haard. Ikke blot mødte Rekvisithandlerne ligesom Soldaterhjemmets Udsendinge paa Indkaldelsesdagene paa Banegaarden eller Dampskibsbroen for at tage mod Soldaterne, men Rekvisithandlerne rejste dem i Møde, f. Eks. helt til Nyborg, og søgte paa Færgen at faa fat paa de Indkaldtes Garantisedler. Jeg har selv i min Studentertid, naar jeg var paa Rejse til København, set saadan Virksomhed. Lykkedes det at faa Sedlen udleveret, havde man allerede dermed et godt Tag i Manden selv. Nu er alt dette heldigvis ophørt. En stor Hjælp var det ogsaa i den Henseende,

da Militæret indførte Fælleshusholdning og Udlevering af de fleste Rekvizitter paa Kasernen.

Med Hensyn til Soldaterhjemmets *Beliggenhed* samler de Erfaringer, vi i Aarenes Løb har gjort i Soldaterarbejdet, sig deri, at det ideelle er, at Hjemmet ligger *udenfor* Kasernens eller Lejrens Grund, men saa tæt derved, at Soldaterne kan opnaa Tilladelse til at gaa over paa „Hjemmet“ uden Omklædning. I ældre Tid laa, som nævnt, mange Soldaterhjem paa selve Kasernen. Da de faste Uddannelseslejre indrettedes efter Hærloven af 1909 i Avedøre, Høvelte, Sandholm og Værløse, lagde man ogsaa Soldaterhjemmene paa Lejrens Grund, ligesom man havde haft det i Skydelejrene. Under Sikringsstyrkens Indkaldelse fik man Lov at lægge mange af de midlertidige Soldaterhjem paa det militære Omraade, ogsaa paa Forterne. Men under normale Forhold faar Soldaterhjemmet sikkert sin bedste Chance ved at ligge tæt uden for Militærets Omraade.

Dette skyldes ikke blot den Soldaten — og vistnok alle Mennesker — iboende Trang til at tilbringe sin Fritid et andet Sted end paa Arbejdspladsen, men ogsaa noget rent praktisk, som maaske tydeligst kan udtrykkes ved — „en Kop Kaffe“. Som det hedder ovenfor i Skitsen af „Jens“: „Mad, Tobak og Søvn har en stor Plads i Soldatens Bevidsthed og i hans Fritid“.

Nu kan det ikke nok paaskønnes, hvor meget der ikke mindst i de seneste Aar er gjort fra Militærets Side for at skabe saa gode Forhold som muligt for Mandskabet, ogsaa i Fritiden. Derom vidner alle de nye Kaserner højt. De er forsynet med lyse, smukt møblerede Samlingsstuer, hvor der ikke er sparet noget paa at gøre Opholdet tiltalende; ogsaa Radioapparater er installeret. Ved Siden af Fælleshusholdningen, hvor Soldaten faar sin Forplejning, indrettes der nu desuden overalt i særlige Lokaler de saakaldte „Mandskabsudsalg“, hvor Soldaten for billig Betaling kan købe Kaffe, Mælk, Øl (naturligvis ikke Spiritus), Wienerbrød, Tobak o. s. v., og Overskudet af disse Udsalg vender tilbage til Mandskabet i Form af Udflugter til naturskønne eller minderige Steder, arrangeret af Kaserne- eller Lejrkommandanten (iøvrigt ofte med Bistand af Soldaterhjemslederen) eller som Præmier ved Idrætsstævner og lign.

Militærets Omsorg for de Værnepligtige er ført vidt frem, og dog var det bogstavelig Ønsket hos Soldaterne om at kunne faa en Kop Kaffe paa Soldaterhjemmet, der førte til, at vi i 1927 flyttede Soldaterhjemmet i Tønder, som ved Genforeningen blev opført inden for den daværende Lejr Nord for Byen, nogle faa Meter uden for paa en Grund, som Landsudvalget i den Anledning maatte købe. Opførelsen af Hjemmet i Lejren havde kostet 15,892 Kr.; det var i de meget dyre Tider. I 1926 havde det faaet en nødvendig Udvidelse til 1555 Kr. Men samme Aar kommer der Brev fra 24 Soldater i Tønder, der først takker hjerteligt for Soldaterhjemmet og for det Arbejde, der udføres for „at gøre det hyggeligt og hjemligt for os, der gaar her borte fra vort Hjem og vore Kære“, men tilføjes der, „det vilde være endnu meget bedre, hvis vi kunde sidde og nyde Aftenerne og Søndagen omkring et Kaffebord“. Dette kunde ikke ske, saa længe Hjemmet laa i Lejren, af Hensyn til det daværende Mandskabsudsalg. Men saa har de 24 brave Svende besluttet selv at sætte en Indsamling i Gang blandt Kammeraterne med det Formaal at faa Hjemmet flyttet uden for Lejren paa egen Grund.

Landsudvalget syntes, at man maatte sige Ja. I Løbet af et halvt Aar var der tegnet 3500 Kr. og indbetalt 350 Kr.; Pengene skulde indbetales i Løbet af 5 Aar. To Maaneder efter skriver Lederen af Soldaterhjemmet: „Det gaar til ug med Indsamlingen. Der er nu tegnet næsten 5000 Kr. og indbetalt over 500 Kr. Jeg agiterer slet ikke for at faa nogen til at tegne sig; kun siger jeg, at jeg vil helst, at *de* lader være at tegne sig, som ikke vil betale“. Indsamlingen naaede op over 6000 Kr., og Pengene kom virkelig ind; endnu paa Landsudvalgets Regnskab for 1934/35 findes en Post: „Indsamling til Tønderhjemmet 270 Kr.“.

Flytningen af Hjemmet skete efter Forhandling med Garnisonskommandanten, og i November 1927 blev det nye, betydeligt udvidede Soldaterhjem indviet. Udgiften ved Køb af Grund, Flytning og Udvidelse blev mellem 9 og 10,000 Kr. Aftale blev truffet om, hvad der skulde forhandles i Mandskabsudsalget, og hvad vi skulde sælge for Soldaterhjemmet. Man vilde undgaa Konkurrence om de

samme Varer. Vi fik Kaffen; Tobakken blev i Lejren. Og Mandskabet fik Lov til at gaa over paa „Hjemmet“ uden Omklædning.

Spørgsmaalet om Soldaterhjemmenes Placering har faaet en ny Drejning i den allersidste Tid, hvor de nye Kaserne opføres 3 à 4 Kilometer uden for Byerne, f. Eks. i Næstved og Randers. Følgende Betragtning er nærliggende: naar Militæret paa selve Kasernen indretter saa smukke og gode Opholdsrum for Mandskabet, som det sker i vore Dage, bør man da ikke forlade Tanken om, at Soldaterhjemmet skal ligge lige uden for Kasernen og i Stedet for anbringe det inde i Byen, hvor Soldaterne i høj Grad trænger til et Tilflugtssted, naar de søger derind i Fritiden? Dette er rigtigt. Men fra Soldaterarbejdets Side vil vi alligevel efter nøje Overvejelse fastholde, at det Soldaterhjem, som skal yde de Værnepligtige saa nyttig en „Service“ som muligt, maa ligge tæt uden for Kasernen eller Lejren. Soldaten skal helst *let* kunne komme til „Hjemmet“, hvor han læser Aviser, skriver Breve, telefonerer, sætter Penge ind og hæver dem igen, faar Pakker besørget og i det hele har Adgang til at faa de mange Haandsrækninger, som det er Lederens Opgave at give ham. Er der kort til Hjemmet, behøver han ikke at klæde om, men kan løbe derover, ogsaa i Dagens Løb i „Frikvartererne“, og det er netop det, han sætter saa stor Pris paa.

Det bedste er, at der *baade* er et Soldaterhjem tæt ved Kasernen og et Tilflugtssted inde i Byen. Her kan maaske i nogle Tilfælde Foreningen „Dannevirke“ og K. F. U. M.s Soldatermission dele Opgaven. Dette vil ske i *Næstved*, hvor „Dannevirke“ efter Aftale opfører et Soldaterhjem tæt ved den nye Gardehusarkaserne ved Kalby Ris, og hvor det K. F. U. M. Soldaterhjem, som fandtes i K. F. U. M.s Bygning inde i Byen, saa længe der var Dragoner i Næstved, paany oprettes i de tidligere Lokaler, hvilket iøvrigt ogsaa motiveres ved, at der stadig bliver garnisoneret Tropper i det gamle Kaserneetablisement, til hvis Grund K. F. U. M. i Næstved er Nabo.

Man kan i denne Forbindelse endnu en Gang nævne *Tønder*. Da for faa Aar siden den store, nye Kaserne opførtes Sydøst for Byen til Afløsning af den gamle Lejr Nord for Byen, maatte Sol-

daterhjemmet flytte med. Det lykkedes os at faa afhændet Hjem Nr. 2 fra 1927 (en Træbygning) for 6500 Kr. Hjem Nr. 3 (en grundmuret Bygning) indviedes i April 1936. Det kostede med Grund godt 30,000 Kr. Det ligger skraas over for Kasernen, men da Soldaterne skal passere en befærdet Landevej, maa de klæde delvis om. Den tidligere Fordeling af Varer mellem de to Udsalg er afløst af Frihandel. Afstanden fra Kasernen til Tønder By er ikke saa stor som tidligere til Lejren og er betydelig kortere, end den f. Eks. bliver i Næstved og Randers. Da „Dannevirke“, som driver et Soldaterhjem i Tønder, forespurgte den militære Ledelse, om der under de nye Forhold var Grund til at opretholde Hjemmet inde i Byen, svarede Ledelsen, at der var Brug for begge Hjemmene.

Det centrale i et K. F. U. M. Soldaterhjem er *Lederen*. Det er hans Tilstedeværelse, der berettiger til at kalde Lokalerne et Hjem. Han repræsenterer Hjemmets Aand.

I en Instruks for Lederne af Lejrhjemmene hedder det først:

Lederen bør sørge for:

1. Daglig Rengøring af Soldaterhjemmet.

- a) Gulvet vaskes hver Morgen (dog undtages Tirsdag og Søndag).
- b) Støv aftørres. Aviser, Bøger, Blade og Spil lægges paa Plads. Skriveunderlag og Penneholdere efterses, og alt bringes i Orden.
- c) Dagen igennem maa Lederen paase, at Hjemmet er præget af Hygge og Orden.

Der gives derefter Vejledning med Hensyn til, hvorledes god Tone paa Hjemmet skal opretholdes, og den missionerende Del af Gerningen varetages (daglig Aftenandagt Kl. c. 20, Andagt Søndag Morgen efter Soldaternes Parade, regelmæssige Besøg paa Lejrens Sygestuer o. s. v.).

Lederen maa ved sin Nærværelse søge at glæde og opmuntre

Soldaterne efter bedste Evne. Han skal prøve paa at samle dem i deres Fritid til hyggeligt og fornøjeligt Samvær. Paa en fast ugentlig Aften skal han arrangere Underholdninger for dem enten ved fremmed eller egen Hjælp.

Søndagen med dens megen Frihed bør altid have Lederens Bevaagenhed, og der maa prøves særlige Udveje denne Dag: samlet Kirkegang, større eller mindre Udflugt, Friluftunderholdninger og lign.

Paa hvert Soldaterhjem findes en Dagbog, som *daglig* skal føres efter de deri anførte Oplysninger, og som ved Hjemmets Lukning afleveres i Gothersgade 115, hvor Soldaterhjemslederne iøvrigt hver Tirsdag Formiddag mødes til Forhandling med Hovedlederen. Tirsdag betragtes som Lederens Fridag, og der sørges da for en Stedfortræder i Lejren.

Der gives Bestemmelser om Lederens Forhold over for de militære Myndigheder. Det maa under *alle* Forhold bære Præg af absolut Høflighed; dette gælder over for enhver Befalingsmand. Ligeledes maa Lederen under sit Ophold i Lejren udvise den Ærbødighed for vort Lands Flag, som de militære Forskrifter forlanger (disse anføres i Instruksen). Lederen maa paa ingen Maade henvende sig til Soldater, der er i Øvelse eller under Kommando.

Tilslidst kommer under Punkt 12 Bestemmelser om Hovedrengøring af Hjemmet og om dettes omhyggelige Lukning, efter at Gulvene er grundigt ferniserede. Instruksen har senere faaet en Tilføjelse om Radioens Benyttelse og om, at det ikke er tilladt Lederen at laane Mandskabet Penge. Dette sidste befrygtes nemlig at kunne medføre, at Laantageren ikke mere viser sig paa Hjemmet.

Lederne af Soldaterhjemmene i Byerne, der er aabne hele Aaret og ikke blot nogle Maaneder som Lejrhemmene, har forøget Ansvar og Arbejde, bl. a. fordi der til disse Hjem er knyttet Udsalg af Kaffe m. m. De er som Regel gifte. Mand og Hustru arbejder da sammen for at tjene Soldaterne, og der maa desuden tages den fornødne Medhjælp. Baade Serveringen og Rengøringen antager store Dimensioner i et Soldaterhjem, og det kvindelige (moderlige)

Indslag, Lederens Hustru kan give det daglige Liv paa Hjemmet, kan ikke vurderes højt nok.

Lederens Dag gaar med mange forskellige Ting. Men der kan — ikke mindst i Lejrhjemmene — blive Tid nok til Læsning, som Lederen ikke maa forsømme for sin Udviklings Skyld, og der maa afsættes rigelig Tid til *Forberedelse* til Aftenandagter, Bibeltimer og andre Møder — ogsaa for at Talen ikke skal blive for lang.

Er der knyttet *Tøjopbevaring* til Soldaterhjemmet, maa Tøjet med Mellemrum tages frem og børstes. En af vore Medhjælpere i Gothersgade 115 fortæller følgende fra denne Side af Arbejdet:

„En Artillerist sagde til mig, da jeg gav ham hans Tøj: „Hvad er det, jeg synes, det er rent“! Jeg tillod mig beskedent at svare, at det var vel ikke noget galt, og han svarede: „Nej, men det var da ikke rent, da jeg afleverede det“.

Mangen Gang er en Garderrekruit kommet og har bedt om sit Tøj, for nu skulde det sendes hjem. Naar vi saa kom ned i Kælderen, og han saa' Tøjet, saa sagde han: „Jamen, det hænger jo lige saa godt her som hjemme; hæng du det bare op igen“! Saa fik det Lov at hænge, til han atter kunde tage det paa og rejse hjem til Far og Mor“.

Lederen af et af vore Provinshjem skrev nylig:

„En Soldaterarbejder skal være en Altmuligmand. En stor Del af hans Tid er optaget af praktisk Arbejde. Han skal være Husfar, Huskarl, Stuepige, Bankdirektør, Tjener, Tøjborster, Havekarl, Bydreng m. m. m. Kort sagt, han skal være Soldaternes Oppasser, tjene dem med, hvad han kan.

Her er vist ikke Plads til det, og jeg tror, det vilde blive kedeligt, hvis jeg begyndte at remse op alt, hvad en Soldaterarbejder kan blive udsat for i Løbet af en Dag. Han skal maaske besvare Hundrede Spørgsmaal om Dagen, særlig i den første Tid efter Indkaldelsen. Hvis han smiler lidt og ser lidt venlig ud, saa har Soldaterne mere Mod til at spørge ham end en Befalingsmand.

Er hans Mor død, eller hans Forlovelse gaaet i Stykker, saa er det naturligt for Soldaten at betro sig til Soldaterhjemslederen. Og har han knækket sin Pibespids, er det ligesaa naturligt, at han

Jægerspris.

Jægersborg.

Slagelse.

Sønderborg.

kommer og siger: „Kan du ikke faa en Spids sat i min Pibe“? Tusinde andre smaa og store Ting kan udfylde en Soldaterarbejders Dag, lige fra de allersimpleste Smaating til alvorstunge Problemer. Og igennem alt dette skal han blive Soldatens Ven og fortrolige, vinde hans Tillid, saa han kan blive „Leder“ baade for Flokken som Helhed og for den enkelte i Særdeleshed“.

Soldaterarbejdet viser sig her tydeligt som et Led af det kristelige Ungdomsarbejde, hvis Maal og Berettigelse ikke kan udtrykkes kortere end i dette at *tjene* Ungdommen. Som *Olfert Ricard* sagde ved Indvielsen af en stor K. F. U. M. Bygning i Valby i 1924:

„Saadan vil der næppe kunne nævnes den Ting, som en kristelig Forening for unge Mænd ikke vilde være og gøre for en Ung, naar det kunde være til hans Hjælp. Derfor dens mangesidede Program, derfor dens vidtforgreneede Bygning. Med Raad og Daad vil den staa de Unge bi, den vil hjælpe dem til at more sig smukt og til at sørge med Haab, den vil ranke dens Legemer og rense deres Sjæle, den vil gøre dem til bedre Sønner og til nyttige Borgere, lære dem at bygge Hjem og at tage sig af de Smaa, opøve Sansen for ædelt Venskab og vække alle gode Interesser, aabne deres Øjne for Fædrelandets Krav og Samfundets Nød og Guds Riges Verdensopgave, skaffe dem en god, billig Kost, hjælpe dem til Logis og give dem Brev med til Venner, naar de rejser, tage dem ud i Naturen og faa dem til at synge, lægge dem Bibelen i Haand og skabe Hygge for dem — alt vil den gøre for dem, kunde den staa paa Hovedet og kunde det nytte noget, vilde den gøre det“.

Dette Tjenestens Ideal inden for den kristne Ungdomsbevægelse faar maaske i al Stilfærdighed sin smukkeste Virkeliggørelse gennem K. F. U. M.s Soldatermission.

Man kan endnu spørge: hvorfra kommer disse unge Soldaterarbejdere, og hvad bliver de senere?

Mange af dem er forhenværende Soldater, der i Tjenestetiden har haft deres Gang i Soldaterhjemmet og tit givet en Haandsrækning dør. Undertiden er de uddannet som Diakoner eller har gennemgaaet en udvidet Højskole. I de sidste Aar har det ikke sjældent været teologiske Studenter, navnlig saadanne, som i en senere

Alder har bestemt sig for dette Studium. Flertallet af dem er Landboer, hvad jo ogsaa de fleste Soldater er; en saadan Mand skal ikke netop anbringes et Sted, hvor Hovedparten af Mandskabet er Københavnerne — skønt ogsaa det har vist sig undertiden at kunne gaa, naar Lederen er af den rette Støbning.

Soldaterarbejdet er normalt ikke nogen Stilling for Livet. Det skal gøres af Unge blandt Unge. Hvis Lederne ikke vender tilbage til deres oprindelige Gerning, f. Eks. ved Landbruget, fortsætter de ofte med andet frivilligt, kirkeligt Arbejde eller søger Stilling som Kordegn eller Graver. Faar de overladt Bestyrelsen af et Soldaterhjem i en Provinsby, kan de derimod blive flere Aar i Tjenesten, og denne kan ogsaa i enkelte Tilfælde blive deres Livsgerning.

Det *Program* af Foredrag, Oplæsning, Musik eller anden Underholdning, der kan bydes Soldaterne, er naturligvis forskelligt efter Soldaterhjemmets Størrelse og Beliggenhed. Det kan ikke være det samme i et lille Lejrghjem, der kun er aabent i nogle Sommermaaneder, som i Provinssoldaterhjemmet, der drives Aaret rundt, og København er atter noget for sig selv. Iøvrigt er det ikke altid de fine Numre, som gør mest Lykke. Hjemlige Aftener, hvor en Kammerat indleder en Forhandling, „Dialektaftener“, hvor Kammerater fra forskellige Landsdele læser op, eller Musik-aftener, hvor et „Orkester“, der er dannet paa „Hjemmet“, optræder, er særdeles skattede. Desuden har man jo nu den populære Radio. Naturligvis skal den ikke gaa hele Dagen eller Aftenen. Det er Lederen, der bestemmer, naar der skal lukkes op for den, og hvilke Udsendelser der skal lyttes til.

Man har ogsaa søgt gennem Foredrag at bibringe Soldaterne nyttig Oplysning, f. Eks. om Spørgsmaal vedrørende Landbruget. En Fordel er det, at gode Foredrag og anden Underholdning, herunder Besøg paa Museer og Malerisamlinger, kan gentages Aar efter Aar for de skiftende Hold. Et andet betydningsfuldt Led i Programmet er *Festerne*. Dør skabes nogle af de bedste Stunder for Soldaterne, som imødeser dem med stor Forventning og erindrer dem

længe. Der er Velkomstfest kort efter Indkaldelsen og Afskedsfest før Hjemsendelsen. Til disse Fester indbydes Befalingsmændene, og Officererne har tit ydet god Bistand baade ved Foredrag paa Hjemmet og Taler ved festlige Lejligheder. Der er Julefesterne og Festerne paa „Soldatens Dag“. Ved „Soldaternes Venner“s Aarsmøde i København er der altid en stor Soldaterfest den ene Aften, som faar sit særlige Præg ved de smaa, fornøjelige og alvorlige Taler, der holdes af de gamle Soldater. Den største Fest i „Borgen“ er „Hjemmets Dag“, i Reglen sidste Søndag i Maj, hvor der er pyntet baade i Gaarden og Festsalen og holdes Møde saavel om Eftermiddagen som om Aftenen. Fremragende Kunstnere glæder den Dag Soldaterne med Musik. Der tales til dem om Hjemmets Betydning. De opfordres til at skrive hjem. Et særligt Brevkort faas hertil, og en Pjece udkommer, hvor kendte Mænd fortæller om deres Barndomshjem o. s. v.

Til daglig udleveres gratis Brevpapir med Konvolutter, og der er altid en Skrivestue, hvor Soldaterne i Ro kan skrive. Breve til og fra Soldaterne og den lokale Avis er uvurderlige Bindemidler mellem „Jens“ og hans Hjem.

I Soldaterhjemmet er der baade Humør og Stilhed. Ogsaa Stilheden trænger Soldaten til, og det er tit svært at faa den paa Kasernen, eller hvor han ellers færdes. Den Soldat, der gerne vil læse i sit Nye Testamente og bede en Bøn, er meget taknemlig, hvis der paa Soldaterhjemmet er et stille Rum, hvor dette kan ske, og paa ethvert Soldaterhjem samles der under ethvert Hold en større eller mindre Bibelkreds, eventuelt paa Lederens Værelse, hvor ligesindede styrkes ved Samtale om Ordet og deres personlige Oplevelser i Tjenestetiden, glædelige eller vanskelige. Dette er den kristne Soldats aandelige Vaabenkammer. Soldaterne følges ogsaa ofte med Lederen i Kirke. I Garnisons Kirke i København holdes der med Mellemlum Altergange paa Hverdagaf tener for Soldater; bagefter er de Gæster i Menighedshuset til en Forfriskning.

Det Middel, hvorved man maaske allerbedst samler Soldaterne paa „Hjemmet“ og faar noget godt frem hos dem, er *Sangen*. Den lukker op for Soldatens Sind. Han vækkes maaske bogstavelig af

et Blund paa en af Bænkene ved Klokken, der ringer sammen til „Syvsang“ i Hjemmet i Gothersgade 115. En halv Times Sang begynder, akkompagneret paa Klaver eller Orgel (eventuelt begge Instrumenter). Der synges Fædrelandssange, muntre Sange og alvorlige Sange. Undertiden fløjtes Melodien mellem Versene. Lederen putter smaa Bemærkninger ind mellem Sangene, og Folk standser paa Gaden og lytter til den kraftige Sang af unge Mandstemmer.

En Maade, hvorpaa man ogsaa har søgt at interessere Soldaterne, er gennem en *Stilekonkurrence*. Der udsættes nogle Præmier, og de deltagende Soldater faar opgivet 5—6 Emner til frit Valg. Et Emne, som har vist sig særlig skikket til at kalde Besvarelser frem, er dette: „Hvad betyder Soldaterhjemmet for en Soldat“?

Her er nogle Prøver paa, hvad Soldaterne selv mener:

„Hver Gang vi betræder Soldaterhjemmets Dørtærskel, gennemstrømmes vi uvilkaarligt af en taknemlig Følelse af at være hjemme — og et Hjem er uundværligt. Særlig for os, der er længere borte fra, har det uhyre stor Betydning: hvor skulde vi gøre af os selv de lange Aftener og Søndagene, naar Kasernen giver Slip paa os? Vi var overladt til Gaden, hvis vi ikke havde det kære Soldaterhjem“.

(105).

„I de tre Maaneder, jeg har været her i København, er der kun to Aftener, jeg ikke har været omme paa Soldaterhjemmet, og jeg møder stadig til Syvsang og Andagt, naar Klokken ringer“.

(Sønderjyde).

„Naar jeg har skrevet til Frida, skal jeg jo til Syvsang. Det er dejligt med den Syvsang; jeg tror, at Halvdelen af Soldaterne kommer paa Soldaterhjemmet bare for Syvsangens Skyld“.

(Sygepasser).

„Hvor ofte hører man ikke i Forbigaaende ude paa Kasernen en Kammerat raabe: „Skal vi ikke gaa op paa Hjemmet og læse Avisen“? Hvad det er for et Hjem, og hvilken Avis der menes, behøver ikke nøjere Forklaring; det ved enhver bedst selv“.

(Artillerist).

„Og Skrivepapiret, — hvor mange Breve maatte Mor ikke undvære, hvis vi selv skulde betale det. Vi maa tænke med Taknemlighed paa dem, der har oprettet Soldaterhjemmet og Soldatermissionen. Som Mor skrev: „Vi vil altid staa i Gæld til dette dit daglige Hjem“.

(178).

„Hvad Soldaterhjemmet byder paa i Retning af Underholdning og Tidsfordriv, er ganske forbavsende, og det faar man gratis. Hvordan skulde det kunne gøres bedre? Det kan det umuligt“.

(147).

„Takket være Hjemmet i Gothersgade lysnede det op i den mange Gange graa Tilværelse; f. Eks. naar alle de unge Stemmer istemte de skønne Aftensange, og Hovederne bøjedes til en stille Andagt“.

(232).

Et særligt Led i Soldaterarbejdet er regelmæssige *Besøg paa Sygehuset*. Selv om man maa give en Garnisonspræst glædeligt Medhold i en Bemærkning som denne: „Der er ikke noget Sygehus, hvor man ser saa megen Sundhed samlet som paa et Militærhospital“, saa er der ogsaa alvorlige Tilfælde iblandt. Og der er maaske faa Steder, hvor Soldaterarbejdet bærer saa kendelig Frugt som paa Sygestuen. Der tales med den enkelte Syge, og der holdes Andagt paa Stuerne. Med stor Glæde tager Soldaterne imod det Brevpapir, der tilbydes dem. En Sygehusarbejder fortæller herom:

„Jeg spørger: „Er der nogle, som ønsker Skrivepapir“? En eller to faar hver et Sæt, og jeg forlader Stuen. Kommer jeg paa den samme Stue to Dage senere, da skal de have Brevpapir, 2—3—4—5—6 Sæt hver, thi nu er de oplagt til at skrive. „Hvor meget kan du undvære“? sagde en Garder; han skulde bruge 15 Ark og 5 Konvolutter, og saa slog det endda ikke til. En anden viste mig 15 Breve, som han havde modtaget i de 13 Dage, han havde ligget syg, og han havde svaret paa dem alle. „Tak for Brevpapiret“! lyder det ofte fra en eller flere, naar jeg forlader en

Stue. „Hils dem oppe paa Hjemmet“. „Hvornaar skal der være Fest igen“? „Har du ikke en god Bog med i Dag“?

Der er en Periode under og efter sidste Verdenskrig, som de, der var Soldaterarbejdere dengang, aldrig glemmer — den spanske Syge.

Det greb de tilstedeværende dybt, da *Olfert Ricard* ved en Høstgudstjeneste i Garnisons Kirke i September 1918 sagde følgende i sin Prædiken:

„Kirkebøger kunne stundom med deres tørre Navne og Tal føre en tydelig og gribende Tale. Det gjorde et stærkt Indtryk, da jeg i Aar kom hjem fra Sommerferien, at se, hvorledes Døden daglig i den Maaned havde gjort sin Rundgang iblandt vort unge værnepligtige Mandskab. Jeg synes, at Garnisons Menighed skal vide Navnene paa alle de unge Sønner, som i denne Sommer er blevet kaldt bort enten af Influenzaen, som er gaaet over til Lungebetændelse, eller af Meningitis. Kristian Hedegaard Thomsen, 21 Aar, Julius Marinus Jørgensen Thyregod, 21 Aar, Peter Laurits Larsen, 26 Aar, Erik Peter Eriksen, 21 Aar, Aage Ellesøe, 21 Aar, Oluf Lauritz Jensen, 21 Aar, Knud Georg Knudsen, 20 Aar, Simon Johan Simonsen, 24 Aar, Jens Christian Hansen, 21 Aar, Sofus Nellemann Petersen, 23 Aar, Otto Emil Jensen, 25 Aar, Harald Aarøe, 21 Aar, Poul Wenning, 20 Aar, Ricard Andersen Dyrborg, 22 Aar, Carl Vilhelm Olaf Bencke, 21 Aar, Peter Larsen Jessen, 21 Aar, Rasmus Johansen Mortensen, 23 Aar, Jørgen Christiansen, 22 Aar, Gunner Frode Anthon Rasmussen, 23 Aar, Lauritz Thuesen, 24 Aar, Hans Petersen, 23 Aar, Peter Jensen Klausen, 21 Aar, Helge Preis, 27 Aar, Anders Christian Olsen, 20 Aar, Enock Gottfred Jacobsen, 23 Aar, Niels Thomas Olsen, 21 Aar, Birger Valdemar Rasmussen, 22 Aar, Jacob Christian Ole Skjelmose, 20 Aar, Ejner Vittrup Dunker, 21 Aar, Olaf Ejner Heinrich Gerner, 21 Aar, Peder Emil Jensen, 21 Aar, Carl Hansen, 19 Aar, Jørgen Peter Lauridsen, 23 Aar, Martin Nielsen, 21 Aar, Kristian Larsen Glintborg, 19 Aar.

Fred med deres unge Sjæle, det er Dødens Høst paa en eneste Sommermaaned iblandt vore unge danske Soldater! De er kommet

herind saagodtsom alle fra Landet som raske, glade, unge Karle, og er næsten alle blevet sendt hjem til deres Fødeegn, og hvert Sted maa vi tænke os, at der paa en lille Landstation holder en Arbejdsvogn, og en Fader og Moder tager imod en Kiste, som Toget bringer, her hvor de saa' ham rejse ung og munter og blomstrende sund, og nu hviler de allerede paa Landsbykirkegaarden i deres stille Grave. Lad ogsaa Garnisons Menighed sende sin kære Tanke til disse Hjem og bede for de bedrøvede Forældre, som sørger over deres tidlig tabte Sønner“!

Disse 35 Navne staar ikke i Mindehallen ved Marselisborg, og dog har disse Unge — og mange, mange flere af deres Kammerater — paa en Maade givet Livet for Fædrelandet.

— — —

Hvad enten det er de stille, fredelige Dage eller de ekstraordinære Tider: saa længe der er Soldater, er der Brug for Soldatermission.

Den mest rammende Udtalelse om Soldaterarbejdet, jeg til Dato har truffet, er denne, som for et Par Aar siden blev fremsat i Anledning af „Soldatens Dag“ af en forhenværende Garder og tidligere K. F. U. M. Sekretær, nuværende Sognepræst *Hee Andersen*, Herlufsholm:

„Vi taler saa tit om forspildte Chancer. — K. F. U. M.s Soldatermission er Historien om en *Chance*, der blev brugt.

Kristelig Forening for unge Mænd er ikke tilfreds med at tjene den Fløj af dansk Ungdom, som paa Forhaand er velvilligt indstillet overfor dens Budskab. Der er i enhver levende K. F. U. M. er en Drøm og en Længsel efter at faa Lov at arbejde for hele vort Lands Ungdom, at faa den Forbindelse i Stand mellem Kristus og Ungdommen, som vor egen Erfaring siger os, er Grundlaget for et sandt Ungdomsliv.

Ingen Steder er vi kommet nærmere til Drømmens Virkeliggørelse end i Soldatermissionen.

K. F. U. M.s Voksenafdeling naar nogle, Drengearbejdet med og uden Uniform naar flere, men Soldatermissionen naar *alle*.

For det er jo kun et lille Mindretal af de indkaldte Soldater,

der ikke paa een eller anden Maade kommer i Taknemlighedsgæld til K. F. U. M. i Løbet af Tjenestetiden.

Der er for saa vidt noget genialt ved Soldatermissionen, kunde man sige. Men det geniale ligger ikke i store Ideer og Planer, men i, at nogle jævne Mennesker var lydige mod Gud i Trang til at bringe Evangeliet til alle Unge, ogsaa til Soldater. Saa fandt man en lille Dør, og den udvidede sig efterhaanden, indtil Soldatermissionen nu faktisk er vor største Berøringsflade med mandlig dansk Ungdom“.

III. Andet dansk Soldaterarbejde.

K. F. U. M.s Soldatermission fra 1889 er ikke det første organiserede, kristelige Soldaterarbejde i Danmark. Allerede den 13. November 1882 aabnedes det første Soldaterhjem i København i en lille Lejlighed paa Christianshavn. Arbejdet, der for 7 Aar siden i 1932 fejrede sin 50 Aars Fest, er ført frem under Navnet „*Det grundtvigske Soldaterarbejde*“, og den Mand, der uselvisk og utrættelig i mere end 45 Aar gik i Spidsen, var Grosserer *Johannes Schrøder*. Han havde, som det hedder i et lille Skrift, der udgaves af Provst *Chr. Winther* ved 50 Aarsfesten „deltaget i Krigen 1864, var selv bleven saaret og havde i dybeste Forstand oplevet, hvad dør skete. Han saa, at det ikke blot gjaldt om at skaffe de Unge et Opholdssted, men denne ydre Ramme skulde fyldes med et aandeligt Indhold gennem Tale og Sang. Derved skulde Livet i Hjemmet faa sit Præg og faa Betydning for dets Gæster.

Derfor søgte han Talere til Mødeaftnerne og sparede ikke sig selv. Søndag efter Søndag var han til Raadighed for sine kære Soldater, holdt Foredrag, viste Lysbilleder eller førte dem rundt paa Museer og historiske Steder. Gennem alt dette delte han ud af sit varme, danske Sind og sin prøvede Kristentro“.

Men Historien gaar endnu længere tilbage. Allerede 1870 havde Højskolemænd som *Ernst Trier*, *Ludvig Schrøder* (en Broder til *Johannes Schrøder*) og *Dr. Jens Nørregaard* rørt paa sig for at samle Soldaterne i København. Dette skete først i en Kommuneskole, hvor man fik overladt Lokaler. Siden flyttedes Sammenkomsterne til „*Københavns Højskoleforening*“, men der var forskellige, bl. a. en unavngiven tidligere Artillerist fra Jylland, der holdt stærkt paa, at der skulde oprettes et særligt Soldaterhjem, ledet af *Johannes Schrøder*. *Dr. Nørregaard* skrev til kendte Mænd

om Sagen, og der dannedes en Bestyrelse af Officerer, Underofficerer og Civile. Det første Hjem aabnedes som ovenfor nævnt i November 1882. Kongen og Kronprinsen var til Stede ved Aabningsfesten. Siden oprettedes et mindre Hjem paa Sølvgadens Kaserne. Begge Hjem havde fælles Bestyrelse. I 1906 fik Hjemmet paa Christianshavn bedre og rummeligere Lokaler i „Søkvæsthuset“.

Indkaldelsen af Sikringsstyrken under Verdenskrigen medførte en betydelig Udvidelse af Arbejdet. Man kom i Forbindelse med „*De danske Ungdomsforeninger*“. Der nedsattes et særligt Udvalg, som i Løbet af faa Maaneder indsamlede 32000 Kr. Man samlede Soldaterne til Møder i „*Grundtvigs Hus*“. Forsvarsministeren overlod det store og velindrettede Soldaterhjem i den midlertidige Lejr ved Greve til Udvalget, der her bl. a. arrangerede korte Kursus for Soldaterne i Samfundskundskab, Historie, Sprog o. s. v.

Da „*Kirkeligt Samfund af 1898*“ i 1920 overtog Driften af „*Grundtvigs Hus*“, flyttedes Soldaterarbejdet hertil, hvor det nu har egne Lokaler paa 1. Sal, bestaaende af en stor Opholdsstue, Skrivestue, Læsestue og et mindre Køkken. Arbejdet, der har sin egen Sekretær, en Medhjælper og en Husmoder, ledes af et Fællesudvalg, der er nedsat af Bestyrelserne for „*Kirkeligt Samfund*“, „*Københavns Højskoleforening*“, „*De danske Ungdomsforeninger*“ og „*Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler*“.

I Lokalerne findes Klaver, Bibliotek, Aviser og Underholdningsspil. Gratis Brevpapir udleveres. Soldaternes Penge og civile Tøj kan faas opbevaret, deres Vasketøj besørgeres o. s. v.

Der tales til Soldaterne, læses op og synges meget med dem. Om Søndagen er der Morgensang Kl. 930. Lederen læser Dagens Evangelium, og der tales kort ud fra det. Om Eftermiddagen er der ofte Besøg paa Museer og Kunstsamlinger, om Aftenen Underholdning og derefter som Regel gratis Kaffebord. Større Møder og Fester holdes i Mødelokalerne i „*Grundtvigs Hus*“, og Soldaterne faar ofte Adgang til de Foredrag og Sammenkomster, som foranstalles af de forskellige Foreninger i „*Grundtvigs Hus*“.

Det ses, at Arbejdsmetoderne minder meget om dem, vi kender fra K. F. U. M.s Soldaterarbejde.

„Det grundtvigske Soldaterarbejde“ har vundet baade de militære Autoriteters Tillid og mange Hjems Paaskønnelse.

Et andet betydningsfuldt, dansk Soldaterarbejde udføres siden 1906 af Foreningen „Dannevirke“.

Om dette Arbejdes Oprindelse og Udvikling faar man udførlig og interessant Besked i et stateligt, rigt illustreret Festskrift, forfattet af Oberstløjtnant *O. Randa-Boldt* og udsendt ved Foreningens 25 Aars Fest i 1931. Hvem der har faaet Ideen til det fortræffelige Navn „Dannevirke“, fremgaar ikke af Skriftet, men Begyndelsen til Arbejdet — baade den Baggrund, det havde i Tiden, og den personlige Indsats, som satte det i Gang — er klart og smukt skildret. Initiativet til at gøre noget for den værnepligtige Ungdom er her udgaet fra Befalingsmændenes egen Kreds. Den følgende Fremstilling støtter sig i det væsentlige til det nævnte Skrift.

Det kunde ikke undgaas, at den langvarige politiske Strid i Firserne og Begyndelsen af Halvfemserne om Forsvarsspørgsmaalet affødte Bitterhed i mange Sind og skabte en „Kløft“ mellem Hæren og store Dele af Folket. Der var et Begreb „Tonen i Hæren“, som vist nu er glemt og ialtfald ukendt af den yngre Generation, men som man omkring Aarhundredskiftet jævnlig stødte paa, navnlig i en Del af Pressen.

Der rettedes Angreb paa Raahed, Banden og paa brutal og underkuende Behandling af Mandskabet her og der. Utvivlsomt var mange af Angrebene overdrevne, og Rester af ældre Tidens Barskhed og Mangel paa Kultur og Takt overfor den Ungdom, der skulde uddannes, fandtes visselig ogsaa i det civile Liv, men det er smukt, at der var Mænd indenfor Forsvaret, som besvarede Angrebene med at sætte en Mængde nyttige og gode Ting i Gang for de unge Værnepligtige.

I deres Arbejde herfor understøttedes de af stærke Strømninger i Tiden, som dels førte Idrætten sejrrigt frem i alle Befolkningslag og dels krævede hygiejniske Foranstaltninger gennemført paa alle Omraader, ogsaa under Soldateruddannelsen. Paa det sidste Punkt var der en Del at ændre, ikke mindst i Hovedstaden, hvor

de fleste Kaserner stammede fra Tiden før den almindelige Værnepligts Indførelse. I Provinsen var Soldaterne oftest indkvarteret hos Borgerne, hvad der gav det hele et mere hjemligt Præg.

I Hovedstaden var der i Slutningen af forrige Aarhundrede ogsaa bygget nye Kaserner (Gardehusarkasernen, Ingeniørkasernen og Kasernen paa Artillerivej), men selv om der var stor Forskel paa disse og de gamle Kaserner med Hensyn til Byggesæt og sanitære Foranstaltninger, var Forholdene med Hensyn til *Opholdssteder* for Mandskabet udenfor Tjenestetiden i Hovedsagen ens. Man havde spartansk indrettede *Samlingsstuer*, „i Reglen en for hver Underafdeling, store Rum med nøgne, kalkede Vægge. Udstyret bestod af umalede, ofte stærkt medtagne Træborde og Bænke samt langs Væggene en Række store Madskabe med en Mængde nummererede Rum, et til hver Mand, som her kunde gemme sin tørre Kost under Laas og Lukke. I Døren til disse Madskabe var der boret Huller, hvorigennem Madvarerne (navnlig Osten) udsendte milde Dufte, og Luften i Samlingsstuen var derfor ofte lovlig stram. At Rummet ogsaa blev brugt til Pudsestue og til teoretisk Undervisning af Underafdelingen i Regnvej, gjorde jo ikke Forholdet bedre.

Foruden Samlingsstuerne var der af „reglementerede“ Opholdssteder kun *Marketenderiet* til Raadighed for den Værnepligtige. Her kunde han faa en jævn Middagsmad, afpasset efter den knappe Lønning, og i Marketenderiets Lokaler kunde han bænke sig med Kammeraterne og faa Kaffe, The, Brød og Kager og desværre ogsaa stærke Drikke. Alt for meget Øl og Brændevin flød i tidligere Aar over Marketenderiets Borde“, se ovennævnte Festskrift, S. 14. Et stort Fremskridt skete, da Fælleshusholdningerne blev indført, og der kom Forbud mod Salg af Spiritus paa Kasernerne.

Ogsaa det meget vigtige Spørgsmaal om *Beskæftigelse* af Soldaterne udenfor Tjenestetiden, navnlig om Vinteren, var man begyndt at sysle med fra Hærens Side. Man oprettede frivillige *Husflidskursus* for de Værnepligtige og stillede Værktøj og Materialer til fri Raadighed, saaledes at Soldaterne under kyndig Ledelse af særlig uddannede Befalingsmænd i de lange Vinteraftener kunde sysle med Træskæveri, Snedkerarbejde, Skomageri m. m. Disse

Kursus fandt god Tilslutning og var meget paaskønnede. Man afholdt ogsaa *Foredrag* for Soldaterne, særlig om fædrelandshistoriske Emner og om Sundhedspleje.

En god Hjælp fik man af de *Soldaterhjem*, der ved privat Initiativ oprettedes paa Kaserne, og hvortil de militære Myndigheder stillede Lokaler med Lys og Varme til Raadighed. Iøvrigt afholdtes Udgifterne ved Hjælp af Bidrag fra private Personer og Institutioner samt ved et lille Tilskud fra de Soldater, der var indtegnet som Medlemmer. Omkring 1900 fandtes der saadanne Hjem paa næsten alle københavnske Kaserne.

Hertil kom endelig, at selve den militære Uddannelse i nogen Grad skiftede Karakter. Man stillede under Uddannelsen større Krav til den Meniges aandelige Egenskaber, personlige Initiativ og Evne til selvstændig Optræden. Den voksende Plads, man indrømmede den frie Idræt, ved Siden af de militære Øvelser, medførte, at der skabtes en nøjere Kontakt mellem Mandskabet og de Befalingsmænd, som personlig øvede Idræt.

Der dæmrede indenfor Hæren et Syn, hvorefter Værnepligtstiden ikke blot skulde benyttes til egentlig militær Uddannelse, men give en saa alsidig Udvikling, at den kunde blive en god Skole for Livet.

Midt under alt dette var der en enkelt Mand, daværende Premierløjtnant *S. J. Bang*, der i 1898—1904 var Lærer ved Artilleriets Befalingsmandsskoler paa „Trekroner“ Fortet, som selv tog fat med at beskæftige sit Mandskab i Fritiden. Foruden Idræt interesserede han sig særlig for Sang og Musik. Om Vinteren drevs Gymnastik, Hugning, Brydning og Boksning — om Sommeren Løb, Spring, Kast, Tovtrækning, Roning og Svømning. Han oprettede Sangkor og Orkester blandt Soldaterne, naaede endog til at spille Dilettantkomedie („Landsoldaten“), og Soldaterne gik med Liv og Lyst op i alt det, som arrangeredes for dem. Mange vilde hellere give Afkald paa en Landlov end gaa Glip af en af disse Aftener i Kammeraternes Kreds. Der indkaldtes ogsaa dygtige Foredragsholdere til Fortet.

Rygtet om, hvad der skete paa „Trekroner“, forplantede sig naturligvis. I 1902 ønskede den daværende Krigsminister, General

V. H. O. Madsen ved Selvsyn at gøre sig bekendt med Premierløjtnant Bangs Arbejde og kom over paa Fortet, ledsaget af en Del Rigsdagsmænd, der ogsaa havde hørt om Sagen. „Højskolen paa Trekroner“ kaldte General Madsen Arbejdet.

Efterhaanden som dette voksede, maatte Premierløjtnant Bang have Hjælpere. En saadan fandt han navnlig i sin Skolekammerat og Ven, daværende Premierløjtnant i Artilleriet *Helge Bruhn*.

Krigsministerens Besøg paa „Trekroner“ førte til, at man i Ministeriet tog under Overvejelse, om den Form for Beskæftigelse af Mandskabet i Fritiden, som man praktiserede dør med saa godt Resultat, kunde udnyttes videre i Hæren, og da man vidste, at Idræt og Foretagsvirksomhed m. m. i høj Grad benyttedes som Hjælpemiddel ved Uddannelsen i forskellige Hære i Udlandet, f. Eks. i Sverige, besluttede man i 1904 at udsende en Officer paa Tjenesterejse for at studere Forholdene dør. Da Premierløjtnant Bang paa dette Tidspunkt var forhindret i at rejse, faldt Valget paa Premierløjtnant *Helge Bruhn*, som udarbejdede en udførlig Rapport om Rejsen, hvoraf Hovedindholdet blev optaget i „Militært Tidsskrift“ 1905.

I Sverige var netop i Begyndelsen af 1904 stiftet det saakaldte „*Gustaf Adolfs Forbund for Sveriges unge Værnepligtige*“.

§ 1 i Forbundets Love lyder saaledes:

„Forbundets Opgave er hos Hærens og Flaadens unge Mandskab at øge Kendskabet til Sveriges Land og Folk, styrke Følelsen for Hjemstavnen og Kærligheden til Fædrelandet, samt at fremme Gudsfrygt og Sædelighed.

I dette Øjemed vil Forbundet i Samraad og Forstaaelse med de paagældende militære Foresatte stille sin Virksomhed til Raadighed for Befalingsmændene ved at ordne Foredrag og Oplæsninger, helst i Forening med Sang, Lysbilleder m. m.

Iøvrigt vil Forbundet — med Tilpasning efter de lokale Forhold — søge at finde saadanne Former og Arbejdsmidler, som kan forfriske, fornøje og tilskynde Landets unge Forsvarere.

Politiske, sociale eller andre af Dagens Stridsspørgsmaal maa ikke inddrages under Forbundets Virksomhed“.

Gustaf Adolf Forbundet fik hurtigt mange Medlemmer over hele Sverige. Foruden den ovenfor nævnte Virksomhed udgav man ogsaa Smaaskrifter for Soldaterne af oplysende Indhold.

I Begyndelsen af 1906 fremsatte Premierløjtnant Bruhn over for Direktøren i Krigsministeriet Tanken om her i Landet at danne en Forening af Civile og Militære med Gustaf Adolf Forbundet som Forbillede, men med et noget mere omfattende Program; bl. a. skulde Idrættten optages som et væsentligt Led i Virksomheden.

Forsvarsminister *I. C. Christensen* saa straks med Sympati paa Planen og gik personlig i Spidsen for dens Virkeliggørelse. Efter omhyggelig Forberedelse stiftedes „Dannevirke“ den 25. Oktober 1906 i København med *I. C. Christensen* som Formand.

Lovenes § 1 anføres her:

„Foreningens Formaal er — efter Samraad og i Samarbejde med de paa-gældende militære Foresatte — at bidrage til det indkaldte Mandskabs aandelige og legemlige Udvikling, at fremme dets Kendskab og Kærlighed til Land og Folk og at beskæftige det paa en god og nyttig Maade i Fritiden.

Formaalet søges naaet ved Foredrag, Idræt, Undervisning, Sang, Husflid m. m.

Foreningens Midler kan foruden i ovennævnte Øjemed tillige anvendes til Anskaffelse af Bøger, Tidsskrifter o. l. til Mandskabet, til Udsmykning og Forbedring af dettes Samlingslokaler og om muligt til Understøttelse for Værnepligtige i særlige Tilfælde.

Politiske og sociale Stridsspørgsmaal maa ikke inddrages under Foreningens Virksomhed“.

„Dannevirke“ er en Landsforening, hvoraf enhver Mand eller Kvinde, som ønsker at støtte Formaalet, kan blive Medlem mod Erlæggelse af et mindre, aarligt Kontingent eller et Bidrag een Gang for alle.

Premierløjtnant Bruhn blev Foreningens Sekretær, og der udførtes i de følgende Aar et imponerende Arbejde for at virkeliggøre Formaalet. Der afholdtes Foredrag (i Reglen i „Grundtvigs Hus“), Kursus for Soldater i Nødhjælp og Sundhedspleje, Festligheder paa nationale Mindedage, store Militærkoncerter, Udflugter til minderige Steder (f. Eks. Frederiksborg Slot og Kronborg), Besøg paa Museer og Udstillinger. Der arrangeredes store militære Landsidrætsstævner i Aarhus og København. Bogsamlinger — ca. 20 paa hvert 1000 Bind — indrettedes i Lejre og paa Forter. I Foraaret 1914 holdtes en Mindeudstilling i København. Paa Udstillingen, der var aaben i 4 Uger og besøgt af over 20,000 Mennesker, fandtes bl. a. en tro Kopi af Skanse 2 ved Dybbøl.

Saa kom Sikringsstyrkens Indkaldelse i August 1914 med nye Opgaver. Man indsamlede Beklædningsgenstande, Tæpper m. m. til Soldaterne; inden Jul var der uddelt ca. 6000 Stykker. En Damekomité fremstillede Mængder af Avistæpper, Veste o. s. v. Der oprettedes Aftenskoler og Kursus, holdtes Foredrag og Underholdninger, sattes Idræt i Gang, hvor Forholdene muliggjorde det o. s. v.

Efter en Bestemmelse i Foreningens Love skulde Virksomheden organisatorisk udbygges gennem Sognekredse og ved Lokalforeninger i Provinsgarnisonerne. Dette er ogsaa sket, og i en Række Byer har „Dannevirke“ dels opført nye Soldaterhjem (det største og smukkeste i Odense), dels overtaget allerede bestaaende Hjem, ledet af Private. Da der i 1910 oprettedes Øvelseslejre i Høvelte, Sandholm og Værløse, androg „Dannevirke“ Krigsministeriet om at bygge særlige Soldaterhjem i Lejrene, imod at Foreningen paa tog sig disse Hjems fulde Udstyr, Vedligeholdelse og daglige Drift, og Ministeriet imødekom Andragendet.

Endvidere har Foreningen anvendt betydelige Beløb til Udstyrelse af Samlingsstuerne paa Kaserner, Forter og i Lejre med Billeder og Kort, ligesom der anskaffes Aviser, Tidsskrifter og Underholdningsspil, undertiden ogsaa Musikinstrumenter — alt for at gøre Fritiden mere behagelig for Soldaterne.

„Dannevirke“ administrerer de ved Sessionsindsamlingerne indkommende Pengebeløb og fordeler disse til samtlige Soldaterhjem Landet over, altsaa ogsaa det grundtvigske og K. F. U. M.s Soldaterhjem.

Efter I. C. Christensen blev Forsvarsminister *Klaus Berntsen* „Dannevirke“s Formand. Den nuværende Formand er fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. & theol. *L. Moltesen*. Disse tre Mænds Navne siger meget om, hvad „Dannevirke“ er og vil. Næstformand er Generalmajor *A. A. Tuxen*. Siden 1924 er Kaptajn *J. F. P. V. Bülow* Foreningens Sekretær.

Der bestaar et godt Forhold mellem alt Soldaterarbejde i Danmark. Som Hæren og Flaaden er een, bør ogsaa det Arbejde, der udføres for de unge Værnepligtige, for en stor Del efter de samme Metoder, gøres i fuld indbyrdes Forstaaelse. Der er Unge nok at tjene.

En Indkaldelsesdag.

Marinere til Syvsang.

»Hjemmets Dag«.

»Soldatens Dag« efter Gudstjeneste i Garnisons Kirke.

IV. Soldaterarbejde i Norge og Sverige.

I de senere Aar har der været knyttet forskellige Forbindelser mellem Soldaterarbejdet i Norge, Sverige og Danmark. Maalet og Arbejdsmetoderne er ens. Forskelligheder fremkommer særlig med Hensyn til Arbejdets Organisation. Det har vist sig, at der er gensidig Opmuntring og Belæring at hente i Fællesskabet.

I Norge frembyder Landets Natur formentlig forskellige Vanskeligheder for Arbejdet, ialtfald for en Fællesledelses stadige Tilsyn med Lokalarbejdet. Det langstrakte Land med de mange Fjælde er endnu — trods moderne Befordringsmidler — besværligt at rejse i. En Landssekretær for Soldaterarbejdet i Norge maatte bruge megen Tid og mange Penge til Rejser for at naa rundt til de 18 Soldaterhjem, der i Øjeblikket findes. To af dem, der ligger i Finnmarken, ejes og drives af Styrelsen for „Norges kristelige Ungdomsforbund“. Resten af Soldaterhjemmene ejes og drives af Kredsene indenfor Forbundet. Det største af Hjemmene „Trandum“ paa Gardermoen*), er opført i 1917 og ejes af Oslo—Akershus Kreds. Det har kostet op imod 150,000 Kr., og der er bl. a. ydet Laan dertil af det norske Forsvarsdepartement. Gardermoen ligger 70 km Nord for Oslo, og hertil forlægges de Indkaldte fra Oslo og Akershus for at aftjene deres Værnepligt i Rekruttiden. Trandum Soldaterhjem er det største i Skandinavien. Der findes en Skrivesal med 146 Skrivepulte, Læsesal og en meget stor Mødesal foruden Restauration („Kafé“ kaldet), hvor Soldaterne kan købe Kaffe, Mælk, Frugtgrød m. m. Til Betjening af Hjemmet er ansat en eller flere Sekretærer og en Stab paa 8—10 Kvinder med en Husmoder i Spidsen.

Det vil føre for vidt at nævne Navne og Beliggenhed for de *) „Moen svarer til vort „Lejr“ i Betydning af militær Uddannelseslejr.

øvrigte Soldaterhjem. Et af dem — paa Jørstadmoen ved Lillehammer — er fra 1895. Huset var oprindeligt opført til Øludskænkning. Men Soldaterne rejste en Aktion herimod. 416 af ialt 500 Mand skrev i 1905 under paa en Adresse. Obersten støttede Sagen, og det endte med, at K. F. U. M. og K. F. U. K. i Lillehammer købte Huset i den Tanke, at det kunde bruges til Soldaterhjem. Efter Ombygning toges Huset i Brug som saadant i 1906.

Den aandelige Paavirkning af Soldaterne er som hos os. De troende Soldater synes gennemgaaende at være ivrige for at faa Kammeraterne med. Man tager vist ikke Fejl ved at sige, at der ogsaa i religiøs Henseende er noget „afgjort“ over den norske Ungdom, enten for eller imod. Hvad der saa i det enkelte kommer ud deraf, er i de fleste Tilfælde skjult. Her er et lille Træk. En ung Tandlæge kom, da han skulde rejse hjem, med en Gave paa 25 Kr. til Soldaterhjemmet. Det var hans Tak. Han tilføjede: „Jeg skulde have været til Udlandet i Sommer til Studentermøde. Derfor var jeg ærgerlig over at blive beordret til Trandum. Men nu er jeg glad og taknemlig for, at jeg kom her. Jeg har faaet mere paa Soldaterhjemmet end paa noget Studentermøde.“

Sverige synes at være kommet først med Hensyn til Paabegyndelse af organiseret, kristeligt Soldaterarbejde. I 1877 oprettedes der et Soldaterhjem i Stockholm, og i 1899 stiftedes „Förbundet Soldaternas Vänner“, en Landssammenslutning, som nu omfatter 29 forskellige Organisationer eller Foreninger. Efter Lovene er det Forbundets Opgave „ved Fremme af Forstaaelse og Samarbejde mellem Foreningerne at bidrage til Virkeliggørelse saavel i Freds- som Krigstid af det fælles Maal: Højnelse af Soldaterne i aandelig og sædelig Henseende.“

Desuden findes 11 Organisationer, som ikke staar i Tilknytning til „F. S. V.“, og som driver ialt 13 Soldaterhjem. Dette hænger sammen med, at der i Sverige er en Række livskraftige, frivillige kirkelige Organisationer ved Siden af Statskirken („Svenska Kyrkan“). Det har fra Begyndelsen af været tilstræbt, at man i Soldaterarbejdet skulde se bort fra alle Forskelle og søge at samle alle Kræfter i et fælles Arbejde for Landets værnepligtige Ungdom. Efter Forbun-

dets Love skal Soldaterarbejdet drives efter den „Evangeliske Alliance“s Principer, og der maa derfor ikke forekomme nogen religiøs Propaganda, som har til Hensigt at vinde Tilhængere for bestemte Organisationer. Soldaterarbejdet har paa denne Maade virket som et nyttigt Bindeled mellem de forskellige kirkelige Virksomheder.

Under Centralstyrelsen for „F. S. V.“ findes 27 Soldaterhjem, spredt over Sveriges store Omraade. De tilses af en Forbundssekretær, som i Almindelighed besøger hvert Hjem et Par Gange om Aaret. Forbundets Formand er Prins *Oscar Bernadotte*, tidligere Vice-admiral i den svenske Flaade, Næstformand Dr. phil. *Karl Fries* og Sekretær Ritmester *F. A. Berglund*.

Flere af Soldaterhjemmene har smukke Bygninger, hvor der i Reglen findes en stor Mødesal, delvis udstyret med kirkeligt Inventar, f. Eks. Alter og Orgel, kaldet „Kirkesalen“; her holder Regimentspræsten sine Gudstjenester for Mandskabet. Et særligt smukt Soldaterhjem er opført i den gamle Stiftsstad Strängnäs ved Mälaren, som blev Garnisonsby, da det Södermanlandske Regiment i Tiden kort før Verdenskrigen forlagdes hertil. Byen skænkede en herligt beliggende Grund, tæt ved det nye Kaserneetablisement, paa en træbevokset Skraaning ned mod Mälaren. Ad frivillig Vej skaffedes over 100,000 Kr. til Bygning med Inventar.

Under Verdenskrigen paabegyndte Forbundets Centralstyrelse en Indsamling til et Fond til Anskaffelse af „*Felttestamenter*“ : det nye Testamente i Lommeformat, suppleret med et Udvalg af Davids Salmer, nogle Bønner og saadanne Skriftsteder, som tænkes særlig at kunne blive til Hjælp for Soldater. Enhver Værnepligtig, som anmoder derom, kan gratis paa Soldaterhjemmet faa udleveret et saadant Testamente. I 1936 uddeltes gennem Hjemmene 4604, i 1937: 5644 og i 1938: 5876 Testamenter. Udgifterne hertil dækkes gennem Gaver eller Tilskud fra „F. S. V.“ „*Felttestamentefondet*“, hvis Renter oplægges, er nu paa ca. 124.000 Kr.*)

*) Noget tilsvarende findes endnu ikke hos os, men tilskyndet af, hvad svenske Repræsentanter fortalte ved et Møde i Oslo i 1938 om Frugterne af denne Arbejdsgren, blev der i Oslo dannet en Forening med det Formaal at skaffe nye Testamenter til Uddeling blandt Soldaterne paa Trandum.

Endvidere har Centralstyrelsen for „F. S. V.“ nu udarbejdet en *Mobiliseringsplan*, hvorefter Soldaterarbejdet udvides betydeligt i Tilfælde af Mobilisering.

Tanken herom fremsattes allerede i 1920 af Forbundets daværende Sekretær, afd. Oberst *H. Dillner*, en af de mange svenske Officerer, som fra Soldatermissionens første Dage har arbejdet for Sagen. Udgangspunktet for disse Overvejelser var Erfaringer fra Verdenskrigen om, at de officielle Foranstaltninger til Sjælesorg blandt Mandskabet ikke havde været tilstrækkelige; dette gjaldt f. Eks. ogsaa Tyskland. Men heller ikke det frivillige Arbejde for Soldaterne, Soldatermissionen, vil i Krigstilfælde kunne løse sin Opgave, hvis alt ikke er nøje tilrettelagt i Fredens Dage. „Først under den almindelige Mobiliserings Uro at begynde at tænke paa, hvad der bør gøres og kan gøres, hvorledes man skal sikre sig Mændene til Arbejdet, Penge og Materiel, ad hvilke Veje man skal gaa frem, og hvem der skal lede alt dette — at udskyde Klaringen af alle disse Spørgsmaal indtil selve Mobiliseringen vilde jo være ansvarsløst“ (*H. Dillner: „Soldatermission“ 1921, S. 16*).

Nu er man efter flere Aars Arbejde naaet saa vidt, at Forbundets Mobiliseringsplan foreligger fuldt færdig og delvis allerede er under Udførelse. Uden at gaa for langt ind paa Enkeltheder kan det anføres, at Formaalet er „at samle og organisere alle frivillige Kræfter, som vil medvirke til et positivt aandeligt Arbejde efter „F. S. V.“s Grundregler blandt de Skarer af Mænd, som udgør Landets mobiliserede Forvarskræfter“.

Til dette Formaal udvides Centralstyrelsen for „F. S. V.“ med to selvskrevne Medlemmer: Feltprovsten og en Repræsentant for Forsvarsstaben (Generalkommandoen) samt Repræsentanter for en Række kristelige Institutioner, som indbydes til at være med i Arbejdet (her nævnes bl. a. Svenska Kyrkans Diakonistyreelse, K. F. U. M., Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Svenska Missionsförbundet, Svenska Alliansmissionen, Metodister, Baptister og Frelsens Hær). Der ansættes en Generalsekretær, hvortil er udset Forbundets nuværende Sekretær, og det nødvendige Antal Hjælpesekretærer.

Landet er delt i 15 Distrikter, hvert ledet af en Distriktsstyrelse.

En Del af disse Bestyrelser er allerede valgt og i Gang med de Foranstaltninger, som skal træffes i Fredstid. Hertil hører navnlig Oprettelsen af de saakaldte „Soldaterhjemskadrer“ for de Dele af Distriktet, hvortil der vil blive forlagt Tropper.

Ved „Kadrer“ (lat. quadrum = Ramme), forstaas de Personer, som skal danne Grundstammen i det Arbejde, som i Tilfælde af Mobilisering skal gøres ud fra de bestaaende Soldaterhjem eller fra nye, midlertidige Hjem eller, følgende Tropperne fra Sted til Sted, gennem Prædikevirksomhed, Uddeling af Skrifter, Sygebesøg m. v. „Kadrerne“ skal søge at interessere de rette Personer paa Egnen for Sagen, skaffe Penge, Materiel m. v., i hvilken Henseende man forinden skal henvende sig til Banker, Fabriker, Forretninger og Enkeltpersoner for at faa dem til at love i Tilfælde af Mobilisering at stille Pengebeløb eller nærmere angivet Materiel til Raadighed.

Alt dette sker i Samraad med de lokale Soldaterhjembestyrelser og en *militær Raadgiver* for hver Distrikts- og Lokalbestyrelse. Maalet er — som det hedder i Instruksen for Soldaterhjemskadrer — at faa oprettet „virkelig gode Hjem for Soldaterne“.

Af Centralstyrelsens Aarberetning for 1938 fremgaar endelig, at den svenske Regering har indhentet Styrelsens Erklæring med Hensyn til en af et sagkyndigt Udvalg afgivet Betænkning med Forslag angaaende Sjælesorgen ved Forvarsvæsenet. Centralstyrelsen giver i sit Svar til Regeringen i det hele sin Tilslutning til Forslaget og foreslaar kun enkelte mindre Ændringer. Det fremgaar endvidere, at ogsaa den af den militære Ledelse anordnede Sjælesorg skal drives som et økumenisk Samarbejde mellem Kræfter fra de forskellige Kirkesamfund, saaledes at der bl. a. kan ansættes frikirkelige Præster og K. F. U. M.-Sekretærer som Hjælpere for Bataillonspræsterne.

Man vil af det anførte se, at der saavel fra Forsvarets som fra det frivillige Soldaterarbejdes Side tilstræbes et maalbevidst Samarbejde for den værnepligtige Ungdom i Sverige.

V. Forsvarsordningen og Soldaterarbejdet.

Danmark har i Aarenes Løb (der tænkes her paa Tiden siden vore to sidste Krige) haft forskellige Forsvarsordninger. Kendskab ialtfald til Hovedtrækkene i disse er af Betydning for Forstaaelsen af Soldatermissionens Arbejde, der med Hensyn til Hjemmenes Placering m. v. nøje maa følge den til enhver Tid gældende Forsvarsordning.

I 1842 fik vi de første Bestemmelser om en efter Nutidsforhold organiseret Hær. Regimenterne blev betegnet med Numre i Stedet for de gamle Navne (Kongens Regiment, Dronningens Regiment o. s. v.). Dannebrog indførtes som Bataillonsfane. Ved Grundloven af 5. Juni 1849 indførtes almindelig Værnepligt*). Hærloven ændredes hverken i 1848—50 eller i 1864, men der nedsattes efter den sidste Krig en Kommission, hvis Arbejde førte til Lov om Hærens Ordning af 6. Juli 1867. Først ved denne Lov blev den almindelige Værnepligt effektivt gennemført. Loven blev ændret flere Gange, bl. a. ved Love af 25. Juli 1880 og 13. April 1894.

Ved sidstnævnte Lov blev den almindelige Værnepligt forsaavidt ophævet, som der blev fikseret et Tal paa dem, der skulde uddannes; Resten trak sig fri.

1894-Loven indførte, hvad man kalder en „*Kadrehær*“. Hæren fik ret stærke Rammer af Befalingsmænd og Mandskabet en god Uddannelse gennem en lang Indkaldelsestid. Hovedvægten lagdes paa Forsvaret af Jylland, hvor Størstedelen af Hæren blev garnisoneret.

*) § 95 „Enhver vaabenfør Mand er forpligtet til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar efter de nærmere Bestemmelser, som Loven foreskriver“.
§ 88 i den nugældende Grundlov af 5. Juni 1915 har samme Ordlyd.

Men Ordningen forældedes efterhaanden. Den gik jo helt tilbage til Loven af 1867, om end med visse Ændringer. Man nedsatte da „Forsvarskommissionen af 1902“, hvis Arbejde resulterede i Loven af 30. September 1909 om Hærens Ordning. 1909-Loven bevarede en Kadrehær med gode Rammer af Befalingsmænd og og særdeles gode Uddannelsesbetingelser. Hovedstyrken lægges paa Sjælland, som faar den nødvendige Styrke til Dækning, og der oprettes en Række nye Garnisoner i Roskilde, Holbæk, Slagelse, Ringsted og Vordingborg samt Uddannelseslejre i Avedøre, Høvelte, Værløse, Sandholm, Jægersborg, Melby og Arresødal.

Sjællands faste Kystforsvar, herunder Københavns Forsvar mod Søsiden, bringes i Orden. Københavns Landbefæstning bibeholdes, dog saaledes, at den skal nedlægges senest i 1922. Som Minus ved Ordningen anføres bl. a., at den ikke havde automatiske Vaaben (Rekylgeværer og Maskingeværer), og at Artilleriet ikke var stærkt nok. Men alt i alt betegnes Ordningen som god paa det Tidspunkt, da den blev til, og den stod sin Prøve i 1914—19 under Sikringsstyrkens Indkaldelse.

Men efter Verdenskrigen maatte der ny Revision til, og efter Nedsættelsen af „Forsvarskommissionen af 1919“ fik vi Love af 7. August 1922 om „Hærens Ordning“, om „Nedlæggelse af ældre Kystbefæstningsanlæg samt om Ordningen af det faste Kystforsvar“ m. fl. Der indførtes nu en saakaldet „*Militshær*“ med smaa Rammer af faste Liniebefalingsmænd. Der afskedigedes et meget betydeligt Tal af faste Linieofficerer og Linieunderofficerer. I nogen Grad erstattedes disse dog af Befalingsmænd af Reserven, som imidlertid kun skulde gøre Tjeneste 30 Dage om Aaret. Antallet af Fodfolks- og Artilleriafdelinger m. fl. blev nedsat, og de resterende Afdelinger blev i vidt Omfang ændret fra Linietropper til Reservetropper. Paa den anden Side indførtes en Del tekniske Forbedringer: Rekylgeværer og Maskingeværer, ligesom Artilleriet blev udvidet med tungt Skyts, hvorhos der oprettedes et Flyverkorps.

Hovedvægten lagdes nu paa Jyllands Forsvar, idet Genforeningen med Sønderjylland krævede en Forøgelse af de jyske Styrker. Vi fik tre nye Garnisonsbyer: Sønderborg, Tønder og Haderslev

samt en ny Skydelejr i Oksbøl i Stedet for Fuglsølejren. Men da Hærens Størrelse, jfr. det ovenfor anførte, samtidig reduceredes, blev Sjælland blottet for meget.

1922-Loven fik ikke nogen lang Levetid. Allerede 10 Aar efter afløstes den af en ny Lov af 23. Marts 1932 om Hærens Ordning, der uden større principielle Ændringer er gaaet over i den nugældende Lov af 7. Maj 1937 om Hærens Ordning.

Ved 1932-Loven gennemførtes den Nyordning, at der (se Lovens § 98) stillede et bestemt Beløb — 24 Mill. Kr. aarlig — til Raadighed til Dækning af Udgifterne til Hæren samt til Anskaffelse og Fornyelse af Krigsmateriel. Inden for den givne økonomiske Ramme er der Adgang til med visse Begrænsninger at udforme Lovens Gennemførelse i Praxis, og der er i nævnte Paragraf yderligere givet udtrykkelig Hjælp til — uden særlig Bevilling paa de aarlige Finanslove — at kunne foretage Omposteringer fra en Konto til en anden, hvorved der skabes Muligheder for en forbedret Økonomi. Hvad der spares paa en Post, kan bruges paa en anden og skal ikke, som ellers ved Finanslovsbevillinger, gaa tilbage til Statskassen. Beløbet 24 Mill. Kr. skulde reguleres efter Prisniveauet.

Ved § 95 i 1937-Loven ændredes i Henhold hertil Beløbet til 26,38 Mill. Kr., og dette Beløb skal ogsaa reguleres paa Tillægsbevillingsloven under Hensyntagen til Ændringer i Prisniveauet. Desuden bevilgedes ved § 95 et Beløb af 10 Mill. Kr. til Anskaffelse af Krigsmateriel.

Styrken er nu fordelt med c. Halvdelen mellem Sjælland og Jylland-Fyn.

Tilsvarende Oplysninger som ovenfor givet for Hæren er ikke søgt tilvejebragt for Flaadens Vedkommende. Soldatermissionen har ikke, som f. Eks. i Sverige, særlige Hjem („Orlogshjem“) for Flaadens Mandskab. Kystartilleriet, som ved 1932-Loven overførtes fra Hæren til Flaaden, forlægges indtil videre til skiftende Pladser. Man har derfor hidtil hjulpet sig med Oprettelse af midlertidige Hjem for Mandskabet, f. Eks. i Dragør. Kun et enkelt Sted, Masnedø, er der opført en Barak som Hjem for Fortets Besætning, men i de sidste Aar har Masnedøfortet ikke været belagt.

Soldaterarbejdet er i ingen Henseende politisk præget. Man søger at betjene den til enhver Tid værende Mandskabsstyrke bedst muligt. Men ovenstaaende Oversigt viser, at Arbejdet i høj Grad paavirkes af Ændringer i Forsvarsordningen, navnlig Oprettelse af nye Garnisoner og Lejre og Nedlæggelse af ældre (sidst Aalborg Garnison). Opførelsen af store nye Kaserne, som netop foregaar i disse Aar, i Forbindelse med Kasernes Flytning uden for Byen (i Reglen i 3—4 Kilometers Afstand) bevirker, at der i den nærmeste Fremtid maa tilvejebringes en Række nye Soldaterhjem til Afløsning af de hidtidige, som med Flid var lagt inde i Byen saa nær den gamle Kaserne som muligt. Dette vil kræve store Pengemidler, men vi deler her Kaar med vore Broderlande, f. Eks. Sverige. I Stockholm har man hidtil klarer sig med ét Soldaterhjem (i Linnégatan 48). Nu medfører Garnisonens Forlægning til Pladser Nord og Nordvest for Stockholm, at der i de kommende Aar skal skaffes tre nye Hjem udenfor Byen og et i Byen paa et andet Sted end det nuværende.

Et enkelt Omraade inden for Forsvarsordningen er af særlig Interesse for Soldatermissionen, nemlig *Feltpræsteinstitutionen*. Den officielle og den frivillige Sjælesorg for Mandskabet har samme Maal og til Dels samme Arbejdsmetoder og -midler. Forskellighederne er af den Art, at de to Virksomheder fortrinligt supplerer hinanden. Feltpræsterne kan afholde Gudstjenester i sædvanlig Form, uddele Nadveren og forrette Begravelser; Soldatermissionen kan især yde praktisk Hjælp ved Oprettelse af midlertidige Soldaterhjem, men kan ogsaa bistaa ved Prædiketjeneste og privat Sjælesorg, Uddeling af Skrifter, Sygebesøg m. v.

Først gøres nogle Bemærkninger om Feltpræsteinstitutionen i andre Lande, med særligt Henblik paa Forholdene under Verdenskrigen. Man var i alle Hære klar over Feltpræsternes Betydning. Selve Generalfeltmarskal *Hindenburg* skal i Februar 1915 i en Periode af trøstesløse Vinterdage, hvor der ligesom ingen Udsigter var til nogen Kant, ved et Møde i Staben have spurgt sine Fæl-

ler: „Hvem af os er nu egentlig i disse Tider den nødvendigste her?“ Alle rettede Blikket paa Divisionspræsten Eisenberg, og Generalen sagde: „Ja, nu er De ganske sikkert den nødvendigste“ (Berggrav S. 137). Selvom der heri ligger en rent militær Vurdering af Feltpræsternes Betydning for det, man kalder Troppernes Moral, hvorunder ogsaa hører deres Mod, Sjælsstyrke og Evne til Udholdenhed — hvilket alt sammen er af største Betydning for Hærens Kampdygtighed —, er der ingen Tvivl om, at Feltpræsterne af Hærlederne er blevet agtet for det, de er: Herrens Tjenere — Budbringere for Evangeliet. Adskillige Førere i Verdenskrigen bekendte aabent, at de var kristne Mænd. For Hindenburgs Vedkommende stemmer de Efterretninger, der mange Aar efter naaede Omverdenen fra hans Dødsværelse, ganske hermed. Feltmarskal *Mackensen* tilskrev sin Moders Bønner en stor Del af de Resultater, han naaede. *Marchal Foch* var en afgjort Kristen. I Efteraaret 1914 skrev *Lord Roberts*: „Vi har faaet Folkene, vi har faaet Kanonerne, vi har faaet Pengene. Hvad vi trænger til, er en Nation paa Knæ“, og *Sir David Beatty*, der senere førte en Afdeling af den engelske Flaade i Søslaget ved Jylland, udtalte i Samklang hermed: „England er ikke blevet rystet ud af sin velbehagelige Døs. Der vil ikke blive udrettet noget, før det har fundet sin Vej til Ydmyghed og Bøn“ (Ammundsen S. 76 og 252). Der foreligger ogsaa andre Vidnesbyrd om afgjort Kristentro hos adskillige Førere i Verdenskrigen, og de har derfor sikkert forstaaet Præstens Kald i Krigen, men allernærmest ligger det formentlig at tænke, at de uhyre Lidelser, baade legemlige og sjælelige, som Soldaterne i denne Krig blev udsat for, har fremkaldt en stærk Trang hos dem til religiøs Hjælp. Praksis viste, at der var Brug for Præsten i Krigen, og der kom efterhaanden i alle krigsførende Lande et meget stort Antal Præster med Hjælpere i Virksomhed.

I *Frankrig* havde Staten selv efter Adskillelsen fra Kirken fastholdt, at der i Krigstilfælde skulde ansættes en Del katolske og nogle faa protestantiske og jødiske Feltpræster i Hæren (derimod ikke i Flaaden). Deres Antal forslog imidlertid ikke, og man androg da Krigsministeriet om Tilladelse til ad privat Vej at ansætte

og lønne frivillige Feltpræster. Dette tillodes, og der var snart 300 katolske Feltpræster i Hæren og 14 i Flaaden, men det var kun en lille Del af det samlede Antal katolske Præster, Frankrig efterhaanden sendte til Fronten.

Fra radikal Side havde man i mange Aar krævet Præsternes Værnepligt. Den gennemførtes 1889, men saaledes, at Præsterne kun skulde gøre Tjeneste ved Ambulancen. Efter Adskillelsen mellem Stat og Kirke stillede en Lov af 1905 Præsterne ganske paa samme Fod som andre. Præsterne meldte sig nu under Verdenskrigen i Tusindvis til Hæren. Der var ogsaa Munke, som Loven mod Munkeordnerne havde tvunget til at forlade Frankrig, der vendte tilbage for at kæmpe for deres Fædreland. Ved Siden af at være nidkære Sjælesørgere viste Præsterne sig som fortrinlige Soldater. Tvungen til Værnepligt, der var tænkt som et Slag imod dem, blev dem en uvurderlig Hjælp. De kom Soldaterne nærmere end nogensinde, nu da de som Kammerater delte alt med dem, og Soldaterne flokkedes om dem. En Feltpræst fortæller, at han i tre Dage før Julen 1914 tog 1000 til Skrifte (se nærmere Ammundsen S. 162).

I *Tyskland* havde man i Fredstid 141 Garnisonspræster, som straks rykkede ud med Garnisonstropperne, men dette Antal var allerede fra Begyndelsen for lille, idet Hærens Størrelse ved Krigens Udbrud forøgedes til det dobbelte. Feltpræsterne var dels protestantiske, dels katolske, med hver sin Feltprovst som Chef. Klager, ikke mindst fra protestantisk Side, over, at der var altfor faa Feltpræster, fik Krigsministeriet til at ansætte en Række nye Gejstlige til Tjeneste baade ved Fronten og paa Lasarettet. I Begyndelsen af 1916 var der c. 600 katolske og godt 800 protestantiske Feltpræster i Virksomhed, og disses Tal forøgedes senere betydeligt. En Mængde teologiske Studenter, der deltog i Krigen, blev deres Kammeraters Sjælesørgere. „Kompagniteologer“ kaldtes de, og mange mente, at de var de mest indflydelsesrige Feltpræster.

Ogsaa *England* sendte Skarer af Præster til Fronten. Der kom straks Præster fra 6 forskellige Trossamfund. Senere slog yderligere

4 Samfund sig sammen om at ansætte frikirkelige Præster. Alle Præsternes Tjeneste blev stærkt paaskønnet. Lord Kitchener udtalte sig lige før sin Død meget rosende derom til Ærkebiskoppen af Canterbury, og Samarbejdet mellem de forskellige Konfessioners Præster var i det hele godt (Ammundsen S. 247—48).

I *Sverige* havde man helt tilbage til det 16. Aarhundrede haft Regimentspastorer og Bataillonsprædikanter i Hæren samt Skibspræster ved Flaaden. Ved en Beslutning af Rigsdagen i 1925 ophævedes Ordningen med fastansatte Militærpræster, og der stilledes i Stedet for Beløb til Raadighed for Regimentscheferne, saaledes at der kunde træffes Aftale med Præster om at forrette Militærgudstjenester. Imidlertid har Rigsdagen i 1939 paany indført Regimentspræsterne, og en Komite er beskæftiget med at udse de nye Præster, for derefter at gøre Indstilling til Regeringen om deres Ud nævnelse. Rigsdagen har ikke truffet Beslutning om Ordningen i Krigstid, men det ventes, at der da ansættes et stort Antal Feltpræster, og at der til disses Hjælp yderligere skal kunne bruges frikirkelige Præster og K. F. U. M.-Sekretærer, se ovenfor Side 117.

I *Norge* var der i Fredstid kun én særlig Militærpræst, Garnisonspræsten i Oslo, og ved den sidste Garnisonspræsts Afskedigelse i 1930 er Stillingen nedlagt. De norske „Feltpræster“ er almindelige civile Gejstlige, Sognepræster eller Stiftskapellaner, som for kortere Tid gør Tjeneste paa „Moen“, mens Soldaterne uddannes.

I *Danmark* havde man oprindelig en „Feltprovst“ med Hjælper (Feltpræster). Under Krigene i 1848—50 og 1864 var den senere Provst *E. Høyer Møller* Feltpræst. Under Pseudonymet „En gammel Feltpræst“ har han udgivet en Række Skrifter, deriblandt „Præsten i Krig“, „Tre af mine Venner“, „Livs- og Krigserindringer fra 1850 og 1864“. Ved den jævne, dog malende Fortællemaade og ved den bundne Varme bag Ordene vandt disse Skildringer med Rette stor Paaskønnelse. I „Præsten i Krig“ gør han bl. a. opmærksom paa det vigtige Samarbejde mellem de militære Læger og Feltpræsterne.

Den nugældende Ordning er denne, at Krigsministeriet ved

Mobilisering ansætter en Arméprovst, som bistaas af et Antal Feltprovster og Feltpræster.

For K. F. U. M.s Soldatermission i Danmark maa det være et Spørgsmaal, om Arbejdet i Tilfælde af Mobilisering, eventuelt Krig maatte kunne udvides, og om der da ikke — ligesom i Sverige, se Side 116—17 — bør træffes Foranstaltninger hertil i Fredstid. I England tog K. F. U. M. straks fat ved Verdenskrigens Begyndelse og rejste Hundreder af Soldaterhjem i Hjemlandet, hvor Tropperne uddannedes, samt paa den belgiske og franske Front. „Nationen vil aldrig glemme K. F. U. M. dette“, skrev Bladet „Times“. Da Amerikanerne kom med i Krigen, øgedes Arbejdet vældigt, og suppleredes desuden med det internationale Krigsfangearbejde, sat i Gang af *John R. Mott*. Flere Danske deltog i sidstnævnte Arbejde.

Herhjemme skete under Sikringsstyrkens Indkaldelse en betydelig Udvidelse af Soldatermissionens Arbejde. Formen var denne, at daværende Generalsekretær for K. F. U. M.s Centralforening i København, nuværende Sognepræst ved Citadels Kirke *Gunner Engberg* uofficielt ansattes som Sekretær hos Arméprovsten, Provst *H. M. Fenger* for at bistaå denne i Arbejdet*).

Man havde de allerede eksisterende Soldaterhjem i Hovedstaden, Garnisonsbyerne og de faste Lejre, og her var man i fuld Gang allerede fra de første Indkaldelsesdage i August 1914. Men Hjemmene kunde langtfra rumme de mange Soldater, selv om man udvidede dem paa alle tænkelige Maader. I „Borgen“, Gothersgade 115, rømmede det civile Arbejde det ene Lokale efter det andet til Fordel for Soldaterne, som oversvømmede alle Etager i det store Hus. Man regnede, at der til Tider kunde være en „Besætning“ paa op imod 1000 Mand i „Borgen“ og 7—8000 Sæt Tøj til Opbevaring. Ikke blot var Soldaterhjemmene for smaa, men der var indkvarteret Soldater mange andre Steder end der, hvor Hjemmene laa, og endelig flyttede Soldaterne ofte fra Sted til Sted.

Feltpræsterne havde i de første Maaneder efter Krigens Udbrud

*) Se *Gunner Engberg*: „Paa Vagt“. K. F. U. M.s Arbejde for Sikringsstyrken 1914—1919. Udgivet af Landsudvalget for Soldatermissionen.

holdt mange Gudstjenester, men de var for faa til at naa rundt til de mange Steder, hvor der laa Soldater, og de skulde desuden passe deres daglige Præstegerning.

Efter Pinsen 1915 var man fra Landsudvalgets Side rede til at række den hjælpende Haand, som tiltrængtes.

„Een Mand skulde have det hele paa sit Bord. Han skulde planlægge Gudstjenester efter Parolen: een Gang om Ugen paa ethvert Sted, hvor der ligger 100 Mand! Han skulde saa først henvende sig til Feltpræsterne og spørge, hvilke Dage — Søndage eller Hverdag Aftener — de kunde overtage indenfor hver sit Omraade i Maanedens Løb. Derefter skulde han søge Hjælp hos andre Præster, Sekretærer og egnede Lægmænd. Og han skulde skaffe Gudstjenesterne bekendtgjort paa hvert Sted.

Det blev ikke saa lille et Apparat. Hele Fronten inddroges derunder, helt ud i Tunestillingen, og 2. Eskadre i Store Bælt. Det blev over 3000 Gudstjenester og Møder i de første to Aar alene; 120—140 om Maaneden.

Det kunde være vanskeligt at skaffe Talere. 20—30 Telefonopringninger for et enkelt Mødes Skyld var ikke helt enestaaende, naar man var mest uheldig. Det kneb at skaffe „Feltpræster“, og det kneb især at faa dem befordret.

Men det var en overordentlig Glæde at vide, Søndag Formiddag eller Hverdag Aftener, at Ordet og Bønnen og Sangen nu lød en hel Række Steder“. („Paa Vagt“, S. 21—22).

Saa tog man fat paa at skaffe nye midlertidige Soldaterhjem. Undertiden indrettedes de i Missionshuse eller endog i private Ejendomme, men i de fleste Tilfælde maatte de, for at være til fuld Nytte, rejses paa Militærets egen Grund: i Lejre eller paa Forter. Det var tildels noget nyt, men den militære Ledelse gik med hertil.

„Da vi naaede September 1916, havde vi i 15 Maaneder rejst 15 Soldaterhjem, brugt 62,700 Kroner, skyldte 15,000 Kroner bort, havde bestilt Barakke Nr. 16 og havde store, nye Foretagender under Overvejelse.

Om disse Hjem kunde man læse i et Billedhefte: „15 Soldaterhjem“.

Ikke længe efter udsendtes et nyt Hefte: „15 Soldaterhjem i Gang og 10 i Vente“. Den næste Pjece hed: „30 Soldaterhjem“.

En Tid havde vi 31, siden nogle langs Grænsen i Jylland, saa vi naaede over Tallet 40. I tre Aar byggede vi hver Maaned, mens Træpriserne steg og steg. Krigsministeriet byggede fem Soldaterhjem til os i nogle smaa Lejre paa Amager; og da disse Hjem siden maatte udvides, skete ogsaa dette paa Statens Regning“ („Paa Vagt“ S. 11—12).

Der skulde ikke blot skaffes Soldaterhjem, men en Leder til hvert af dem, og det var undertiden vanskeligere at skaffe Mændene end Pengene. Disse kom — men som Regel først, efter at man havde bygget. Man maatte bestandig handle paa Efterbevilning. Men Sagen blev kendt — og Arbejdets Nødvendighed anerkendt — Landet over, og saa gav man med Glæde. Kristelige Organisationer gik i Spidsen. „Fællesbestyrelsen for K. F. U. M. og K. F. U. K. i Danmark“ gav 1000 Kr. maanedlig til Hjælp til Lederlønnen. Sparekasser og Andelsforetagender traadte til. Nogle Aviser samlede ind. To Kaptajner satte et Opraab til Officerer sammen; dette bragte 13,000 Kr., deraf 10,000 Kr. fra en gammel Officer. Menige af 23. Bataillon tegnede sig for 2000 Kr. til et nyt, større Hjem i Værløselejren. Ofte samlede Soldaterne selv ind til Hjemmenes Udsmykning. *J. C. Christensen* gav 5000 Kr. af en Jubilæumsgave, som Partifæller paa dette Tidspunkt havde indsamlet til ham. „Kristelig Tandlægeforening“ sendte 2500 Kr. til et Hjem paa Saltholm. Undertiden hjalp den stedlige Kommunalbestyrelse med Opførelsen af Hjemmet. En stor Hjælp var det, da forskellige Landsdele tog fat med lokale Indsamlinger. Bornholm begyndte. Der rejstes Hjem af Venner i Nordsjælland, Holbæk Amt, Fyns Stift, Sydjylland, Vejleegnen, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt, Thyboer, Vendelboer o. s. v. Hertil kom Gaverne fra alle de utallige Enkeltpersoner. Der var noget opløftende over dette Fællestag!

Et enkelt Aar var Budgettet paa 120,000 Kr. Da Arbejdet var sluttet, var der givet og brugt op imod 400,000 Kr.

Kun et eneste Suk findes i Skriftet „Paa Vagt“: „at vi først kom i Gang efter Pinsen 1915!“

Den Indsats, som blev gjort i 1914—19, er ikke blevet glemt. Den huskes af dem, den først og fremmest blev gjort for — de indkaldte Soldater. Men den erindres ogsaa af den militære Ledelse.

Mange Aar efter — en Dag i 1934 — aflagde Chefen for Generalkommandoen, Generaløjtnant *E. With* et Besøg i Soldaterhjemmet, Gothersgade 115. Alt blev grundigt beset, og nogen Tid efter kom der et udførligt Brev, hvori Generalen bl. a. skriver følgende:

„Allerede før Krigen saa vi, hvilken Gavn Arbejdet blandt Soldaterne gjorde, men det var dog under Sikringsstyrken 1914—19, at det vandt Hærens ubetingede Tillid, ikke mindst i Kraft af de op mod 50 Soldaterhjem, man efterhaanden arbejdede med Landet over. Efter Sikringsstyrkeperioden blev det naturligvis indskrænket i Omfang, men det forekommer mig fremdeles at være præget af den samme Vaagenhed og Nidkærhed og den samme hjertelige Offervillie.

Saa vel paa Grundlag af det, jeg Landet over ved Selvsyn har iagttaget, som paa Grundlag af Indberetninger og Rapporter fra en lang Række Aar, kan jeg sige, at Hæren glæder sig over den smukke og uegennyttige Maade, hvorpaa K. F. U. M.s Soldatararbejde virker til vort Mandskabs timelige og aandelige Vel. Hæren siger Soldatararbejdet *Tak* for god Bistand.

Har Hærens Mandskab i Fritiden sin Gang i Soldaterhjemmene, véd vi det i de bedste Hænder“.

Næst efter den trohjertede Tak fra en Soldat eller hans Hjem kender vi ingen Udtalelse, vi hellere vil høre, end at man fra Forsvarets Side kalder Soldatermissionen en Medarbejder.

Aften før Jul i Danmarkssalen.

Skrivestuen i Gothersgade 115.

En Bibelkreds.

*Udsigt fra Soldaterhjemmet
gennem Porten Gothersgade 115.*

VI. Soldatermissionens Organisation.

Dette er et særlig glædeligt Afsnit at skrive. Vi faar her Lejlighed til at sige rigtig Tak til nogle meget gode Venner af Soldatermissionen, og dette Arbejdes Organisation er ikke noget stift, skematisk eller kontormæssigt, men en levende organisk Vækst, som foregaar fra Dag til Dag.

Som saa ofte, er det Begivenheder udefra, som har sat Udviklingen i Gang.

Det er tidligere omtalt, se Side 119, at Hærloven af 1909 medførte Oprettelsen af en Række nye Garnisoner i Provinsbyer og Opførelse af faste Lejre. Dette stillede pludseligt stærkt forøgede Krav til Soldaterarbejdet, og for at række en hjælpende Haand her besluttede Landsbestyrelsen for K. F. U. M. i Danmark i 1911 at nedsætte et Udvalg med den Opgave „at fremhjelpe et Arbejde i de nye Garnisonsbyer, hvor de lokale Afdelinger af K. F. U. M. maatte ønske Assistance“. Udvalget, hvis Navn blev „Landsudvalget for K. F. U. M.s Soldatermission i Danmark“, fik til Formand Overkammerherre *O. Oxholm*. Det gik straks i Gang med Arbejdet og medvirkede bl. a. til, at der i 1913 blev aabnet nye Soldaterhjem i Roskilde, Holbæk og Slagelse og i 1914 i Ringsted. Men saa kom Sikringsstyrkens Indkaldelse i August 1914 og mangedoblede Kravene til Soldaterarbejdet og dermed ogsaa til Landsudvalget. Om dettes Indsats er fortalt Side 126—28. Man naaede op paa at drive 47 Soldaterhjem. Da Freden var sluttet og Sikringsstyrken hjemsendt, kunde det store Arbejde tildels afvikles.

Men der var bl. a. kommet 3 nye Garnisoner til i Sønderjylland: Haderslev, Sønderborg og Tønder. I Sønderborg blev Soldaterarbejdet overtaget af en lokal Bestyrelse, de to andre Steder beholdt Landsudvalget det.

Naturligvis flød Pengene mindre rigeligt nu. Landsudvalgets Aarsregnskaber begyndte at vise Underskud. Der maatte træffes en blivende Ordning. Forhandlinger kom i Gang mellem Ungdomsarbejdets Fællesbestyrelse i Aarhus, Centralforeningens Bestyrelse i København og Landsudvalget. Man kunde enten gøre K. F. U. M.s Landsarbejde for Soldaterne til en særlig Institution under Fællesbestyrelsen i Aarhus eller bevare den gamle Tilknytning til K. F. U. M.s Centralforening i København, som da maatte overtage den økonomiske Risiko for Landsudvalgets Arbejde. Det sidste skete og var ogsaa en naturlig Løsning. Det var tildels de samme Mænd, der sad i Landsudvalget, og som ledede det ældste og største Soldaterhjem i Landet (Gothersgade 115). Landsudvalget havde ogsaa haft sit Hjemsted i „Borgen“, og dets Arbejde var udgaaet derfra. Der vedtoges „Grundbestemmelser for K. F. U. M.s Soldatermission i Danmark“, og Nyordningen traadte i Kraft 1. April 1923. Vedtægterne er kun undergaaet enkelte, væsentlig formelle Ændringer i 1937 og anføres her i den nugældende Form:

§ 1.

K. F. U. M.s Soldatermission i Danmark ledes af et Udvalg paa indtil 10 Medlemmer.

§ 2.

Landsbestyrelsen for K. F. U. M. i Danmark vælger det ene Medlem. Resten vælges af Bestyrelsen for „Kristelig Forening for unge Mænd i København“ (Centralforeningen).

Valgene gælder for 2 Aar. Genvalg kan finde Sted.

§ 3.

Udvalgets Navn er „Landsudvalget for K. F. U. M.s Soldatermission i Danmark“.

§ 4.

Udvalgets Medlemmer maa af praktiske Grunde saa vidt muligt bo i København.

§ 5.

Der nedsættes et Repræsentantskab, hvortil Landsbestyrelsen for K. F. U. M. i Danmark, Bestyrelsen for „Soldaternes Venner“ og Centralforeningen hver vælger 4 Medlemmer. Endvidere vælger de lokale Bestyrelser for K. F. U. M. Soldaterhjemmene i Provinsgarnisonerne hver eet Medlem af deres Midte. Repræsentantskabet er raadgivende for Landsudvalget og holder Møde een Gang aarlig i Forbindelse med „Soldaternes Venner“s Aarsmøde eller i Henhold til særlig Indkaldelse.

Valgene gælder for 2 Aar. Genvalg kan finde Sted.

§ 6.

Soldatermissionen er i økonomisk Henseende en Bestanddel af Centralforeningen. For Landsudvalgets Indtægter og Udgifter aflægges særligt Regnskab under Centralforeningens Regnskab.

§ 7.

De tidligere Grundbestemmelser, gældende fra 1. April 1923, ophæves.

Man kan maaske undre sig over, at Vedtægterne ikke har nogen „Formaalsparagraf“, som angiver Maal og Midler for Arbejdet. Inden for Udvalget har man dog aldrig været i Tvivl om Retningslinien eller Arbejdsmidlerne. Det ligger jo i, at det er *K. F. U. M.s Soldatermission*. Ogsaa i denne Del af Arbejdet følger man Bestemmelsen i § 2 i Centralforeningens Love om Foreningens Formaal:

„Foreningen har til Formaal at hjælpe troende unge Mænd til Vækst i kristeligt Liv og til at drage andre unge Mænd til Kristus.

Foreningen søger at naa sit Maal ved at samle unge Mænd og Drengene om Guds Ord og ved andre Midler, som kan fremme den kristne Ungdoms Vækst og Udvikling“.

I Grundbestemmelsernes § 5 nævnes et Par Gange „*Soldaternes Venner*“.

„*Soldaternes Venner*“ (Navnet er hentet fra Sverige) er Soldatermissionens Støtteorganisation. Den er vokset frem ved, at der paa Steder, hvor der var særlig Kærlighed til og Interesse for Soldaterarbejdet, er dannet en Kreds med det Formaal at støtte Arbejdet: aandeligt ved Forbøn og praktisk ved Gaver. Den første Kreds stiftedes i Kolding i 1906 med c. 60 Medlemmer; senere er Tallet

vokset til c. 550, og endnu er Koldingkredsen den største af de godt 50 Soldatervennekredse Landet over, skønt man ved Deling har afgivet mange Medlemmer til Nabokredsen Fredericia, der nu har c. 440 Medlemmer.

Man kan sige, at disse Kredse stiftes af Taknemlighed over Soldatermissionen. Kernen indenfor de c. 7500 Medlemmer, man nu er naaet til, er „gamle“ Soldater, som i deres Tjenestetid mødte Hjælp og Forstaaelse paa Soldaterhjemmene. Man kan til Sammenligning tænke paa de mange „Soldaterforeninger“ Landet over, paa „Forsvarsbrødrene“ og „Vaabenbrødrene“ — smukke Sammenslutninger, grundet paa det gode Kammeratskab enten indenfor den enkelte Vaabenart i Tjenestetiden eller i Landets store Fællesoplevelser, den nationale Samhørighed. Men „Soldaternes Venner“ har deres Særpræg.

Gennem deres Kredse og deres Fællesrepræsentation siger de et „Tak for sidst“ til Arbejdet blandt Soldaterne, og de gør det med stor Trofasthed og Glæde. Soldatermissionen er et lykkeligt og begunstiget Arbejde — og det viser sig maaske allertydeligst gennem Soldatervennekredsene. Inden for de kristelige Virksomheder i vort Land har vist kun Missionsselskaberne en ligesaa virksomhedsfuld Støtte gennem Kredse, og her maa det hele Tiden huskes: Støtten er ikke blot økonomisk, men ogsaa aandelig. Dannelsen af Kredse om Soldaterarbejdet er ikke Resultatet af en klog, strategisk Plan. Kredsene vokser frem af sig selv, hvor Jordbunden er tjenlig, og det kan ikke nægtes, at hidtil har den jyske Jord været den frugtbareste. De 10 ældste Kredse er stiftet følgende Steder: Kolding, Skern, Hurup, København, Vejle, Hjørring, Smidstrup, Hvidbjerg, Grindsted og Bornholm. Efterhaanden er baade Sjælland, Fyn og Lolland-Falster kommet med. Endog Sejro har sin Kreds (Nr. 33). Strækker en Kreds sig over et større Distrikt og har mere end 100 Medlemmer, kan den deles i to selvstændige Kredse; dette er sket flere Gange.

Kredsene danner en Landssammenslutning, der ledes af en Fællesrepræsentation, der atter vælger et Forretningsudvalg, bestaaende af 5 Medlemmer, som har den daglige Ledelse. „Soldater-

nes Venner“ holder hvert Aar i Oktober et Repræsentantmøde, *Aarsmødet*, hvortil der sendes een Repræsentant for hvert paabegyndt 100 Medlemmer i Kredsen. Hidtil er Aarsmødet, som strækker sig over to Dage, altid holdt i København. Det er festlige Dage, hvor Kærligheden til Sagen styrkes, nye Planer lægges, og det gode Humør iøvrigt ogsaa har sin velfortjente Plads.

Endnu vigtigere for Sagens Fremme end Aarsmødet er dog den stadige Forbindelse Aaret rundt mellem Ledelsen af Soldaterarbejdet og de enkelte Kredse. Soldatermissionens Førstemand gennem mere end 30 Aar, Soldatermissionær *A. F. v. d. Aa Kühle*, lægger nu Hovedparten af sit Arbejde i „*Soldatervennestævnerne*“. Hver Kreds holder i Reglen et saadant aarligt Stævne, som oftest samme Søndag i samme Maaned, netop for at faa Kühle med (Kolding har f. Eks. første Søndag i Marts, Lemvig første Søndag i September o. s. v.). Hele Efteraaret, Vintren og Foraaret er han omtrent hver Søndag til Stævne og næsten hele Dagen i Ilden. Det ser ofte saaledes ud: ved Gudstjenesten i Kirken fortæller han efter Prædikenen om Soldaterarbejdet, og der ofres en Gave til det, om Eftermiddagen taler han til Børnene, hvis der er Søndagsskole paa Stedet, og deltager senere i Soldatervennernes Generalforsamling. Om Aftenen er der stor Fest i Missionshuset eller et andet Lokale, hvor Kühle atter taler, fortæller Træk fra Arbejdet og lign. Der hilses paa de „gamle“ Soldater og deres Paarørende. Mangen Fader, der i sine unge Dage kom paa Soldaterhjemmet, præsenterer nu sin Søn, der snart skal i Trøjen. Soldatermissionens Smaaskrifter (et Led i Arbejdet, man altid har gjort sig megen Umage med) sælges ved Aftenfesten. Ofte er der et eller flere Møder de følgende Hverdag-aftener i nærliggende Sogne, inden Kühle rejser hjem for at se til „Hjemmet“ i Gothersgade 115 — for næste Søndag at være til Stævne maaske et helt andet Sted i Landet. Ved disse Møderejser indkommer der 20—25,000 Kr. aarlig til Soldaterarbejdet, for Størstedelen givet af „Soldaternes Venner“. Disse bidrager desuden gennem deres Kontingent med c. 10,000 Kr. aarlig til Arbejdet.

Et andet Bindeled mellem Soldatermissionen og „Soldaternes Venner“ er det 8-sidede Maanedsblad „*Soldatervennen*“. Foruden

opbyggeligt Stof bringer Bladet Meddelelser fra Ledelsen af Soldaterarbejdet, Bekendtgørelse om Soldatervennestævnerne og Beretning om disses Forløb, Oplysning om Arbejdet i Provinsoldaterhjemmene o. s. v. Undertiden tager Soldatervenerne selv Ordet, der fortælles Træk fra Tjenestetiden, og Tanker fremsættes om nye Fremstød. Bladet er nu i sin 17. Aargang. Fhv. Oversergent ved Rytteriet *K. F. L. Nielsen* redigerede med en lykkelig Haand Bladet fra dets første Nr. i Januar 1923, til han døde i Begyndelsen af 1939. Baade Omhu og Opfindsomhed har præget Bladet. Det forstaar sine Læsere, og de er taknemlige for det. Derfor er det gaet dette Blad anderledes end mange andre Blade. Oplaget er Aar for Aar vokset, ikke voldsomt, men sikkert, og det udkommer nu i c. 7800 Eksemplarer.

Endnu et Led i Soldaterarbejdets Organisation skal nævnes — Forholdet til *Provinsoldaterhjemmene*. I § 5 i Grundbestemmelserne hedder det, at de lokale Bestyrelser for K. F. U. M. Soldaterhjemmene i Provinsgarnisonerne hver vælger et Medlem til Landsudvalgets Repræsentantskab, der er raadgivende for Udvalget og mødes een Gang aarlig i Forbindelse med „Soldaternes Venner“s Aarsmøde eller i Henhold til særlig Indkaldelse.

Der findes lokalt ledet K. F. U. M. Soldaterarbejde i følgende 11 Provinsbyer: Aarhus, Fredericia, Holbæk, Odense, Randers, Ringsted, Roskilde, Slagelse, Sønderborg, Viborg og Vordingborg. Hertil kommer Næstved, naar Gardehusarerne forlægges hertil. Den stedlige Bestyrelse antager og afskediger Soldaterhjemslederen og har Ansvar for Hjemmets Økonomi; dog yder saavel Landsudvalget som Landsbestyrelsen for K. F. U. M. i Danmark et fast aarligt Tilskud til Lederens Løn.

Det er naturligvis Landsudvalgets Opgave at støtte Provinsarbejdet saa meget som muligt, og det mødes i disse Bestræbelser med Forretningsudvalget for „Soldaternes Venner“. Det er saaledes fastsat, at det sædvanlige Kontingent fra Medlemmerne i den „S. V.“ Kreds, som hører til en Provinsgarnisonsby, tilfalder Soldaterhjemmet i denne By med Fradrag af et Beløb for Bladet „Soldaterven-

nen“. Endvidere tilfalder hele Kollekten ved Soldatervennestævner i Garnisonsbyerne det stedlige Soldaterhjem.

Endelig har Landsudvalget, naar Aarsregnskabet tillod det, ydet ekstraordinære Tilskud til Provinssoldaterhjemmene i Tilfælde af Nybygning eller under andre særlige Forhold, og en saadan Hjælp vil paa Grund af de tidligere omtalte store Kasernebyggerier uden for Garnisonsbyerne blive endnu mere paakrævet i de kommende Aar.

Til Slut skal nævnes „*Soldatens Dag*“, der ligesom Bladet „Soldatervennen“ begyndte i 1923 og normalt holdes den første Søndag i Maj, naar Bøgen springer ud, og mange af de unge Soldater skal ind. Netop Indkaldelserne bevirker, at man paa den Tid i mange Hjem er optaget af Tanken om „Jens“, der skal afsted. Da er det nyttigt, at der i Byen eller Sognet holdes et Møde eller en Fest, hvor der kan blive talt om Soldaterlivets lyse og mørke Sider og om det Tilflugtssted, „Jens“ altid kan finde paa Soldaterhjemmet. Bedst er det, hvis en fhv. Soldat kan tale ud fra egne Erfaringer. Landsudvalget sørger for Udsendelsen af en pæn Tryksag til Dagen, en Pjece med et Indhold, der skifter fra Aar til Aar, og hvortil gerne maa høre en Soldatersang, der kan synges ved Festen. Fest og Offer hører sammen inden for den kristelige Ungdomsbevægelse. Man giver med Glæde sin Gave, og der tegnes ofte mange nye Medlemmer til „S. V.“ Kredsen. Allerede næste Aar, 1924, var man i Koldingkredsen naaet til at holde „*Soldatens Dag*“ paa 12 Steder, og der indkom ved disse Møder omtrent 1100 Kr.

Saa voksede ogsaa denne Gren paa Træet kendeligt. Det gode Eksempel smitter. Der kan iagttages en ædel Kappelyst mellem Kredsene. En Undersøgelse viste, at 3 „S. V.“ Kredse, som i 1936 foranstaltede henholdsvis 16, 22 og 18 Møder paa „*Soldatens Dag*“, næste Aar holdt henholdsvis 22, 22 og 25 Møder. I en af Kredsene var Kollekten gennemsnitlig godt 50 Kr. ved hvert Møde, og Kredsen fik samtidig 50 nye Medlemmer.

Fremtiden skal vise, hvad „Soldaternes Venner“ magter. Vi hilser dem og takker dem. Naar Paulus skrev til sine bedste Venner, Menigheden i Filippi, kaldte han dem: „min Glæde og Krans“! „Soldaternes Venner“ er det samme for Soldaterarbejdet, dets Glæde og Krans.

En Sang, skrevet til „Soldatens Dag“ i 1924 af den nuværende Formand for K. F. U. M. i Danmark, Sognepræst ved Garnisons Kirke *Svend Rehling*, vil kunne slutte dette Afsnit. Med sine Navne paa Mænd, der gav deres Liv for Danmark, og med sit Billede af Vagttjenesten for vort Land for 25 Aar siden, giver Sangen en Baggrund, som taler til os, naar vi i 1939 skal fejre Soldatermissionens 50 Aars Dag.

Du danske Jens fra Mols og Thy
og Dybbøls brede Banker,
fra Øst og Vest, fra Land og By —
din Farfar tjente Olaf Rye
og Schleppegrell og Anker.

Du slap en Dag din blanke Plov,
smed Linerne til Drengen;
et aarle Gry, da Godtfolk sov,
bød Du Farvel til Mark og Skov
og Dyrene i Engen.

Du snørede din Rejsesæk
med frisk og frejdig Mine — —
stod dog en Stund ved Byens Bæk
og strøg en bitte Taare væk
og tænkte paa Kirstine.

Saa stævned I fra fjærn og nær
til graa Kasernemure
de laante dig et tungt Gevær
og klædte dig i Kongens Klær
og gav dig Stroppeture.

„Ret“, „Rør“, „Træd an“, „Fald ned“, „Giv Agt“ —
du svedte Dagen over
men siden gaar du ensom Vagt,
tre, fire Skridt i samme Takt,
mens Fædrelandet sover.

Det blinker fra de fjærne Fyr,
en vagtsom Gaardhund glammer —
du vaager over Folk og Dyr,
til Solen gløder Østens Skyer
i Morgenrødens Flammer.

Du ofred Hjemmets lune Kaar
for Sabel og Tornyster,
gav af din Ungdoms bedste Aar
til Værn om Danmarks gamle Gaard,
til Vagt om Danmarks Kyster.

Vi hilser dig, du danske Jens —
der skjælv saa mange Riger;
men du stod støt og stærk imens
vort Haandtryk er en ærlig Vens,
der mener, hvad det siger.

Saa glem da alskens Nid og Nag,
og fest, saa det kan skønnes,
og syng en Sang, og hejs et Flag;
idag er det Soldatens Dag,
og snart vil Bøgen grønnes.

Saa hejser ogsaa vi et Flag og beder Gud lade det altid grønnes for Danmark.

VII. Fremtiden.

Da den endelige Udarbejdelse af dette Skrift planlagdes i Begyndelsen af 1939, og jeg tænkte, at sidste Afsnit skulde hedde *Fremtiden*, gemte der sig i dette Ord et andet Ord og et stort Spørgsmaal: *Freden*. Turde vi regne med, at Verdensfreden kunde bevares, eller maatte vi vente, at Verdensbranden snart vilde hærge Landene som for 25 Aar siden?

Nu er dette Spørgsmaalstegn forsvundet. *Freden* er brudt, og Ilden springer fra Land til Land. Men som det saa ofte gaar: naar eet Spørgsmaal løses, opstaar der ti eller tyve nye Spørgsmaal, vanskeligere end det første.

Det kan gaa saa galt, som Søren Kierkegaard siger, at „alting forvirrer sig for et Menneske“. Men denne Tilstand behøver ikke at vare længe for en Kristen. Naar *Freden* udadtil brydes, véd han, at der er en indre *Fred*, som overgaar al Forstand, og som skal (ikke blot kan) bevare vore Hjerter og Tanker i Kristus Jesus. En Kristen skal i Grunden altid — og mest i alvorlige Tider — have klare Tanker og et kærligt Hjerte. Og saa skal vi efter den gamle Regel tage een Dag ad Gangen.

Men *Arbejdet* vil vi gerne lægge til rette for *Fremtiden*. Det gælder ikke blot vort eget Arbejde, men endnu mere Guds Riges Arbejde, hvis det er os betroet at tage Del deri. I dette Tilfælde gælder det Soldatermissionens Sag og dens *Fremtid*. At holde 50 Aars Jubilæum er vel at se tilbage og sige Tak og bede om Tilgivelse for Fejl og Forsømmelser. Men det giver samtidig rig An-

ledning til at se fremad og spejde efter nye Arbejdsmuligheder. Man kan gerne kalde dem *Jubilæumsønsker*.

Det forekommer mig, at har man først een Gang erkendt, at ekstraordinære Foranstaltninger for ekstraordinære Forhold som Mobilisering eller Krig maa være nøje forberedt i Fredens Dage, saa maa vi ogsaa inden for Soldaterarbejdet overveje, om vi ikke her, i Danmark kan faa tilrettelagt og gennemført noget i Retning af den *Mobiliseringsplan* for det svenske Soldaterarbejde, som er omtalt ovenfor i IV. Afsnit af dette Skrift. Et saadant Arbejde skal gøres ganske stilfærdigt.

Og har vi lært noget af, hvad der i I. Afsnit er berettet om „Soldatens Sjæleliv — særlig under Krig“, og staar det fast, at heller ikke Soldatens aandelige Udrustning kan være for god, og at det er afgørende i den Henseende, hvad han i Forvejen har med — saa synes Tanken om Uddeling af *Felttestamenter* til enhver Soldat, som selv beder derom, saa indlysende rigtig, at den bør søges virkeliggjort, som det er sket i Sverige og smaat begyndt i Norge, se ogsaa IV. Afsnit. Men denne Plan bør i Modsætning til den foregaaende gøres saa kendt som muligt. Her er en ny Opgave for „Soldaternes Venner“, som netop de vil forstaa tilfulde. Glædeligt nok er Tanken om Uddeling af *Felttestamenter* allerede begyndt at spire forskellige Steder, baade i Jylland og i Hovedstaden, og det kan tilføjes, at „Det danske Bibelselskab“ nu af egen Drift har tilbudt at støtte Sagen.

— — —

Norden! Norden! Vi skal finde hinandens Hænder. Ogsaa i det kristelige Arbejde, og det er det, vi her taler om. Tak for hver Gang, I har lært os noget! Maaske kan vi saa hjælpe Eder med noget fra vort Soldaterarbejde, f. Eks. til en lignende Støtteorganisation som vore Soldatervennekredse og -stævner.

„K. F. U. M.s Soldatermission i Danmark“ hedder vort Arbejde. Vi husker vel at faa *Danmark* med paa den rigtige Maade. Guds Rige omfatter alle Nationer og alle Lande, men Gud fastsætter, staar der udtrykkeligt i Skriften, Tider og Grænser for det enkelte Folk. Os Danske tilkommer det at modtage Danmark som

det givne — i sidste Instans som en Gave fra Gud. Kristne maa altid huske, at Fædrelandskærligheden deler vi med mange — — Mænd og Kvinder — i vort Folk, som vi ikke paa samme Maade deler det kristelige Liv med. Vi skal takke Gud for det nationale Fællesskab med disse Mænd og Kvinder, og ganske særlig maa vi, som staar i Soldaterarbejdet, være os dette Fællesskab bevidst. Vi maa maaske endog til vor Ydmygelse erkende, at andre er naaet videre i positivt Arbejde for vort Land paa forskellige Felter end vi. Er dette Tilfældet, maa vi skynde os at vinde med.

Det gaar vist an, at der nu klinger en Tone fra et nationalt Minde. Der er i vort Land, hvor der ellers ikke spares paa Ord, talt og skrevet forbavsende lidt i 1939 om, hvad der skete for 75 Aar siden i 1864. Der er blevet holdt en Mindegudstjeneste den 18. April i Sønderborg Kirke ved Biskop Fuglsang Damgaard, som ret var, og Kaj Munk skrev et stort, smukt Digt ved den Lejlighed, som han skal have Tak for. Resten har nærmest været Tavshed.

Men i selve det bitre Aar var der en dansk Digter og Præst *Christian Richardt*, som blev Folkets kristne Forsanger, se Digtene „Et Aar“. Som Begivenhederne kom Slag i Slag, fødtes Digtene i hans Sind af Fædrelandskærlighed og Tro. „*Den Rugmark i den blanke Sø — den er vel Kampen værd*“. Og da Nederlaget var fuldbyrdet, lød der ikke et Selvopgivelsens og Fortvivlelsens Raab, men Toner om Bøn og Arbejde. Der blev endog Raad til en Takkesang:

Fald ned for alle Sjæles Gud,
fald ned for Ham!
Saa kaste vi paa Herrens Bud
vor sidste Rug i Mulmet ud,
og glemme Storm og Vinterslud,
og Skaar og Skam.
Da skal fra Danmarks lyse Vang
for onde Dages Tugt og Tvang
højt svinge sig en Takkesang
til Ham!

Ser vi ikke altid med nye Øjne og dobbelt Ømhed paa det, vi elsker, naar det er blevet hærget, eller naar Faren truer det?

Jeg er ikke vokset op paa Landet, men aldrig har jeg holdt saa meget af dansk Jord og dansk Jordbrug, som da jeg i Sommer, mens jeg syslede med dette Skrift, gik ude i et fredeligt sjællandsk Landsogn. Kommer vi ikke i disse Mørkelægningstider til at elske Danmarks lyse Nætter højere end nogensinde.

Lad os hver især finde *alle* de Grunde frem, vi har, til at elske Danmark — ogsaa dem, vi ikke har tænkt paa før. Det kan kun blive til, at vi slider bedre og gladere for dette lille Land end hidtil. Og lad os glæde os over enhver Sag, der kan forene danske Mænd og Kvinder i øget Fædrelandskærlighed.

Det kan K. F. U. M.s Soldatermission.

NOTER

LITTERATURFORTEGNELSE

- Valdemar Ammundsen*: „Krig og krigsførende Kristne“. Strejfflys fra Tyskland, Frankrig, England. 2. Oplag 1916. G. E. C. Gads Forlag.
- Eivind Berggrav*: „Krigerliv og Religiositet“. Erfaringer og Dokumenter fra Fronten. 2. Oplag 1915. Steen'ske Bogtrykkeri og Forlag. (Udsolgt).
- Fredrik Böök*: „Resa til Frankrike 1915“. 3. Oplag 1923. P. A. Norstedt & Söners Förlag.
- Alfred Eugène Casalis*: „Til Minde om en ung kristen, fransk Soldat“. Oversat af Anna Koch Schiøler. 1916. Vilhelm Priors Hofboghandel.
- E. Høyer Møller* („En gammel Feltpræst“): „Præsten i Krigen“. 2. Udgave 1879. C. A. Reitzels Forlag.
- Harald Nielsen*: „Soldaterbreve“. Gyldendalske Boghandel.
Engelske Soldaterbreve. 1915.
Sønderjyske Soldaterbreve. 2. Oplag. 1915.
Tyske Soldaterbreve. 2. Oplag. 1916.
Russiske Soldaterbreve. 1917.
Danske Soldaterbreve I og II. 1917 og 1918.
- Peter Poulsen*: „Til Kamp, til Kamp —“. En sønderjysk Soldats Oplevelser under Verdenskrigen. 1918. De Unges Forlag.
- Valdemar Rørdam*: „Sønderjyden Mikael Steffensen“. En af de Faldne. 1918. H. Aschehoug & Co.
„Digte fra Verdenskrigen“. I og II. 1918 og 1919. H. Aschehoug & Co.
„Den gamle Kaptajn“. Fortællinger fra vor sidste Krig. Folkeudgave. 1918. Gyldendalske Boghandel.

BILLEDSTOFFET

er ordnet saaledes, at der findes Billede af det Ydre af 22 K. F. U. M. Soldaterhjem.

I København, Aarhus, Roskilde, Slagelse og Sønderborg findes Soldaterhjemmet i K. F. U. M.s Foreningsbygning.

Fra Hjemmet i Gothersgade 115 findes Interiører dels af „Borgen“s Ydre (herunder Omslagsbilledet), dels fra det daglige Liv.

LANDSUDVALGET FOR K. F. U. M. SOLDATERMISSION I DANMARK

Louis Petersen, Fuldmægtig i Kirkeministeriet, Formand.
Th. Rasmussen, Kontorchef u. Magistraten, Hovedkasserer.
A. F. v. d. Aa Kühle, Soldatermissionær, Sekretær.
Carl Andersen, Forretningsfører i K. F. U. M.
Alfr. Gillesberg, Prokurist, København.
Aage Falk Hansen, cand. theol., Sekretær i K. F. U. M.
Michael Johansen, Grosserer, København.
Svend Rehling, Sognepræst ved Garnisons Kirke.
M. Riishede, København.

FORRETNINGSUDVALGET FOR „SOLDATERNES VENNER“

M. Riishede, Arkitekt, Formand.
Chr. Winding, Malermester, Kolding, Hovedkasserer.
A. F. v. d. Aa Kühle, Soldatermissionær, Sekretær.
Michael Johansen, Grosserer, København.

„SOLDATERVENNEN“

Bladet er et Bindeled mellem K. F. U. M.s Soldatermission og „Soldaternes Venner“.

Det udgaar maanedlig med 8 Sider i et Oplag af c. 7800.

Det bringer Bud om Soldaterarbejdet i Hovedstaden, Provinsgarnisonerne og Lejrene.

Pris 2 Kr. aarlig (heri Postpenge).

Redaktion: Missionær *Janus Rasmussen*, Dr. Fichsvej 13, Kolding.

„SOLDATERMISSION“

Nærværende Skrift faas ved Henvendelse til K. F. U. M.s Soldaterhjem, Gothersgade 115, København K.

Naar Prisen har kunnet sættes til kun 2 Kr., skyldes det Tilskud fra forskellige Venner af Sagen.

Skriftet kan ogsaa skaffes gennem Boghandelen.

Tidligere udkom

FRED AAMUNDSEN

EN UNG KRISTEN MEDICINER

ved

Louis Petersen.

10. Oplag (30000 Eksp.)

156 Sider. Pris 2 Kr. 50 Øre indb.

D E U N G E S F O R L A G